ROLDUC.

VOORHEEN EN THANS

1843-1893.

ROLDUC.

Voorheen en thans.

Phototypie B. Kühlen, M. Gladbach.

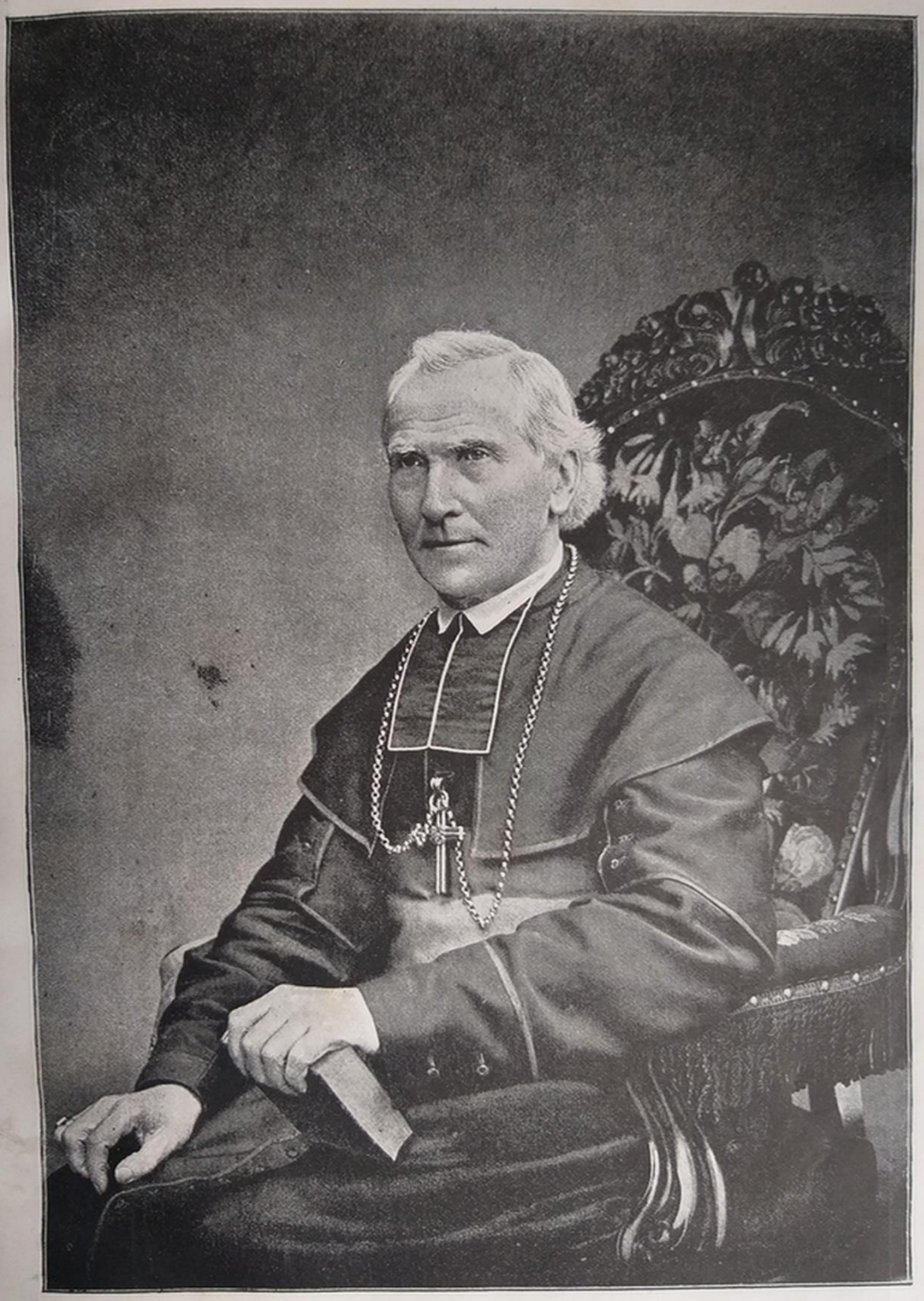

Z. D. H. MGR. BOERMANS.

ROLDUC.

Voorheen en thans.

Op den eersten Mei van dit jaar was er een halve eeuw verstreken, sedert de aloude Abdij door het Bisdom Roermond als opvoedingsgesticht werd overgenomen.

De vijftig verloopen jaren waren voor Rolduc een tijdperk van steeds klimmenden voorspoed en leverden het zichtbaar bewijs, dat Gods zegen nog altijd op dit huis rust.

Den negenden Augustus viert Rolduc plechtig dit jubelfeest. Vrienden en oud-leerlingen zullen zonder twijfel op dien dag binnen de muren van het hooggeschatte en geliefde gesticht in talrijke schare vergaderen, en voller en machtiger dan wellicht ooit te voren zal door de grijze gewelven der oude kerk uit honderden monden en harten het danklied schallen ter eere van den goedertieren God, die het Huis zoo wondervol beschermt en zegent. En in duizenden en duizenden zielen zal het danklied zijn weerklank vinden, zoowel in ons vaderland, als in het aangrenzende België en Duitschland, ja tot ver over de zeeën, wàar ook ter wereld Rolduc's leerlingen verspreid zijn, en dankend zullen zij de weldaad hunner katholieke opvoeding herdenken.

Een toon in die verheven hymne zij dit schrift.

De zegeningen van Gods voorzienig-

heid over dit huis, van zijn oorsprong af tot op den dag van heden, door acht eeuwen heen, openbaren; de namen en daden der uitstekende mannen, die zich jegens Rolduc verdienstelijk gemaakt hebben, aan velen herinneren, aan anderen leeren kennen — dat is ons doel.

Het was een heerlijk denkbeeld der oud-leerlingen van Rolduc, ten blijk hunner dankbaarheid alle krachten saam te brengen en een feestgeschenk aan te bieden, dat de jaren en eeuwen zou trotseeren, — het in oorspronkelijken stijl herbouwde koor der merkwaardige kerk!

Deze omständigheid heeft ons doen besluiten afzonderlijk, eerst de crypte en kerk, dan de abdij en de scholen van Rolduc te behandelen.

Mogen deze bladzijden, aan den roem van ons Huis gewijd, allen, die Rolduc kennen en beminnen, welkom wezen!

DE ABDIJKERK EN CRYPTE VAN ROLDUC.

De kerk en crypte van Rolduc is een der merkwaardigste en meest bekende gedenkteekenen van vroegmiddeleeuwsche bouwkunst in Nederland.

Als kunstgewrocht staat ze de kerken van Onze Lieve Vrouw en St. Servaas te Maastricht, de oude basilieken van Susteren en Odiliënberg waardig ter zijde; als historisch monument herinnert zij niet alleen aan groote heiligen zooals Norbertus en Gerlacus, maar ook aan de Hertogen van Limburg, afstammelingen van Karel den Groote en voorvaders van ons vorstenhuis, die daar begraven liggen; als bidplaats is zij het gezegend heiligdom, hooggeschat en bemind door duizenden jongelingen, die daar baden en kracht afsmeekten om hun hart met deugd, hun geest met wetenschap te versieren.

De Crypte.

HAAR STICHTING EN STICHTER.

De crypte van Rolduc is een der schoonste van Europa, misschien wel de schoonste romaansche crypte der wereld. Zij dagteekent van het jaar 1106. De schrijver der «Annales Rodenses,» die in het midden der twaalfde eeuw leefde en waarschijnlijk een kloosterling was van Rolduc, een tijd- en ambtgenoot dus van den stichter, verhaalt dat een eerbiedwaardig, uit adellijken bloede te Antoing, in Vlaanderen, gesproten priester, Ailbertus, terwijl hij aan de stiftschool te Doornik de letteren onderwees, door God aangespoord werd om zijn vaderland te verlaten en God een heiligdom te stichten op de plaats, die hem herhaaldelijk in een droomgezicht werd getoond.

Op de roepstem des Heeren vertrekt de vrome priester met zijn beide broeders Thyemo en Walgerus. Op God alleen vertrouwend richt hij zijne schreden niet naar het grondgebied zijner adellijke verwanten Gerard van Gelren, Goswijn van Heinsberch, Theodoricus van Cleef, maar neemt, na een langen en moeilijken tocht, zijn intrek bij graaf Adelbert van Saffenberch, die toen op zijn burcht te Rode ('s-Hertogenrode) vertoefde. De pelgrim verzoekt nederig, in het gebied van den graaf de plaats te mogen opsporen, die God hem had getoond. De graaf stemt toe in zijn bede; en ziet, terwijl Gods ijverige dienaar rondzwerft, zoo verhaalt dichterlijk de middeleeuwsche schrijver, ontwaart hij midden in de dichtbegroeide wouden een open vlakte, met welig, bloemrijk gras bewassen, en rechts en links door heldere fonteinen besproeid; en eenige schre-

den verder gaande, ter plaatse waar nu de crypte en het priesterkoor liggen, verheft hij vol vreugde de handen ten hemel en valt dankend op de knieën, het heele lichaam ter aarde gebogen: hij erkent de gezegende plek, die hem zoo levendig en zoo duidelijk in visioen getoond was. Terwijl hij in tranen en gebeden God dankt, hoort hij onder den grond een geklingel als van altaarbellen, ten teeken dat die plek aan 's Heeren dienst moest gewijd, en dat daar in den loop der eeuwen ontelbare malen het heilig Misoffer moest opgedragen worden.

De uitverkoren plaats was ook den inwoners bekend en heilig: zij hadden er dikwijls hemelsche verschijningen gezien, en herders, die naar die bloeiende zoden de kudden dreven, bevestigden, dat zij vaak op die plek liefelijke melodieën als van hemelsche geesten gehoord hadden. Daarom eerbiedigde men dat oord, en bleef het tot aan de komst van den dienaar Gods onbebouwd en onbewoond.

Overigens scheen Ailbertus, den bouwmeester, de plaats zeer geschikt tot zijn doel: er was hout in overvloed, een beek tot het aanleggen van vischvijvers in de nabijheid, steengroeven op korten afstand en rondom een vruchtbare grond ter bebouwing.

Terstond werd een noodkapel uit hout vervaardigd, waarin de vrome Ailbertus het eerst de heilige mis aan God opdroeg. In het jaar 1106 bouwde hij een priesterkoor in steen; maar toen Embrico, een rijk edelman aan de Aar, op de faam der heiligheid van Ailbertus, zich, onder diens leiding, met zijn familie aan den dienst des Heeren had gewijd, en zijn rijke bezittingen aan het pas gestichte klooster had geschonken, werd dit, naar het schijnt, niet ruim genoeg aangelegd koor geslecht, en bouwde Ailbertus, ondersteund door Embrico, de crypte als onderbouw der kerk, die weldra zou volgen.

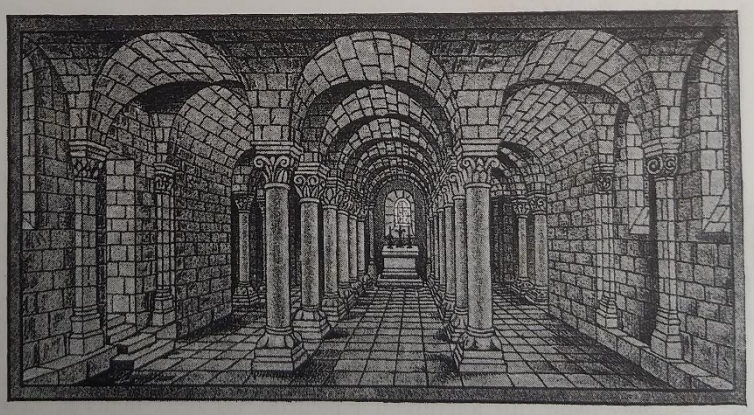

CRYPTE.

In het jaar 1108, den 13den December, feestdag der heilige Lucia, werd de plaats, bestemd voor de kerk van Rolduc en de krocht, plechtig ter eere van de H. Maagd en van den aartsengel Gabriël gewijd, door Otbertus, bisschop van Luik, wien een schaar van hooggeplaatste geestelijken, met name de aartsdiakenen van de bisdommen van Keulen en Luik, en tevens Bruno, aartsbisschop van Trier, ter zijde stond. Ook Graaf Adelbert en zijn zoon Adolf knielden voor het altaar om vooraf in handen van den bisschop

Notũ sit omib; fidelib, tã futuris quã presentib; quatinus domn albert de Lupemberch et
filius eius adolphus ad ecclam in predio suo qd est rode in honore dei & beate marie sciq; archangeli Gabriedis suprũ ad labore pauperum
ibidẽ cõmorantium constructã remiserunt. et pro ut hymnus potuerunt tradiderunt. quicqd in eodẽ loco uel in aliis circũiacentib; suis pertinet
ibidẽ cõmorantium constructã remiserunt. et pro ut hymnus potuerunt tradiderunt. quicqd in eodẽ loco uel in aliis circũiacentib; suis pertinet
locis tenent possessionis scilicet qnq; mansos et quantũ ipse dõn albert decimarũ tenebat in eodẽ predio & cupre sua specholz. & qcqd in ville
arenlipe & bosenbouc tenebat hinricus embrico & patres eius. & qcqd in meschouze. bisenrode. Asche. degerenowa. lantersbobe. hemmingesbobe.
meinersrode. burne. immenrode. insuper duos mansos quos palatin comes sigefrid eidẽ ecclẽ tradidit in crubenbach. & predium fratris chunradi
in moresbrunno. tali ratione ut ab;q; omi debito census & obnoxio solũ in his omib; aduocatiam ipsi & proximi heredes eius retineant. nullaq;
posteros suos eam alia ratione relinquant. quã ut fratres; ibidẽ dõ famulantib; pro sola animarũ suarũ salute consulant. eosq; ab inuiuria
defendant. nihil in reb; ecclẽ exigentes. nec aliquando ibi placitũ tenentes. aut pericione facientes. nisi forte pro utilitate ecclẽ fratres eos
monitare necesse habuerint. ad hoc solũ repetere ita exigere poterunt. tercio denario cõtenti. nihil requirant amplius. Ceterꝯ quicquid;
liberare poterunt. tã ipse quã leodicensis epi dõn orbert eidẽ ecclẽ concesserunt. ita ut si dõ auctore uel prepositura uel alio quibus prioratu
sublimari potest. sola electione fratrũ promoueat. quicq; ipse maxime idoneus uidebit. isq; solumodo curã fratrũ de manu epi gratis & absq;
omi contradictione suscipiat. Nulli denq; archidiacono nulli dekano. excepto proprio suo dekano siue priori rationẽ reddant de suo uel familie
sue delicto. Oleum ꝓq; & chrisma ab ipso leodicensis epo quilibet fratrũ accipiet in pascha. aquo et potestate habent recipendi. ad baptismum et
cõmunionẽ. & sepulturã liberis hominũ infantes uel qcq; abeis exigunt cũ parochiani sui licentia. Actum in hac traditione. & liberam
concessionem. Treuerensis archiepi Brunonis. Coloniensis archidiaconi & ppositi Johannis. Leodicensis archidiaconi Alexandri capellani epi. Werici Aquensis
Aquensis canonici Lubert. Hartmann. Liberi homines. Lomes albert de noruenich. & filius eius adolph. Godefrid de kerpela. Goueno de Dunu.
Walleram de Calcheim. Albert Lucolph. de beurnburn. Data est hec cartula. Anno dnice incarnationis. Millesimo. c. xxxvj.
Indictione. i. Anno uero regni Dõni heinrici quinti regis. iii. Actũ in ipso loco rode. xx. Decembris.

plechtig afstand te doen van den eigendom dier plaats en van de belendende bosschen en landerijen, en ze aan God den Heer, aan Maria en den aartsengel Gabriël te schenken.

De oorkonde der kerkwijding en van den afstand der bezittingen berust in de archieven van Rolduc.

Ailbertus bleef te Rolduc tot het jaar 1111. Broederlijke liefde en offervaardigheid deden den nederigen priester het besluit nemen om te vertrekken; verschil van meening en karakter met Embrico bracht de eensgezindheid in gevaar, en hij wilde niet, dat het hem zoo dierbare heiligdom zou verstoken zijn van zoo groote hulpmiddelen als Embrico aan het stift kon verstrekken.

Gelaten en zich Gode aanbevelend vertrekt de trouwe dienaar des Heeren onder de leiding der engelen, (niet wetend waarheen God hem riep,) naar Gallië. Daar treedt hij een uitgestrekt woud binnen, Tirache genoemd, en nadat hem het bezit van den grond een mijl in den omtrek afgestaan is, roeit hij het woud uit, bebouwt den grond en sticht er het klooster van Claire-Fontaine (bij Laon). Daar dient hij God in de eenzaamheid, tot weldra nieuwe kloosterlingen, aangelokt door de deugden en de heiligheid van Ailbertus het oord bevolken.

In het jaar 1122 verliet hij Claire-Fontaine; hij brandde van verlangen om vóór zijn sterven Rolduc en de daar achtergelaten vrienden nog eenmaal weder te zien.

Op zijn reis ontsnapte hij door een wonder aan eene valsche beschuldiging, die hem aan 't gevaar blootstelde ter dood gebracht te worden. Hij werd doodelijk ziek te Sechtem bij Bonn. Daar bevestigde God de heiligheid van zijn dienaar door een schitterend wonder. Toen hij, om den brandenden dorst der koorts te lesschen, een glas water aan zijne lippen bracht, proefde hij wijn en wilde niet drinken; hij vroeg een tweeden en toen een derden keer niet om wijn, maar om versch water, uit de bron; maar God veranderde telkens het water in wijn, en toen de heilige overtuigd was, dat het Gods gave was, dronk hij den beker uit en prees den machtigen Opperheer van hemel en aarde. Ook de omstanders, die zich van het wonder overtuigd hadden, loofden God, die zoo getuigenis gaf van den priester, die Hem beminde; en toen het stervensuur naderde, vervulde een allerzoetste geur het heele vertrek, een hemelsche geur die aller harten verblijdde. Ailbertus smeekte God voor het behoud der heiligdommen, die hij Hem ter eere gesticht en voor het heil der zielen, die hij bekeerd en onderwezen had, en stierf door allen vereerd, die naar het sterfhuis des heiligen toegestroomd waren, den 19 September 1122.

Hij werd begraven te Sechtem en bleef daar rusten niettegenstaande de pogingen van graaf Adolf van Saffenberch, die het lijk van zijn vriend gaarne naar Rolduc had overgebracht.

In het jaar 1771 had in bijzijn van vele getuigen, inzonderheid van priesters en geneesheeren, bij gelegenheid dat Hendrik van Monschow, bezitter van den Grauburch, de aan St. Nicolaas toegewijde slotkapel deed hernieuwen, de opgraving plaats van het gebeente van Ailbertus, dat daar rustte. Luidens officiëele, onder zegel geschreven verklaring werden alle de beenderen van een forsch, op gevorderden leeftijd gestorven man gevonden en wel in ongeschonden toestand, hetgeen met het oog op den vochtigen, moerassigen bodem te verwonderen is.

De secretaris van den toenmaligen abt der abdij voegt er bij: «God heeft »na den dood door geen bovennatuur»lijk teeken de echtheid van dit »gebeente bevestigd; misschien heeft »hij deze hemelsche gunst verdaagd tot»dat de overblijfsels van den heiligen »priester naar Rolduc overgebracht »worden, zooals hij dit vóór zijn ster»ven gewenscht heeft.»

Ook de Bollandisten gaan Rode's stichter niet zwijgend voorbij. Zij schrijven op datum 19 September:

«Albertus (of Ailbertus), een adellijk »Belg, stichter van eenige kloosters, »wordt op dezen dag als een eerbied-

»waardig en door heiligen levenswandel »uitstekend man vermeld door Fisen »in zijn *Bloemen der Kerk van Luik*, »omdat hij de stichter is van Rolduc, »(eertijds) in het bisdom van Luik.

»Het leven van den eerbiedwaardigen »Albertus zou waardig zijn een plaats »te hebben in ons werk, ware het niet »dat wij ons voorgenomen hadden van »geen andere dienaars van God gewag »te maken dan van hen, aan wie *open»bare* vereering bewezen wordt.»

Deze getuigenis der beroemde geschiedschrijvers baart ons geen verwondering, als wij het beeld van den man, ons breedvoerig door den kroniekschrijver van Rolduc geschetst, beschouwen.

«De priester Ailbertus,» zegt hij, «was »buitengewoon nederig en muntte uit »door vlekkelooze reinheid van zeden; »hij was waarheidlievend in gesprek en »ijverig in het werk, mild in aalmoezen, »rijk in gastvrijheid, volhardend in waken »en vasten, vurig in het gebed, vol »godsvrucht in 's Heeren dienst, be»roemd bij de menschen en in geheel »zijn levenswandel trouw en eerbaar. »Was hij uiterlijk behoorlijk volgens »zijn stand gekleed, toch bedekte »steeds het boetekleed zijn lenden; »zelfs in den winter droeg hij geen »schoeisel, daar geen winterkoude »hém deerde, die met Gods heilige liefde »was bekleed; hij volgde het leven der »Apostelen, en, hoezeer ook verstorven »in zijn levenswijze — dat verried »zijn uitgemergeld lichaam, — had hij »toch steeds overvloed voor anderen; »steeds blij te moede en welwillend, »weigerde hij nooit wat men hem vroeg.»

Is het wonder dat zulk een leven door God met vele bovennatuurlijke gunsten beloond en bekroond werd? En is het niet te betreuren dat wij het vertrouwen, dat wij in de voorspraak van zulk een dienaar Gods hebben, niet in *openbare* gebeden en eerbewijzingen kunnen lucht geven?

Ofschoon de bouwmeester der crypte van Rolduc volgens zijn eigen uitspraak (Annales Rodenses bl. 10) het veel verhevener en verdienstelijker achtte, zielen door Gods woord te voeden en te troosten dan kerken te bouwen, omdat deze door de macht des tijds teniet gaan, gene, naar Gods beeld geschapen, onsterfelijk zijn, verdient hij toch ook als bouwkundige hoogen lof en bijzondere vermelding; en niet het minst belangrijk, zegt dr. Cuypers, zijn in de kroniek van Rolduc de bijzonderheden, die op Ailbertus als bouwmeester betrekking hebben.

Eerst wordt hij vermeld als de bouwheer der kapel van den heiligen Medardus, de bakermat der abdij van den heiligen Nicolaas te Doornik, die hij »op eigen kosten en volgens eigen plan» bouwde. In het jaar 1105 sticht hij, op verzoek van een rijke matrone, de kerk van Elsbach in Brabant; dan in 1106 het eerste koor der kerk van Rolduc en de kloosterwoning bij de kerk, en misschien nog in hetzelfde jaar de crypte met de fundamenten van het klooster in lombardischen stijl. Eindelijk in het jaar 1111 de kerk en het klooster te Claire-Fontaine.

Deze feiten bewijzen ten duidelijkste, dat de geleerde scholaster van Doornik buitengewone kennis bezat van bouwkunde, een kunst, die hij nergens anders bestudeerd kan hebben dan in de school van Doornik. Neemt men nu in aanmerking de heerlijke opvatting en de keurige uitvoering der krocht van Rolduc, dan komt men tot het besluit, dat de stiftschool van Doornik in dit vak voor geen andere in Europa behoefde onder te doen. Een vergelijking tusschen de kathedraal van Doornik en onze krocht bevestigt den gemeenschappelijken oorsprong. De lombardo-byzantijnsche kapiteelen, naar beide kanten volgens dezelfde beginselen bekapt, de op dezelfde wijze versierde schacht der zuilen, de vier merkwaardige zuilen der krocht met de fantastische monsters als voetstukken, 't is alles in volle harmonie met den bouwtrant der Doorniksche kathedraal.

De crypte van Rolduc is een overheerlijke nalatenschap der middeleeuwen, een onomstootelijk bewijs van de hooge ontwikkeling der kunst in die »duistere" tijden.

Een korte schets moge die uitspraak rechtvaardigen.

BESCHRIJVING DER CRYPTE.

De crypte telt drie gelijke schepen en vormt den onderbouw van het oorspronkelijk in trifolium opgetrokken priesterkoor der kerk. Zestien zuilen, uit één stuk, en vier en twintig pilasters dragen de gekruiste tongewelven in romaanschen stijl. Al de kapiteelen zijn verschillend van teekening. Een er van stelt een naakt, in loofwerk gestrengeld mensch voor, de armen naar de hoeken uitgestrekt, waar grimmige dieren hem aanvallen. Een ander draagt een voorthollend ros, eveneens door loofwerk omstrengeld; beide afbeeldingen zijn zeker symbolen van den mensch, die door de driften misleid, tot de zonde wordt meegesleept.

Dertien rondboog-vensters — althans in den oorspronkelijken bouw — verspreiden in de krocht een geheimzinnig licht. Let men er op dat het middelvenster boven het altaar grooter is en rijker versierd dan de overige, dan mag men ook hier een symbolische gedachte bij den stichter veronderstellen: Jesus Christus te midden der twaalf Apostelen.

De zestiende eeuw was noodlottig voor het kunstgewrocht van Ailbertus. Toen het koor der bovenkerk, in 1130 op de grondslagen der crypte gebouwd, hetzij door den invloed der eeuwen, hetzij — en dit is wel meer waarschijnlijk, door het vuur des oorlogs vernietigd was, bouwde men, — wel jammer! — een pseudo-Gothisch koor aan de Romaansche Kerk. Zoodoende werd niet alleen de bovenkerk misvormd, hare harmonische eenheid verbroken, maar ook de crypte verminkt, doordien de grondslagen van het nieuwe koor de helft van het linker en rechter halfrond van het trifolium afsneden.

Zoo werd de schoonste crypte der Nederlanden in den grond bedorven, en wegens het wegnemen van de zes vensters der zijabsiden in somber schemerlicht gehuld. Hoe vurig en hoe aanhoudend het verlangen was om het heiligdom in zijne oorspronkelijke schoonheid te herstellen, men zag geen kans zulk een grootsch werk tot stand te brengen.

Het in 1893 te vieren jubelfeest van het vijftigjarig bestaan van Rolduc als seminarie van Roermond bracht redding.

Dank aan het initiatief en aan de hooge bescherming van Zijne Doorluchtige Hoogwaardigheid Monseigneur Franciscus Boermans, Bisschop van Roermond, dank aan de milde bijdragen der oud-studenten van Rolduc en aan de edelmoedige medewerking der Provincie, heeft men het groote werk van den herbouw van het priesterkoor, en als noodzakelijk gevolg, van zijn onderbouw, de crypte, ondernomen en reeds bijna tot stand gebracht.

De herbouw der crypte is voleind! De eerbiedwaardige eeuwenoude krocht is wonderschoon!

Was reeds voor den herbouw haar indruk zoo overweldigend en trof ze den kunstenaar door haar edele, fraaie vormen, hoe klimt de bewondering en de geestdrift, nu het heele klaverblad zich ontvouwt en door zijn negen vensters het licht straalt, geheimzinnig nog, maar voldoende om de drie zuilenrijen met hare rijkbewerkte voetstukken en kapiteelen ten volle te doen waardeeren!

Waarlijk, Ailbertus was een meester in de kunst!

Het overheerlijk monument wacht nog slechts op de noodige versiering; op de steenen, met de crypte volmaakt overeenstemmende zijaltaren; op de gekleurde vensters, die ons de voorstelling zullen bieden van het geheim der Boodschap des Engels, het titelfeest der crypte en der bovenkerk; de voorstelling ook van het zoo bekend feit, uit de geschiedenis van den heiligen Norbertus. Toen namelijk de heilige op de nu nog bestaande altaartafel van het hoogaltaar der krocht het heilig misoffer opdroeg, viel na de con-

KERK VAN BUITEN,

Naar eene teekening van L. PREVOO.

secratie eene spin in den kelk; uit eerbied voor Jesus in het allerheiligste Sacrament nuttigde de Heilige met het heilig Bloed het insekt, en terwijl hij, na de mis aan den voet van het altaar knielde om zijn dankzegging te verrichten en zich tot den dood voor te bereiden, in de meening dat deze dieren doodelijk vergif bevatten, gaf hij de spin levend bij het niezen terug. Ook de heilige Gerlacus zal er niet ontbreken, hij, de adellijke boeteling der twaalfde eeuw, die na zijn bekeering, zijn leven te Houthem doorbracht, wonend in den uitgeholden eik, en elke week te Rolduc bij den abt Erpo zijn biecht kwam spreken, noch de heilige Lucia, de onverschrokken Martelares, wier reliquieën in de crypte op den dag der wijding in het hoofdaltaar werden ingelegd, de machtige patrones tegen brand en ziekten, die er gedurende de middeleeuwen, ondergrooten toevloed des volks, aangeroepen en vereerd werd.

Ook mag de polychrome versiering der kruisgewelven niet achterwege blijven, daar deze immers duidelijk bij den herbouw in de linkerabsis te voorschijn trad, noch een mozaïekvloer, zoals men hem aantreft in de romaansche kapel van het Rijksmuseum.

Geve God dat wij de eerbiedwaardige, aan herinneringen zoo rijke bidplaats weldra in hare volle schoonheid mogen aanschouwen!

En nu de kerk zelve van Rolduc.

De Kerk van Rolduc.

DE BOUW.

In het jaar 1130 werd de eerste hand gelegd aan dit monument, dat in waardigheid en zuiverheid van vormen met de schoonste kerken van dien bouwtrant aan den Rijn kan wedijveren. Men bouwde in dat jaar het priesterkoor in trifolium op den grondslag der crypte, en later achtereenvolgens, met tusschenruimte van vele jaren, de verschillende vakken van hoofd- en zijbeuken der kerk; zij werd pas voltooid in 1209, en datzelfde jaar ingewijd door Philippus, Bisschop van Ratzeburg.

De kerk, als basilica gebouwd, vormt een parallelogram, bekroond met een absis in klaverblad. Deze, wegens haar symbolistische beteekenis zeer opmerkenswaardige vorm, is uiterst zeldzaam; hij verzinnebeeldt het leerstuk der H. Drievuldigheid, en des te treffender wordt deze voorstelling als wij bedenken dat de Annalen den genialen stichter Ailbertus noemen: *sanctissimae Trinitatis cultor eximius*, een *uitstekend vereerder der heilige Drievuldigheid.*

Geven wij een schets van het belangrijk monument. Tusschen den nartex (die oorspronkelijk in vorm veel overeenkomst had met dien der romaansche kerken van Maastricht, maar in den loop der eeuwen veel veranderingen heeft ondergaan) en den kruisbeuk, strekt zich de kerk op een breede plint naar het Oosten in vier gelijke, vierkante vakken uit.

De wijd gerekte kruisgewelven rusten op zware vierkante pijlers, afwisselend met pilasters, die de graat- en gordelbogen dragen. Naar den kant der zijbeuken verheffen zich ronde, half in het metselwerk ingelaten zuilen, die aan den overkant in den muur der zijbeuken herhaald, de bogen der zijgewelven dragen. De voet- en kroonstukken dezer halve zuilen zijn hoogst opmerkenswaardig; eenige der voetstukken zijn bekapt in vorm van

fantastische monsters, symbolen der ketterijen, die door de kerk overwonnen werden.

Om tegensteun te geven aan de zware gewelven der vier vakken in den hoofdbeuk, heeft de bouwmeester de zijbeuken afwisselend gebouwd met verhoogde tongewelven, die van den eenen pilaar tot den anderen gaan, en met lagere kruisgewelven, die rustend op een tusschengeplaatste kolom, door deze in twee gelijke vierkanten verdeeld zijn.

Zoo komt het tongewelf, dat zich op de gordelbogen der zijbeuken verheft, de geboorte der gewelven van den middelbeuk ondersteunen; zoo ontvangt deze middelbeuk het licht èn uit de vensters, die in den muur van den hoofdbeuk boven de zijdaken geplaatst zijn, èn van den verhoogden muur van den zijbeuk, waar het hooge tongewelf ruimte geeft voor twee grootere vensters, bekroond met een roosvenster van twee meter doorsnede.

Deze zeldzame bouwwijze is niet alleen doelmatig, omdat ze aan de gewelven krachtigen tegensteun verleent, maar zij geeft tevens aan het in- en uitwendige van het gebouw een heel eigenaardige en rijke afwisseling, die veel tot de schoonheid van het monument bijdraagt; van buiten, de drie kruisbeuken met hunne door rondbogenfries omkranste gevels en hunne drie vensters — het getal drie komt steeds terug in de kerk van Ailbertus; — van binnen, de beurtelings hoogere en lagere gewelven, bogen en zuilen, — 't vormt alles in die verscheidenheid een zóó harmonisch geheel, dat wij niet kunnen nalaten, onze bewondering uit te drukken voor het genie van den stichter, vooral echter onze dankbaarheid jegens God, die in den alles vernielenden stroom der eeuwen dit heiligdom onzer vaderen bewaard heeft.

Bewaard, o ja, maar niet gespaard. Vreeselijke stormen zijn over het gebouw heengevaren.

Bij het jaar 1516 bemerkt de Annalist (van het jaar 1158 is de geleerde Nikolaas Heyendal, abt van 1712—1733, de schrijver der Rolducsche annalen) dat de klooster- en kerkgebouwen vervallen of door brand vernield waren. Is in die algemeene ruïne ook het priesterkoor begrepen?

Het schijnt zoo; althans wij vinden er in verdere jaren geen gewag meer van gemaakt totdat bij 't jaar 1557 de schrijver aanteekent, dat de abt Leonard Dammerscheid het nieuwe koor bouwt, het slecht gothisch koor dat met de kerk tevens de crypte heeft ontsierd en bedorven.

In den vreeselijken godsdienstoorlog der zestiende eeuw moest de kerk jammerlijk de getrouwheid der abten aan de oude leer misgelden: in de jaren 1568, 1574, en 1580 werd zij door de woeste legerbenden van Willem en Lodewijk van Nassau op deerniswekkende wijze geplunderd en door de brandfakkel geteisterd. In laatstgenoemd jaar ging de balddadigheid van een troep soldaten zóó ver, dat zij een reusachtigen stapel stroobossen in brand staken, zoodat de gewelven der St.-Annakapel (tegenwoordig de kapel van Onze Lieve Vrouw) door de felle hitte nederstortten. De sporen van dezen brand zijn nog heden zichtbaar, en nog is in deze kapel het gewelf van hout, niet van steen, zooals in het overige der kerk, gebouwd.

Nieuwe eeuwen brachten nieuwe vijanden. De zoogenaamde Renaissance verving in haar afschrik van alle romaansche en gothische vormen de romaansche vensters van den kruisbeuk door een ruw en plomp muurwerk en onhebbelijke moderne vensters, voerde een der kruisgangen van de abdij door het Noordertransept en verschool achter belendende gebouwen de heele noordfaçade der kerk.

Bij het jaar 1690 teekent de schrijver der Annalen aan, als ware het een heuglijke gebeurtenis: «dit jaar is de heele kerk gewit»!!

De Fransche omwenteling zette de kroon op het vernielingswerk: de priesters moesten vluchten uit het heiligdom; de kostbaarheden des tempels werden verdeeld en naar de naburige parochiën overgebracht; en terwijl Rolduc een-

zaam en verlaten treurde over zijn kinderen, heerschte de gruwel der verwoesting in de heilige plaats: de kerk werd gebruikt tot paardenstal!

God waakte echter over Ailbertus' heiligdom.

Terwijl al de rijke bezittingen der abdij in den maalstroom der beroerte verloren gingen, bleef het huis en de kerk, dank aan de teedere liefde der laatste kloosterpriesters, gespaard. In het jaar 1831 nam Mgr. Van Bommel, Bisschop van Luik, het gebouw over als klein seminarie voor zijn diocees, en stond het in 1843 af aan Mgr. Paredis, Bisschop van Roermond.

Nu sloeg eindelijk, na drie lange eeuwen van tegenspoed, het verrijzenisuur voor het dierbare monument.

HERSTELLING DER KERK.

Onder Gods zichtbaren zegen en tegen alle menschelijke berekening in, vermocht het Bestuur van het Seminarie reeds in 1853 de hand te leggen aan de restauratie van kerk en krocht: de beschadigde gewelven werden geankerd, de gebroken zuilen hernieuwd, de vensters en vensterbogen herbouwd, het lijkkleed van kalk van den heerlijken steen afgenomen, nieuwe beelden en nieuwe altaren geplaatst, een prachtig orgel op een schoon en met den stijl overeenkomstig (maar geheel misplaatst!) oksaal opgericht, kortom langzaam maar veilig verrees onder de leidende hand van Dr. Cuypers het middeleeuwsch gebouw in zijn edele en strenge schoonheid.

Veel was gedaan; maar nog stond het heilig der heiligen ontsierd en vervallen!

Gode zij dank! Ook over deze moeilijkheid heeft de liefde voor Rolduc en zijn heiligdom gezegevierd!

Wie nu Rolduc bezoekt, ziet reeds het romaansche koor zich eenvoudig en streng, schoon toch en edel in den vorm van klaverblad verheffen en zich harmonisch bij het overige van den kerkbouw aansluiten.

Gelukkig werden bij de afbraak eenige sporen van den ouden bouw ontdekt, gegevens genoeg voor den genialen bouwmeester om met bijna wiskundige zekerheid het heele priesterkoor in zijne oorspronkelijke gedaante te herstellen.

Niet alleen vond men aan beide zijden de aanzetsteenen van den gewelfboog, maar ook een aanzienlijk brokstuk van den top van den muur der noordelijke zij-concha, waaruit men besloot dat de zij-conchae dezelfde hoogte moesten hebben als de hoofd-concha. Was dit minder gevorderd door de regels der techniek, de symboliek der H. Drievuldigheid eischte het ten volle. Verder ontdekte men een der steenen van de zware gordellijst, die de crypte van de bovenkerk afsluit, en bovendien, schuins boven de vensters der hoofd-concha van de crypte, twee romaansche kraagsteenen onder de vroegere zuilen. Deze, achter de gothische contreforten verborgen overblijfsels zijn hoogst belangrijk; immers zij bepalen niet alleen de versiering van den buitenmuur, maar lossen door een onbetwistbaar bewijs den twijfel op aangaande de verdeeling der hoofdabsis in vijf vakken.

Is deze uitwendige verdeeling en versiering eens vastgesteld, dan volgt de inwendige van zelf. In de hoofd-concha worden de vijf vensters gescheiden door tweelingzuilen, in de zij-concha de drie vensters door enkele zuilen; alle zijn bekroond met kapiteelen, gekapt volgens de oude kapiteelen der twaalfde eeuw, die voor ettelijke jaren te Rolduc bij het leg-

gen der fondamenten voor een nieuw gebouw van het gesticht, gevonden zijn. De gewelf- en vensterbogen, de muurlijsten, alle inwendige versieringen zijn bewerkt in den geelgrauwen steen uit de oude groeven van het

Grafzerk van Hertog WALRAM III.

naburige Nivelstein, waaruit ook de steen van het overige gebouw in de twaalfde eeuw getrokken werd.

Zoo is dan de lang gewenschte herbouw van het koor bijna voleind, tot groote voldoening niet alleen van alle vrienden van Rolduc, maar ook van allen, die de kunst in Nederland hoogschatten en liefhebben.

Zeker, nog is het gebouw niet van

Grafzerk van Hertog WALRAM III

alle smetten der kunstontaarding gereinigd en schittert het nog niet in de oorspronkelijke zuiverheid. Veel, zeer veel blijft er nog te doen; maar men mag de hoop koesteren dat er steun genoeg gevonden zal worden tot het voltooien eener kerk, die Ernst in zijn geschiedenis van Limburg het »Saint-Denis" noemt der Hertogen van Limburg, *voorzaten van ons geliefd vorstenhuis.*

DE KERK VAN ROLDUC, BEGRAAFPLAATS DER HERTOGEN VAN LIMBURG.

In het midden der kerk namelijk rusten de stoffelijke overblijfsels van Hertog Walram III, zeer diep begraven onder eene graftombe, die beschadigd en half verbrijzeld door de hervormers der zestiende eeuw, in 1687 hersteld werd in den vorm, dien zij nu nog heeft. Zij bestaat uit een hardsteenen praalzerk, waarin een levensgroot beeld den hertog voorstelt in liggende houding en met stalen wapenrusting bekleed; in de trekken van het gelaat bemerkt Ernst, is het nieuwe beeld de trouwe navolging van het eerste. De tegenwoordige sarcophaag ligt van af 1687 even onder den vloer en is met koperen traliewerk overdekt. De rand draagt het volgende opschrift (bldz. 17):

Iste fuit talis virtutibus imperialis
Majestas similem nescivit habere per orbem:
Limburch dux, archos Arlon, comes in Lucelemburch,
Walramus dictus, dux Henricus pater ejus.

Wij vertalen: Zóó was zijn uiterlijk; geen prins beklom den keizerstroon die hem in deugden evenaarde. Hij was Hertog van Limburg, Markies van Arlon, Graaf van Luxemburg. Zijn naam is Walram; hij was de zoon van Hertog Hendrik.

Tevens zijn in de kerk te Rolduc begraven:

Jutta van Gelder, gemalin van Walram II (den Heiden.)

Hendrik II 1167 met zijne gemalin Machteld, gravin van Saphenberg.

Hendrik III, Hertog van Limburg vader van Walram III.

Door deze Hertogen stamt onze jeugdige Koningin Wilhelmina, (die God moge beschermen!) van Karel den Groote af, zooals blijkt uit den volgenden stamboom door Mgr. W. Everts, directeur der scholen te Rolduc, aan wijlen Zijne Majesteit Koning Willem III, bij zijn vijf-en-twintigjarig Koningschap, in 1874, aangeboden.

De te Rolduc begraven voorvaders van ons koninklijk stamhuis nemen wegens hun uitstekenden krijgsmoed een eerste plaats in onder de ridders dier heldeneeuw.

Hendrik II was een moedig krijgsman, al stelde hij zijne dapperheid niet altijd der goede zaak ten dienste. Wij zien hem strijden onder het vaandel van Frederik Barbarossa, tegen Rome optrekken in 1166, terwijl hij reeds met Kerstmis in 1165 aan de vergadering deelnam, in welke de anti-Paus Paschalis III de heiligverklaring van Karel den Groote uitsprak. Hij stierf aan de pest, die in het leger van den keizer in Italië uitbrak, maar zijn lichaam (of liever zijn gebeente) werd naar Rolduc overgebracht.

Hendrik III (de oude) was volgens Ernst een der uitstekendste vorsten zijner eeuw. Hij was begaafd met een buitengewone werkkracht en een onwrikbare standvastigheid in het doorzetten zijner plannen. Hij was een schrander staatsman, maar niet altijd even oprecht en kiesch in de keus zijner middelen, een krijgsman wiens dapperheid zich nooit verloochende en tot in hoogen ouderdom roemrijk uitblonk.

Zijne regeering was een onafgebroken oorlogen, nu eens in groote geschillen zooals in den strijd van Otto IV van

Karel de Groote († 814) × Hildegardis.

I. Lodewijk de Vrome († 840) × Jutta van Beieren.

II. Karel de Kale († 877) × Ermintrudis van Orleans.

III. Lodewijk de Stamelaar († 879) × Aleidis.

IV. Karel de Eenvoudige († 929) × Ogiva van Engeland.

V. Lodewijk van Overzee († 954) × Gerberga van Saksen.

VI. Karel van Frankrijk hertog van Lotharingen († 991) × Bonna van Ardennen.

VII. Lambert I heer van Leuven († 1015) × Gerberga van Lotharingen.

VIII. Eustachius I graaf van Boulogne († 1040) × Machteld van Leuven.

IX. Frederik van Luxemburg hertog van Neder-Lotharingen († 1065) × Gerberga van Boulogne († 1049).

X. Walram of Udo graaf van Limburg († 1082) × Jutta van Luxemburg.

XI. Hendrik I graaf van Limburg en Arlon († 1119) × Aleidis gravin van Bodenstein.

XII. Walram II (de Heiden) graaf van Limburg († 1139) × Jutta van Gelder (begraven te Rolduc).

XIII. Hendrik II hertog van Limburg († 1167) (begraven te Rolduc) × Machteld gravin van Saphenburg (begraven te Rolduc.)

XIV. Hendrik III hertog van Limburg († 1221) (begraven te Rolduc) × Sophia gravin van Saarbruggen.

XV. Walram III hert. v. Limburg graaf van Luxemburg (begr. t. Rolduc) † (1226) × Kunegonda erfdochter van Valkenburg.

XVI. Walram I heer van Valkenburg († 1242) × Elisabeth gravin van Baar.

XVII. Diederik I van Valkenburg († 1268) × Johanna (of Aleidis) gravin van Loon.

XVIII. Walram II van Valkenburg († 1302) × Philippa van Gelder.

XIX. Reinout van Valkenburg († 1332) × Maria van Bautershem.

XX. Margaretha van Valkenburg × Hendrik graaf van Vianden heer van Grimbergen († 1351).

XXI. Otto II graaf van Nassau Dillenburg († 1369) × Aleidis van Vianden.

XXII. Jan graaf van Nassau Dillenburg en Vianden († 1400) × Margaretha gravin van der Marck en van Kleef.

XXIII. Engelbert I graaf van Nassau enz. († 1442) × Johanna van Polanen en Breda.

XXIV. Jan (de oude) graaf van Nassau Dillenburg († 1475) × Maria gravin van Loo vrouwe van Heinsberg etc.

XXV. Jan (de jonge) van Nassau († 1516) × Elisabeth van Hessen.

XXVI. Willem (de oude) van Nassau († 1559) × Julienne van Stolberg.

XXVI. Willem de Zwijger graaf van Nassau, enz.

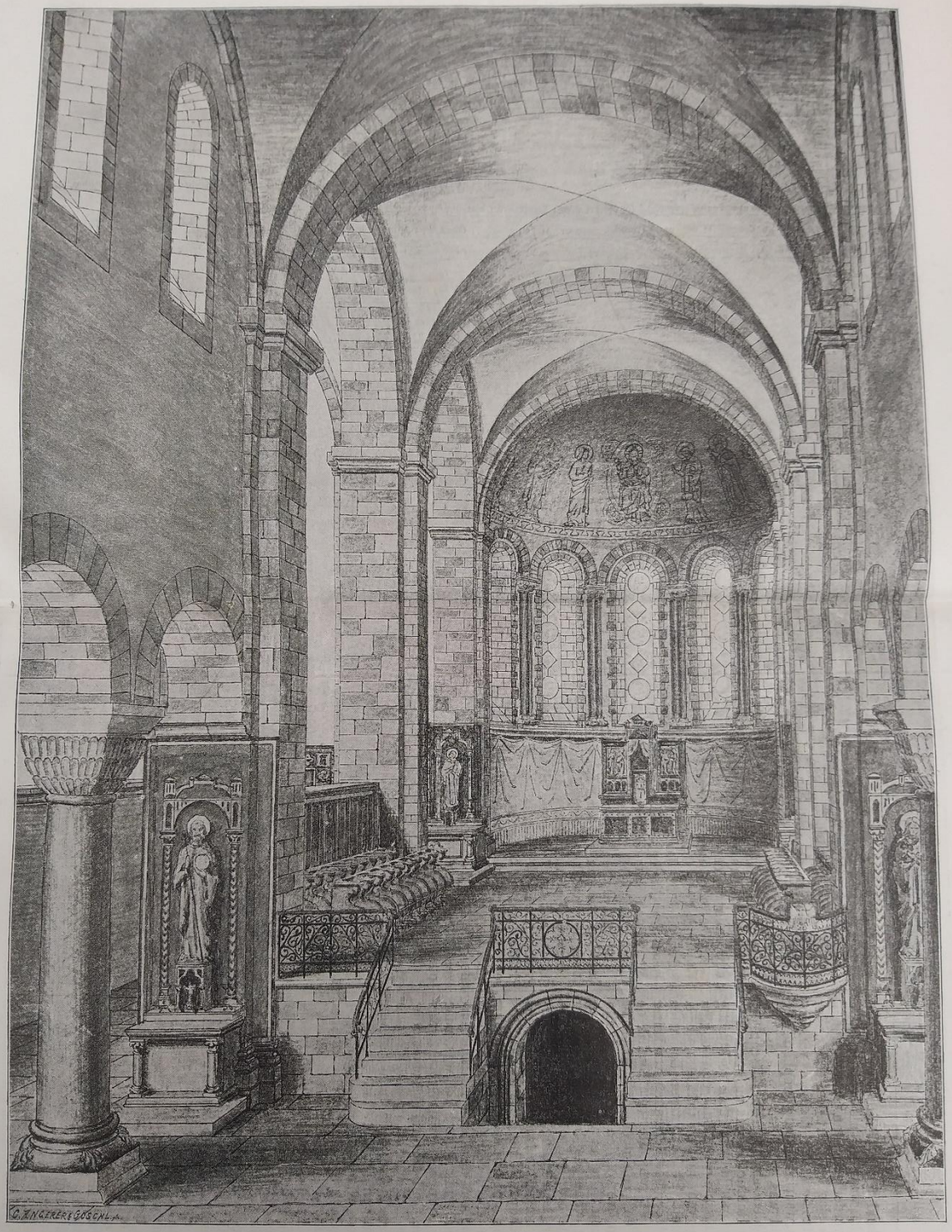

KERK VAN BINNEN.

Naar eene teekening van L. KEULER.

Duitschland tegen Philips August van Frankrijk, waar hij als een der dapperste verdedigers van Otto deelnam aan den slag bij Bouvines, dan weder in de twisten der kleinere vorstendommen, waarin Limburg onophoudelijk gewikkeld was.

Wij halen slechts één feit aan dat meer op Rolduc betrekking heeft.

In den strijd van den rechtmatig gekozen bisschop van Luik, den heiligen Albertus van Leuven (officium dioec. Ruraemund. 21 Nov.) tegen Lotharius van Hostade, beschermeling van keizer Hendrik VI, was Hertog Hendrik de trouwe en edelmoedige beschermer van den vervolgden kerkvoogd, zijn zusterszoon. Op het versterkt slot van Limburg vond de heilige een veilig toevluchtsoord, en onder de trouwe hoede en begeleiding van den onversaagden hertog vertrok hij naar Reims ter bisschopswijding. Toen Albertus te Reims op trouwelooze wijze door Duitsche edellieden (Hendrik was, op de tijding dat de Keizer van Duitschland naar Luik getrokken was, naar Limburg teruggekeerd) vermoord was geworden, trad de Limburgsche ridder als vreeselijk wreker op dier snoode daad en vernielde al de burchten van den Graaf van Hostade.

Wanneer wij nu lezen dat de Hertogen van Limburg de Abdij van Rolduc »*hun huis*" en de kerk »*hunne kerk*" noemen, is het dan niet hoogstwaarschijnlijk, dat ook Albertus gedurende zijn leven dikwijls te Rolduc vertoefde, hij die in zoo innige betrekkingen met de Hertogen stond?

Hendrik III stierf in het jaar 1121. Een document bewijst dat in hetzelfde jaar de heilige Engelbertus, aartsbisschop van Keulen, zich te Rolduc bevond, en waarschijnlijk de begrafenis van den Hertog door zijne tegenwoordigheid opgeluisterd heeft. Het stuk behelst een door Hendrik III aan het kapittel van Maastricht gegeven privelegie, dat nu door Walram zijn zoon bevestigd wordt en op de eerste plaats door Engelbertus als getuige onderteekend is. Het eindigt met de woorden: dit is gebeurd te Rolduc 1121. Daar Walram enkel den titel voert van Graaf van Luxemburg, is de charta waarschijnlijk op den dag der begrafenis van zijn vader uitgevaardigd.

Walram III, de stamvorst van het beroemd Limburgsch—Luxemburgsch vorstenhuis, schittert als een der heldhaftigste ridders in de roemvolle schaar der kruisvaarders.

Hij had zich met zijn vader en broeder onder de banier des kruises geschaard, toen keizer Frederik Barbarossa op den beroemden landdag van Mentz, den »landdag van Christus" genoemd, het kruis aannam.

In het Oosten zien wij hem steeds als den trouwen en onversaagden wapengezel van den dapperen Koning Richard Leeuwenhart van Engeland. Hij streed aan 's Konings zijde in den vreeselijken slag van Assur (7 Sept. 1191), waarin Saladijn 8000 soldaten en 32 emirs op het slagveld liet, en Richard met zijn wapenbroeders tusschen de vijandelijke scharen woedde als de zeis tusschen de korenaren, gelijk de oorkonden zich uitdrukken.

Het volgend jaar was nog roemrijker voor den Limburgschen ridder. Koning Richard Leeuwenhart had hem uitgekozen tot eene onderneming, een wapenfeit, zooals men moeielijk een tweede in de jaarboeken der geschiedenis zal vinden.

Terwijl de koning te Accon vertoeft, ontvangt hij het bericht dat Saladijn Jerusalem verlaten en zich met al zijn strijdkrachten geworpen heeft op Joppe of Jaffa, eene vesting die slechts door 3000 Christenen verdedigd werd. Terstond zendt hij een afdeeling soldaten die langs het strand Joppe zouden bereiken; hij zelf steekt in zee met 10 ridders, onder welke Walram en eenige boogschutters, om met allen spoed hulp te brengen aan de bezetting. Voor Accon gekomen, ziet hij dat de stad reeds in 't bezit der vijanden is. Vol verontwaardiging springen de onvervaarde ridders van de schepen, waden tot aan het middellijf door de golven, stormen de poorten binnen, richten een vree-

selijk bloedbad onder de Muzelmannen aan, dringen tot den burcht door, waar de bezetting nog weerstand bood, en drijven het talrijk leger der ongeloovigen uit de stad.

Dit haast ongelooflijk wapenfeit ver-

KONINGIN WILHELMINA.

oorzaakte een ware paniek onder de Musulmannen; de naam alleen van Richard verwekte angst, en de moed des konings werd spreekwoordelijk. De Turksche schrijver Boha-Eddin kan zijn hulde aan de heldenschaar niet onthouden.

Eer en hulde aan de ridderlijke voorvaderen van ons Koninklijk geslacht!

KONINGIN WILHELMINA.

Eer en hulde, trouw en liefde aan Neerlands jeugdige Koningen, de laatste loot van dien forschen stam!

Moge zij aan Nederland een nieuw Koningsgeslacht schenken, een nieuwen, krachtigen stam van vorsten, in wier aderen het heldenbloed der Walrams rijkelijk stroome!

Behalve de graftombe van Walram en de grafsteenen der beroemde abten is uit den schat der middeleeuwsche kerksieraden niets tot ons gekomen. De verschillende altaren, die volgens de Annalen in de bloeiperiode van zuiver kerkelijken stijl in het heiligdom geplaatst werden, zooals het altaar van het heilig Kruis, van den H. Joannes den Dooper, de H. Anna, den H. Petrus, den H. Joannes Apostel, den H. Augustinus, den H. Dionysius, den H. Nicolaus, zijn allen gevallen onder de bijl en de brandfakkel van de zoogenaamde hervormers der zestiende eeuw. Later werden zij vervangen door de kunstlooze renaissance-altaren, van welke de paneelen nog in het Seminarie aanwezig zijn.

Wij noemden het altaar van het heilig Kruis. Reeds bij het jaar 1151 teekent de Annalist van Rolduc aan dat in het midden der kerk (die toen nog niet voltooid was), *vóór het altaar «van het heilig Kruis»* de hertogin Jutta, gemalin van Walram II, begraven werd.

RELIQUIEËN VAN HET HEILIG KRUIS.

Waarschijnlijk werd het altaar van het heilig Kruis reeds opgericht in 1131, toen Heriman, Embrico's zoon, een kloosterling alhier, aan de kerk het partikel gaf van het *opschrift van het kruis* waarmede hem Paus Innocentius II begiftigd had.

Heriman had te Rome de zaak van Eskill, Aartsbisschop van Lunden, in Denemarken, bepleit, en wel met dit gevolg dat de metropolitaan-zetel van Lunden hersteld, en Heriman zelf tot bisschop van Sleswich benoemd werd.

Gaarne verplaatsen wij ons naar onze kerk in de eerste eeuw van haar bestaan, in den tijd, waar volgens de annalen, de prediking der kruistochten (Annales Rodenses p. 58) als met hemelsche kracht overal door heel Germanje weerklonk, eerst van de lippen van den diaken Rodolf en later uit den mond van den heiligen Bernardus, die beiden *ook dit land* doorreisden. Overal, zegt de Kroniekschrijver, teekende het kruis de borst der steeds aangroeiende krijgers, en een tiende gedeelte der bevolking schaarde zich onder de heilige banier.

Deze woorden, in verband met het feit dat vele bewoners dezer streken voor hun vertrek naar Jerusalem hun bezittingen aan de kerk van Rolduc vermaakten, verwekken het vermoeden dat ook in de kerk van Rolduc het gloeiend woord van Bernardus de harten ontvonkte tot den strijd voor het Kruis, en een schaar van ridders en krijgers, in hunne schitterende wapenrusting, voor het altaar des kruises voerde om van den gekruisigden koning van den Golgotha de overwinning over den vijand, die Christus' graf onteerde, af te smeeken, en het teeken des heils te aanvaarden.

Het partikel van het opschrift des kruises bleef te Rolduc tot aan het einde der vijftiende eeuw.

In 1650 ontving Rolduc het wonderdadige partikel van het heilig Kruis, dat tot dit jaar te Hoydonck, bij Helmond, in het klooster der Augustijnessen, dat van de Abdij van Rolduc afhankelijk was, zich bevond. Bij de opheffing van het klooster kwam het in het bezit der Abdij, en bleef hoog vereerd in hare kerk tot aan de Fransche omwenteling. Toen viel de beroemde reliquie ten deel aan een

der kloosterlingen, Laurentius Welter, die ze naar de naburige kerk van Waubach bracht, waar zij steeds het voorwerp is der hoogste vereering.

Het klooster van Hoydonck werd gesticht in 1146, door een der Koorheeren van Rolduc, met name Leo. In 1244 moest er een nieuwe kerk gewijd worden. De toenmalige bisschop van Luik, Robertus, zond daartoe Bonifacius, bisschop van Lausanne, die om de vervolging eeniger booswichten te ontwijken, in het klooster ter Cameren, bij Brussel, gevlucht was.

Een groot wonder gebeurde bij die gelegenheid.

Wij laten hier de letterlijke vertaling volgen van het diploma, dat Bonifacius, wiens gelukzalig verscheiden in het aartsbisdom Mechelen op den 9en Februari herdacht wordt, zelf heeft opgesteld. (Zie W. Everts Volksalmanak voor Nederlandsche katholieken 1867).

»Aan alle Christengeloovigen, die dit schrijven zullen zien, wenscht Bonifacius, door Gods Voorzienigheid weleer aangesteld als bisschop van Lausanne, duurzaam heil in den stichter onzes heils.

»Het zij bekend aan alle geloovige Christenen, en mocht het ook aan de ongeloovigen bekend worden (ter beschaming van de vijanden des Kruises van Christus en tot lof en eer van hen, die zich beroemen op het Kruis van O. H. Jesus Christus), het wonder van Gods barmhartige goedheid, dat O. H. Jesus Christus zich gewaardigd heeft te bewerken in een partikel van het Kruishout Onzes Heeren, in het stift van de vrouwen der orde van den H. Augustinus, Hodunck genaamd, onder het bisdom van Luik, in het land van den Hertog van Brabant, het jaar O. H. 1244 in de maand Augustus, op den oktaafdag van den H. Augustinus.

»Toen ik derwaarts gekomen was, om eene kerk en twee altaren, ter liefde van God en op verzoek van den Hoogwaarden Vader, Heer Robert, bisschop van Luik, te wijden, zag ik er, onder vele andere reliquieën van Heiligen, die mij vertoond werden, een stuk hout, ter lengte van een vinger, dat het stift geloofde en bevestigde te zijn van het Kruishout Onzes Heeren.

»Ik had eertijds te Lausanne gehoord van den bisschop van Cevennes, die het weder van een anderen vernomen had, dat het hout van het Kruis Onzes Heeren, als men het in het water legt, zinkt, terwijl alle andere hout, van natuur, in het water drijft. Hij verzekerde, dat hij op die wijze proefondervindelijk zeker was, een partikel van het H. Kruis des Heeren te bezitten.

»Daar ik mij deze proefneming van den even genoemden bisschop herinnerde, deed ik mij, bij 't zien van voormeld hout, een beker met water, van middelbare grootte, brengen, ten einde eene dergelijke proeve te nemen.

»Daar stonden en zaten een groot getal kloosterzusters uit dat huis en eenige andere religieuzen alsmede vele wereldlijke personen rondom mij, toen ik voormeld hout tusschen den duim en den wijsvinger der rechterhand genomen hebbende, er driemaal het kruisteeken mede boven den beker met water maakte, den Heer smeekende in den naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes dat Hij zich gewaardigen mocht, ons te toonen, of dit stukje hout van het H. Kruis Onzes Heeren was.

»Toen ik het in het water legde, daalde het terstond op den bodem neder, als een steen. Nadat ik het met dezelfde vingers van den bodem des bekers boven het water opgeheven had, vloeiden er vele druppels dik bloed, welke de een na den anderen op den bodem des bekers nederdaalden, uit het onderste gedeelte van datzelfde hout, wat alle omstaanden en omzittenden zagen.

»Verbaasd bij het aanschouwen van dit wonder deed ik in der haast een rein fleschje halen, om het vloeiende bloed op te vangen. Daar echter, toen men het fleschje bracht, het bloed opgehouden had te vloeien, legde ik ten tweeden male het hout in 't water; en nadat het er uit genomen was, vielen er andermaal, doch minder dikke bloed-

druppels, af, die in het glazen fleschje opgevangen werden. Toen het vloeien ophield, legde ik ten derden male hetzelfde hout in hetzelfde water; ik nam het er vervolgens wederom uit, en de bloeddruppels, die er ten derden male afvielen, werden in dezelfde ampul opgenomen.

»Dit ter tweede en derde reize van het voormelde hout opgevangen bloed wordt thans in een kristallen fleschje in het bovengenoemde kloosterhuis bewaard. Het water uit den beker, rood geverfd door de druppels dik bloed, die bij de eerste ophaling van het hout uit het water er in gevallen waren, bevindt zich in hetzelfde huis in een glazen ampul.

»Alvorens ik echter ten derden male het hout in den beker legde, maakte ik met hetzelfde hout een kruis boven het water des bekers, en er verscheen op den bodem een rood kruis, dat de Priorin des huizes en vele anderen der omstaanden en omzittenden gezien hebben.

»Zekere aanzienlijke wereldlijke vrouwe, Hildegondis genaamd van Wulffrombese, dit kruis eveneens ziende, werd als waanzinnig. Op den bodem van den beker vertoonden zich bloeddruppels, die zich naar de verklaring der kloostervrouwen daar vroeger nooit vertoond hebben. Naderhand heb ik den beker in een anderen beker met water uitgespoeld; en na deze afwassching, en na het verdwijnen der bloedkleur, dronken velen van dat water, die verklaard hebben, dat het eenen honingzoeten smaak had.

»Een van de kloostervrouwen en anderen hebben er van gedronken, en ook de bovengemelde Hildegondis, die daardoor van eene ziekte genezen werd, waaraan zij sedert drie jaren leed, en welke noch door geneesheeren, noch door geneesmiddelen kon verdreven worden, gelijk zij zelf mij verhaald heeft, den vijfden dag na deze gebeurtenis.

»Op den vierden dag,» (t. w. na deze gebeurtenis,) »den vooravond van O. L. Vrouw Geboorte, heb ik, na de Mis gelezen te hebben, met geheel het vóór mij neergezeten convent, eerst de algemeene schuldbelijdenis en de daarop volgende kwijtscheldings-gebeden gesproken, en daarna O. H. Jesus Christus gesmeekt, dat Hij zich gewaardigen mocht tot lof en eer van zijnen Naam, ons eenig kenteeken van zijnen wil omtrent het voormeld hout te geven.

»Nadat men dus den meergemelden beker met water gebracht had, maakte ik driemaal het teeken des kruises, onder aanroeping van den Vader en den Zoon en den H. Geest; en toen ik vervolgens het hout in het water legde, zonk het terstond op den bodem. Ik nam het er uit, en alstoen vielen er weder bloeddruppels af, die bij het vorige bloed in het kristallen fleschje werden opgevangen.

»En zoo gebeurde het ten tweeden en ten derden male, wat ik met eigen oogen gezien heb, evenals al het volk en Frater Henricus van Averbode, een priester, die de kristallen ampul vasthield, waarin de bloeddruppel tot driemaal toe opgenomen werd, telkens wanneer ik het hout in het water leï en het er weer uitnam, gelijk hierboven verhaald is. Deze voormelde priester bezit een stuk zijde, dat hij mij geheel blank overhandigde en dat rood geverfd is van het aan mijne vingers klevende bloed.

»Arnulphus, ridder van Stakenbroeck, was daar ook aanwezig, benevens zijn echtgenoote, welke ook reeds getuige geweest was van het eerste wonder, in al zijn bijzonderheden. Er waren ook vele andere leeken. Toen ik met een scherp mes in het voormelde, buitengewoon harde hout sneed, viel er een zeer klein, door het gevoel of het gezicht schier niet waarneembaar deeltje af, zwart, zooals het hout zelf zwart is, hoewel op zekere plaats wit.

»Daar ik evenwel twijfelde of dit uiterst geringe deeltje van voormeld hout was, deed ik het in het water, en het zonk op den bodem; en toen ik het er uit nam en tusschen mijne vingers wreef, werden deze rood van bloed.

Ik lei dit splintertje in de kristallen

ampul, waar het bloed in opgevangen was, en het bleef kleven tegen het binnenste van het kristallen fleschje, alwaar het terstond in bloedkleur overging, wat ik zelf en alle toeschouwers gezien hebben. Toen hield ik het fleschje in schuine richting naar het splintertje toe, zoodat dit, door het bloed aangeraakt, onder het bloed bleef in dezelfde kristallen ampul.

»Dit heb ik, op verzoek van meergemeld convent en van eene menigte andere menschen (»aliorum populorum») in schrift opgesteld tot eer en glorie van O. H. Jesus Christus, tot heil der geloovigen, ter beschaming der ongeloovigen en ter bevestiging van het heilig Christelijk geloof.

»En ik heb er mijn zegel aan gehecht, ter verheerlijking van het levendmakend Hout des Kruises, waaraan ons heil en leven, O. H. Jesus Christus, gehangen heeft. Hem zij eer, en ons met Hem de zaligheid en het leven, door Hem in de eeuwige vreugde, door alle eeuwen der eeuwen! Amen."

Het partikel van het heilig kruis heeft een lengte van 5 duim op eene breedte van 8 streep en eene dikte van 5 streep; ze is gevat in een verguld zilveren kruis dat hoogst waarschijnlijk (behalve het later bijgevoegde aanhangsel) uit de 13te eeuw afkomstig is.

Bij het beschrijven van de middeleeuwsche merkwaardigheden der oude abdijkerk kunnen wij ons niet weerhouden het verlies te betreuren van de zoo kostbare kleinooden, die eens de kerk versierden. Altaren, beelden, altaarsieraden, gouden en zilveren vaatwerk, misgewaden, het levenslange werk van menig kunstenaar in de kloosterpij, of het vrome tijdverdrijf van adellijke jonkvrouwen, alles is verdwenen, alles verslonden in den maalstroom der omwentelingen!

Zoo is elk heiligdom een beeld en bewijs tevens van de beschavende macht der ware Kerk.

Zoolang de zon der waarheid een land beschijnt, ontluiken onder hare weldoende stralen duizenden bloemen der kunst in de rijkste schakeeringen. De Christen, door den gloed der waarheid in geestdrift ontbrand, grijpt naar alle stoffen der natuur om het verheven gevoel, dat zijn ziel beheerscht, te verzinlijken; hout en steen, goud en zilver, zijde en fluweel vertolken de bede zijns harten, en de kerk, waar zijn God in woont en troont, waar hij, het schepsel, knielt en bidt en peinst, en weent, en juicht, wordt een gaard, een warande, waarin door de wondervolle scheppingen der kunst een lentebloei heerscht, zoo één en toch zoo verscheiden als de duizend gevoelens der eene ziel, om God, de zon van alle waarheid en leven te eeren en te prijzen. Maar wee het zonnige eden, wanneer de duistere wolken der dwaling opstijgen en de orkaan der omwenteling over den rijkbegroeiden lusthof in woeste vaart zijn vernieling slingert! Alle bloemen zijn verflenst, alle stengels zijn geknakt! Het paradijs ligt verwoest en in de akelige woestenij heerscht de dood, en elke levenskiem is vertrapt en verdord.

Maar de dwaling heeft haar tijd en haar grenzen. De waarheid, zegt de heidensche geschiedschrijver reeds, kan gelijk de maan haar verduistering hebben, uitgedoofd kan haar licht niet worden. Wanneer de mensch zijn hoogmoed en eigenwaan aflegt en, bij het erkennen van eigen zwakheid, hoopvol het oog op de Kerk, de veilige vuurbaak op de zee der wereld, gericht houdt, dan keert de zon met haar licht en warmte weder, en de woestijn herleeft en alles groeit en bloeit onder hare koesterende stralen.

Uitgeplunderd, naakt en letterlijk van alles, ook van het allernoodzakelijkste beroofd, kwam de kerk in 1830 onder het bisdom van Luik, in 1843, onder het bestuur van het pas opgerichte seminarie van het bisdom Roermond. Volgens menschelijke berekening kon geen ongunstiger lot haar treffen; het seminarie toch van Rolduc, van alle bezitting verstoken, kon slechts met moeite in de behoeften der school voorzien.

Maar de liefde is machtig, de liefde is rijk.

Nog is geen halve eeuw verloopen, of niet alleen wordt de kerk in hare oorspronkelijke schoonheid herbouwd, maar ook menig sieraad spreekt van het geloof, van de liefde en dankbaarheid der jeugdige bevolking.

Daar rijzen de altaren van het Heilig Hart, van de Heilige Maagd, van den H. Jozef en den H. Aloysius; daar prijken de kunstvolle banieren van de patroonheiligen der Congregaties; daar rust in het in verguld koperfiligraanwerk prachtig uitgevoerd reliquiarium het heele »corpus sanctum" der heilige martelares Daphne, dat reeds in het jaar 1847 uit de catacomben van Praetextatus genomen door prins Rospigliosi, Rolduc in bewaring werd gegeven; daar staat de priester met zijn bedienaren op de hooge feestdagen, uitgedost in de wijde misgewaden, waarop de beelden der heiligen, die te Rolduc bijzonder vereerd worden, in keurig borduurwerk schitteren; daar galmen door de grijze gewelven de machtige tonen van een orgel, dat met de schoonste in ons land kan wedijveren; daar verkondigt bij het luiden van het Angelus de zware Johannesklok wijd en zijd over de heuvelen en door de dalen de dankbaarheid der moeder voor de stille bede van haar eenigen zoon die, elken dag, omstreeks het middaguur, terwijl zijne makkers speelden, voor het tabernakel den terugkeer tot de Moederkerk, afsmeekte van de dierbare, die hem het leven gaf, in eén woord, daar vertolkt de kunst in den uitgebreidsten zin de dankbare liefde van het edelmoedig hart van zoo menig jongeling, die er zijne vurigste gebeden verhoord zag.

Wij sluiten met den wensch: moge tot Gods eer en tot stichting der jeugd het kunstrijke gebouw weldra pralen in al den adel zijner oorspronkelijke vormen, in al den vorstelijken rijkdom en eenvoud tevens van zijn middeleeuwschen tooi!

Moge in het indrukwekkend, tot gebed en overweging zoo machtig stemmend heiligdom, Gods heilige Geest zijne rijkste zegeningen over de daar knielende jongelingsschaar blijven uitstorten, een heerlijken lentebloei van deugden in hun ziel doen ontluiken, de jeugdige voor elken indruk zoo ontvankelijke harten verheffen tot de edelmoedigste voornemens die, door de jaren en de genade gerijpt, in de verhevenste roepingen, rijke vruchten zullen opleveren voor Kerk en maatschappij.

Mogen de woorden, die vóór bijna zeven eeuwen, bij de wijding, door den pasgebouwden tempel weergalmden, ook nu en tot in de verste toekomst bewaarheid worden.

Benedicti erunt qui te aedicaverunt: tu autem laetaberis in filiis tuis quoniam benedicentur et congregabuntur ad Dominum.

Gods zegen zal nederdalen over hen die u gebouwd hebben: gij echter zult u verheugen in uwe zonen, omdat ik hen zegenen, en ik hen hier voor 's Heeren aanschijn verzamelen zal.

DE ABDIJ EN HET SEMINARIE VAN ROLDUC.

De Abdij van Rolduc.

Rolduc!.... 't Is een heerlijke streek, het Z. O. gedeelte van Limburg, waarheen Ailbertus, de arme pelgrim, met palster en tasch uit Vlaanderenland getogen, zijne schreden richtte; een verrukkelijk oord, de weelderig begroeide heuvel, dien hij, op Gods bevel, tot stille wijkplaats koos voor zijn medebroeders, om in heilige afzondering Gode te dienen.

De kleine rivier, de Worms, die van uit de stad van Karel den Groote door een eng, van beide kanten door boschrijke heuvelen ingesloten dal, in grillige bochten en kronkelingen haar water voortstuwt, ontvangt daar, in eene zich

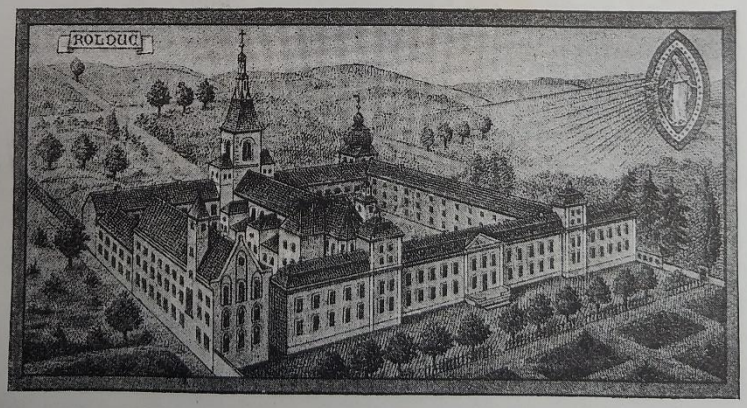

ROLDUC IN VOGELVLUCHT.

plotseling breed openende vlakte, het bergwater, dat, van de oostelijke hellingen nederdalend nu eens in beekjes voortslingert, dan in vijvers samenvloeit en eindelijk door de frissche, aan den voet van den zoogenaamden Duivelsberg gelegen beemden, zich in den schoot der rivier vereenigt.

In de diepte der vallei ligt het stadje, eerst Rode, later, na het huwelijk van

ROLDUC. Naar eene photographie van 1892.

Hendrik II, hertog van Limburg, met Mathilde, kleindochter van graaf Adelbert van Saffenberg, Hertogenrode geheeten.

Het eng saamgedrongen, steilklimmend vlekje is nog heden gedeeltelijk ingesloten door de ringmuren van den middeleeuwschen burcht, die eens het Castrum der graven van Saffenberg, weldra het kasteel der beroemde oorlogzuchtige Hertogen van Limburg werd, en welks grijze, gekanteelde slottoren thans nog het diepe dal beheerscht.

Van hieruit voeren rijk beschaduwde straatwegen, rechts, langs zand-, steen- en bruinkoolgroeven, — (het land is verwonderlijk rijk aan veelsoortige delfstoffen) — naar de indrukwekkende ruïne van het eens zoo sterke, nu nog zoo fier op zijn heuvel gelegen Wilhelmstein, en, links, naar de oude, in woesten chaos door elkaar liggende steengroeven van Nivelstein, terwijl andere wegen, midden door de open, vruchtbare velden naar het bosch van Alsdorf en de dorpen Opper- en Neder-Bardenberg leiden.

Rondom op de hoogten rijzen tusschen welige korenvelden en frissche bosschen de slanke torens der omliggende dorpskerken, terwijl de hooge schoorsteenen der kolenmijnen met hunne breedgolvende, wuivende rookwalmen zich schilderachtig tegen den gezichteinder afteekenen. Ver, uren ver zuidwaarts ontwaart men in weifelend verschiet de schemerende massa's der grauwe toppen van het Eifelgebergte.

Twee sporen — een derde is in aanbouw — verleenen thans tot die heerlijke gouw een gemakkelijken toegang.

Het panorama, dat zich oostwaarts uren ver voor onze oogen uitstrekt, wordt aan den westkant afgesloten door de grootsche gebouwen van Rolduc en zijn bosschen.

Met waarlijk vorstelijke pracht troont de eeuwenoude abdij op hare groene heuvelen te midden der bosschen, spiegelt hare regelmatige en toch zoo sierlijke gevels en fiere torenkroon in de heldere wateren harer vijvers, — en beheerscht wijd en zijd het schilderachtige landschap.

Wie de abdij beschouwt, die als een vorstin van hare hoogten den bewonderaar met koninklijke fierheid toeroept: »Dit land behoort mij! Ik heb zijn bosschen gerooid, zijn kerken gebouwd, zijn inwoners beschaafd, de schatten, in zijn grond verborgen, aan den diepen schoot der aarde ontwoekerd;" — wie in haar gebouwen is doorgedrongen en gezien heeft hoe zij haar breede gangen en vleugels werpt om de pandtuinen der grijze kerk; maar meer nog, wie binnen hare muren zijn jeugd heeft doorgebracht en het opvoedingsgesticht heeft leeren kennen en beminnen, is zeker begeerig uit de jaarboeken nadere bijzonderheden omtrent de geschiedenis der acht eeuwen, die over Rolduc heentrokken, te vernemen.

En waarlijk, schooner dan de ligging en de gebouwen van Rolduc is zijn overlevering.

»Men moge een landschap vinden, even schilderachtig en lommerrijk als het onze, met eiken en beuken, zoo slank en rijk gekroond als die onzer lanen; men moge uit den schoot der aarde een water doen ontspringen even koel en zuiver als dat onzer bronnen; de hand der menschen moge gebouwen oprichten, die de onze in schoonheid en regelmaat van vorm evenaren: maar wat zijn deze voorrechten vergeleken bij al de herinneringen van wetenschap en deugd, bij al het zedelijke schoon, waarvan deze muren getuigen? De jaarboeken en de overlevering van Rolduc gedurende bijna acht eeuwen, leveren ons het schoonste beeld van Rolduc's ware grootheid!» (1)

Laten wij dan in breede trekken de geschiedenis schetsen van de Abdij en het opvoedingsgesticht, en mogen deze bladzijden een gedenkteeken zijn van hulde en dankbaarheid jegens God, die het Huis tot op dit oogenblik spaarde, van dankbaarheid tevens jegens allen, die door woord en daad tot zijn grootheid medewerkten.

(1) Neujean Notice historique.

OORSPRONG VAN HET KLOOSTER.

De oorsprong van Rolduc is den lezer reeds bekend; zijne wieg is de crypte door Ailbertus, den Meester, gebouwd.

Gods huis was op waardige wijze voltooid; nu bouwde Ailbertus, door Embrico ondersteund, de kloosterwoning in lombardischen stijl, niet in steen, maar in hout, zooals o. a. ook de Abdij van Egmond.

De Annalist van Rolduc, die de houten woning gekend had, zegt, dat ze voor een groot convent niet doelmatig ingericht was; maar noemt ze toch: »Een heerlijk gebouw."

Midden tusschen dichte wouden, op het welig begroeide bergvlak de zich even boven den grond verheffende crypte, en, ten Noorden van het Godshuis, eene ruime, in ééne verdieping in sierlijken en strengen bouwtrant opgetrokken woning, beide, huizing en crypte, met rieten dak bedekt, — dat was Rolduc bij zijn eerste ontstaan.

De naam der abdij is in de oudste stukken: *ecclesia sanctae Mariæ et sancti Gabrielis*, eenmaal *mons sanctae Mariae*, berg der heilige Maria. Later: *ecclesia, conventus rodensis, monasterium de rode ducis*, cloester van Rode, Godshuis van Cloisterrode, Cloosterrade, Kloosterrade, en in de laatste eeuwen *abbatia rodensis, abbaye de Rode-le-duc*, of Rolduc.

Nauwelijks was Ailbertus met zijne twee broeders Thiemo en Walgerus op de nieuwe standplaats aangekomen, of »van alle kanten stroomde het volk »naar 's Heeren dienaar, die een waar »leeraar der zielen was, toe, om de »woorden des heils uit zijnen mond »te hooren, en hem de noodzakelijke »levensbehoeften te brengen: immers »Ailbertus had al zijne goederen onder »de armen van zijn vaderland verdeeld, »willende de armoede van Christus door »eeuwige belofte navolgen. Hij volgde »het apostolisch leven, waarin ook de »H. Vader Augustinus zijne leerlingen »had opgeleid, zich toeleggend op han»denarbeid, zooals Paulus, en linnen »kleeding gebruikend zooals Jacobus, »de Rechtvaardige. Hij zelf gebruikte »noch vleesch, noch wijn, maar oefende »de gulste gastvrijheid jegens vreemde»lingen.» (Annales Rodenses).

De eerste, die zich bij Ailbertus aansloot, was de vroeger reeds genoemde Embrico van Meinscozen met zijn echtgenoote Adeleida en zijn kinderen Herman en Margareta. Deze schonk aan de jeugdige kloostergemeente zijne rijke bezittingen aan de Aar, zijn landgoed, zijn akkers en zijn wijnbergen.

Het intreden in het klooster van leeken was in de middeleeuwen volstrekt niet zeldzaam; men noemde hen, die zich bij het gezelschap der kloosterlingen aansloten, *conversen* en *conversinnen*. Zonder de volheid der kloostergeloften op zich te nemen, beloofden zij toch gehoorzaamheid aan de bevelen der oversten en wetten des huizes en namen de verplichting op zich, om zich niet zonder verlof te verwijderen. Zij kregen de tonsuur en droegen eigene kleeding.

In het jaar 1108 gaf Obbertus, bisschop van Luik, bij gelegenheid van de wijding der crypte, aan de pas verrezen kloostergemeente het recht om zelf haar overste te kiezen; deze overste, aan wien de bisschop van Luik de abbatiale wijding zou toedienen, bekwam de machtiging om te doopen, Gods woord te verkondigen en de geloovigen te begraven.

In het jaar 1109 kwamen ook clerici te Rode om zich onder Ailbertus' leiding te stellen.

Zoo was dan op wonderlijk snelle wijze de kloostergemeenschap verrezen en bloeide in heiligheid, toen een verschil van meening tusschen Ailbertus en Embrico de broederlijke eensgezindheid kwam storen.

Embrico wilde de van dag tot dag aangroeiende inkomsten gebruiken tot verbetering en versiering der gebouwen, Ailbertus tot ondersteuning der armen; de edelman, van minder strenge opvat-

ting' dan de priester, wilde de adellijke vrouwen, de conversae, wegens haar klein getal niet geheel van de samenleving der monniken uitsluiten, terwijl Ailbertus op volkomen afscheiding aandrong.

Om oneenigheid te voorkomen vertrok Ailbertus in het jaar 1111; Thiemo bleef te Rode en overleed er weldra; Walgerus was reeds gestorven op een pelgrimsreis naar Jerusalem.

OPKOMST DER ABDIJ.

Na het vertrek van Ailbertus, den geliefden priester en overste, wendden zich de broeders in hunne verlegenheid, wel wetend dat ledematen zonder hoofd tot niets in staat zijn, tot het klooster van Raitenbusch in Beieren, en kozen tot hun prelaat Richer, een man zeer ervaren in de letteren en van zijn jeugd af in de reguliere kloostertucht opgevoed. Deze echter weigerde uit nederigheid het aangeboden ambt; maar de gelastigden van Rolduc begaven zich naar Koenraad van Salzburg, die, gebruik makende van zijn bisschoppelijk gezag, Richer naar de abdij zond.

In het klooster van Raitenbusch was een reguliere vereeniging van clerici; zij leefden in gemeenschap en hadden zich door het afleggen der kloostergeloften aan 's Heeren dienst toegewijd.

Richer nam de kloostervoogdijschap van Rolduc aan van bisschop Obbertus van Luik, maar liet zich door hem niet tot abt wijden, omdat de bisschop aan simonie schuldig was. Eerst in 1118 zou hij door Obbertus' opvolger, den H. Martelaar Fredericus, tot abt gewijd worden. Zoo werd Rolduc onder Richer's leiding een abdij van reguliere kanunniken van St. Augustinus.

Een groote schaar van priesters uit de bisdommen Luik en Keulen hadden zich daar Gode toegewijd.

Acht adellijke vrouwen verbleven te Rolduc »sub custodia acerrimi rigoris;» en die mannen alleen werden als conversen door Richer opgenomen, die in de wereld door eer en deugd hadden uitgeblonken.

Strenge tucht heerschte in het klooster, zelfs werd er volslagen onthouding van vleesch verplichtend gesteld. De Annalist teekent dan ook bij het leven van Richer aan, dat door zijne leer en zijn voorbeeld het convent zóó door godsvrucht uitschitterde dat de abdij in de hoogste eer stond bij de vorsten van dien tijd.

In het jaar van Richer's dood, 1122, bevestigde een bulle van Paus Callistus II de stichting der abdij en verzekerde haar het bezit harer goederen. Deze bulle, *onder den visschersring* gegeven, berust nog in de archieven van Rolduc.

Enkele feiten uit de jaarboeken der abdij bewijzen in welke hooge achting ze bij hare tijdgenooten stond.

Het was te Rolduc, dat de H. Norbertus, een zoon van Nederland, voor zijn vijanden vluchtend herhaaldelijk vertoefde, en, zooals de Bollandisten aanmerken, zich bij de kloosterlingen de leer van hun heilig leven eigen maakte, die hij later op zijne beurt aan zoovele kloosters zou mededeelen.

Het was aan de wijsheid en de heiligheid van Abt Erpo, geboortig van Maastricht, die reeds als jongeling in de abdij onderwezen en opgevoed werd, dat de bisschop van Luik de leiding van den H. Gerlacus van Valkenburg toevertrouwde.

Het was te Rolduc, dat de geleerde Rainboald van Luik zijn werk schreef: de vita canonica, over het reguliere leven, opgedragen aan den «zeer heiligen vader Abt Richer.»

Het was te Rolduc, dat de graven van Saffenberg en de hertogen van Limburg dikwijls vertoefden en na hun dood in gewijde aarde rustten.

Het was te Rolduc, eerst in de crypte,

later in de kerk, dat het tot dien tijd nog weinig in Christus' leer onderwezen volk in menigte het woord Gods kwam aanhooren uit den mond van abt en kloosterpriesters, en zich tot een heiliger leven bekeerde. Daarheen stroomden van heinde en ver de geloovigen, die in de ruime bijgebouwen gastvrijheid en huisvesting genoten (ann. p. 49), de kloosterlingen over de gewichtigste aangelegenheden raadpleegden, en zich niet zelden ootmoedig aan de strengste boete onderwierpen. Zoo vinden wij bij het jaar 1130 de volgende bijzonderheid: »Insluiten (inclusa) liet zich alhier een edele matrone van Roermond, Reinwidis, aan den zuidkant van het koor." Deze *inclusae* of *reclusae* werden in eene kleine cel opgesloten en in de strengste afzondering gehouden, zoo zelfs dat de deur door den bisschop of den abt verzegeld werd. Van de twee venstertjes gaf het eene uitzicht op de kerk, door het andere werd haar het karige voedsel toegereikt.

UITBREIDING DER ABDIJ.

De heiligheid der kloosterlingen bleef niet binnen de muren des kloosters gesloten. Rolduc werd een centrum, waaruit zich stralen van geloof en wetenschap naar alle richtingen heen verspreidden.

Het eerst wierp de abdij haar vertakkingen in ons vaderland.

't Is steeds hoogst belangrijk na te gaan, hoe, van de eerste tijden af, het Noorden en het Zuiden van ons land met elkander verbonden waren.

Mocht Radbod, bisschop van Utrecht, er op roemen, dat hij door Servatius van Maastricht in de goddelijke leer onderwezen was; zette Willebrord, de groote Apostel der Nederlanden, zich aan de voeten van Lambertus om met hem de moeielijke taak, die hij ging aanvaarden, te bespreken; drongen Wiro en Plechelmus tot aan de grenzen van Friesland door om Gods woord te verkondigen, — zoo vernemen wij ook uit onze jaarboeken dat Burchardt, bisschop van Utrecht, Ailbertus, den stichter van Rolduc, verzocht om zich in zijn bisdom te vestigen.

Ailbertus gaf geen gevolg aan die uitnoodiging.

Weldra verrees echter op verzoek van Folkert, Heer van Bern, den wilden jager en krijgsman, die tot boete voor zijne zonden het harnas tegen de pij verwisseld had, het klooster van Bern bij Heusden.

Ziehier bij welke gelegenheid.

Op zekeren dag (1) draaft Folkert zwaar gewapend door den Boemelerwaard; zijn wegen echter zijn verraden en Heusden heeft hem een hinderlaag gelegd. Zoodra de koene ridder nadert, breekt zijn vijand op en stort zich onder krijgsgeschrei op hem en zijn gevolg. Daar dacht hij dat zijn einde gekomen was! Zijn kloekste gezellen ziet hij rond zich uit den zadel werpen en nederhouwen, hij zelf heeft gestreden zoolang zijn arm het zwaard houden kon, doch de overmacht is te groot, van alle kanten wordt hij besprongen, nog één wanhopige poging waagt hij, met geweld breekt hij door zijn vijanden heen en vlucht met lossen toom. Doch in de hitte van den strijd, de verwarring der vlucht, heeft hij zijn weg verloren en niet bemerkt dat zijn paard hem recht naar de Maas voert. Heusden wel, en hij vervolgt Folkert met de grootste snelheid, want nu is er voor hem geen ontkomen meer mogelijk. Daar ziet Folkert eindelijk de gele wateren der Maas voor zich in de zon schitteren, hij is verloren, uitkomst is er niet! Achter hem de vijand, voor zich de

(1) Hezenmans.

rivier! In dit uiterste verheft hij handen en oogen ten hemel, hij belooft een klooster te zullen stichten ter eere der Moeder Gods, als hij dit gevaar ontkomen mag en werpt zich vol vertrouwen met paard en wapenen in den stroom.

En, terwijl de vijand nadert, draagt zijn ros hem ongedeerd door de golven heen. Heusden staat hem met verbaasden blik van den oever na te staren, iets buitengewoons was hier in het spel; zelfs verzekerden eenige zijner vervolgers dat zij achter den ridder een verschijning als der Heilige Maagd over den stroom zagen zweven; kortom, onder het oog zijner vijanden bereikt Folkert de overzijde. De dankbare ridder was onmiddellijk bedacht om zich van zijne gelofte te kwijten.

De krijgsbanier verdween weldra van Berns torenspits, een kruis trad in de plaats. De klok riep het volk niet meer ter heirvaart, kondigde geen oorlog en brandstichting meer aan, zij was een bedeklok geworden, die den landman uitnoodigde om de heilige diensten bij te wonen.

Op de trappen van het kasteel klonken de ijzeren strijdlaarzen en zwaarden der ridders niet meer, voorhof en gangen wemelden niet meer van lansknechten, boogschutters, valkeniers en jagers, — stille, vreedzame kloosterlinlingen wandelden daar nu in gebed en overweging.

De eerste religieuzen waren door abt Frederik uit de abdij van Rolduc naar Bern gezonden; twee verwanten van Folkert waren priesters onzer abdij. Het duurde niet lang of Folkert zelf besloot zich met de monnikskoord te omgorden.

Later werd de abdij van Bern bewoond door Norbertijnen.

In Friesland stichtte de abdij van Rolduc de kloosters van Ludinghakerke, Achtelen, Berghen, Hasche en Anyghem.

In het bisdom van Luik bedienden de Augustijner-Koorheeren van Rolduc niet minder dan twintig parochiën en bouwden de kerken van Limburg, Henri-Chapelle, Lontzen, Baelen, Gulken, Bilstain en andere.

Ook in verre landen verspreidden zich de Koorheeren der abdij.

Op verzoek van Koenraad, bisschop van Salzburg, zond Richer vier zijner priesters naar Beieren om daar een klooster van reguliere Augustijnen te stichten en zelfs gingen van Rolduc geloofsboden uit tot in Zweden en Noorwegen.

Ook stonden verschillende vrouwenkloosters onder het bestuur der abdij.

Met Embrico hadden zich immers, zooals wij zagen, diens echtgenoote Adelheide en hunne dochter Margareta aan de leiding van Albertus toevertrouwd.

In het jaar 1126 bouwde Abt Borno een vrouwenklooster op het kerkhof te Kerkrade, en later in 1135 een tweede, het klooster van Mariënthal aan de Aar.

Verder werden kloosters opgericht te Scharn bij Maastricht, te Sinnich bij Aubel, te Hooydonck bij Helmond.

DE KLOOSTERSCHOOL TE ROLDUC.

Was het niet onbelangrijk den zegenrijken arbeid der kloosterlingen voor het zielenheil zoowel binnen als buiten ons land te leeren kennen, meer nog zal het den lezer welkom wezen iets te vernemen over het *onderwijs* te Rolduc in de middeleeuwen gegeven.

Dat van de eerste jaren af aan het godshuis een school verbonden was, blijkt uit het feit dat, in het jaar 1122, het houten kloostergebouw door de baldadigheid van twee studenten in vlammen opging. Zoo verregaande kwaadwilligheid was zeker niet aanmoedigend voor de pas begonnen school. Maar de beproeving

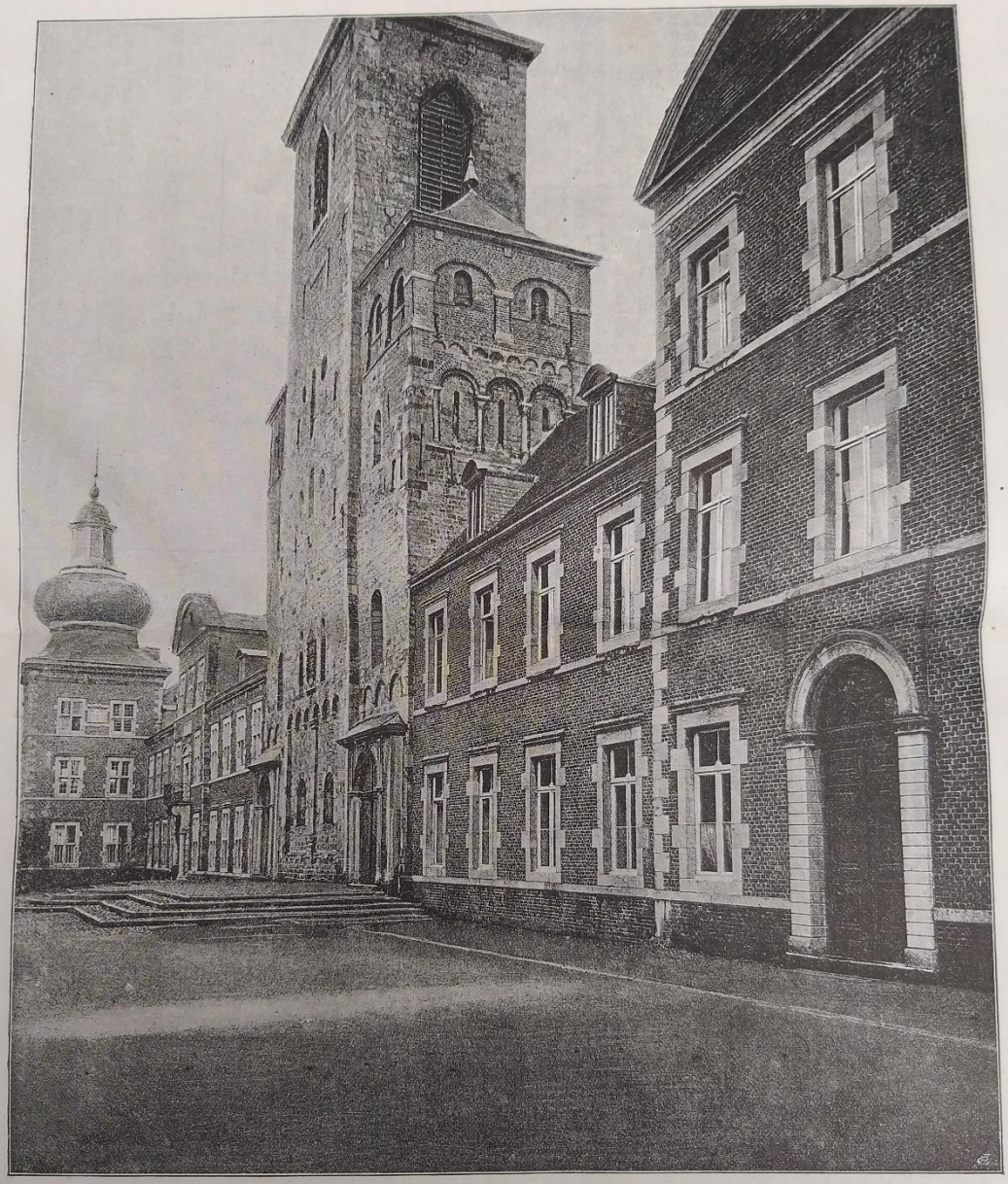

ROLDUC. VOORGEVEL.

Naar eene Photographie.

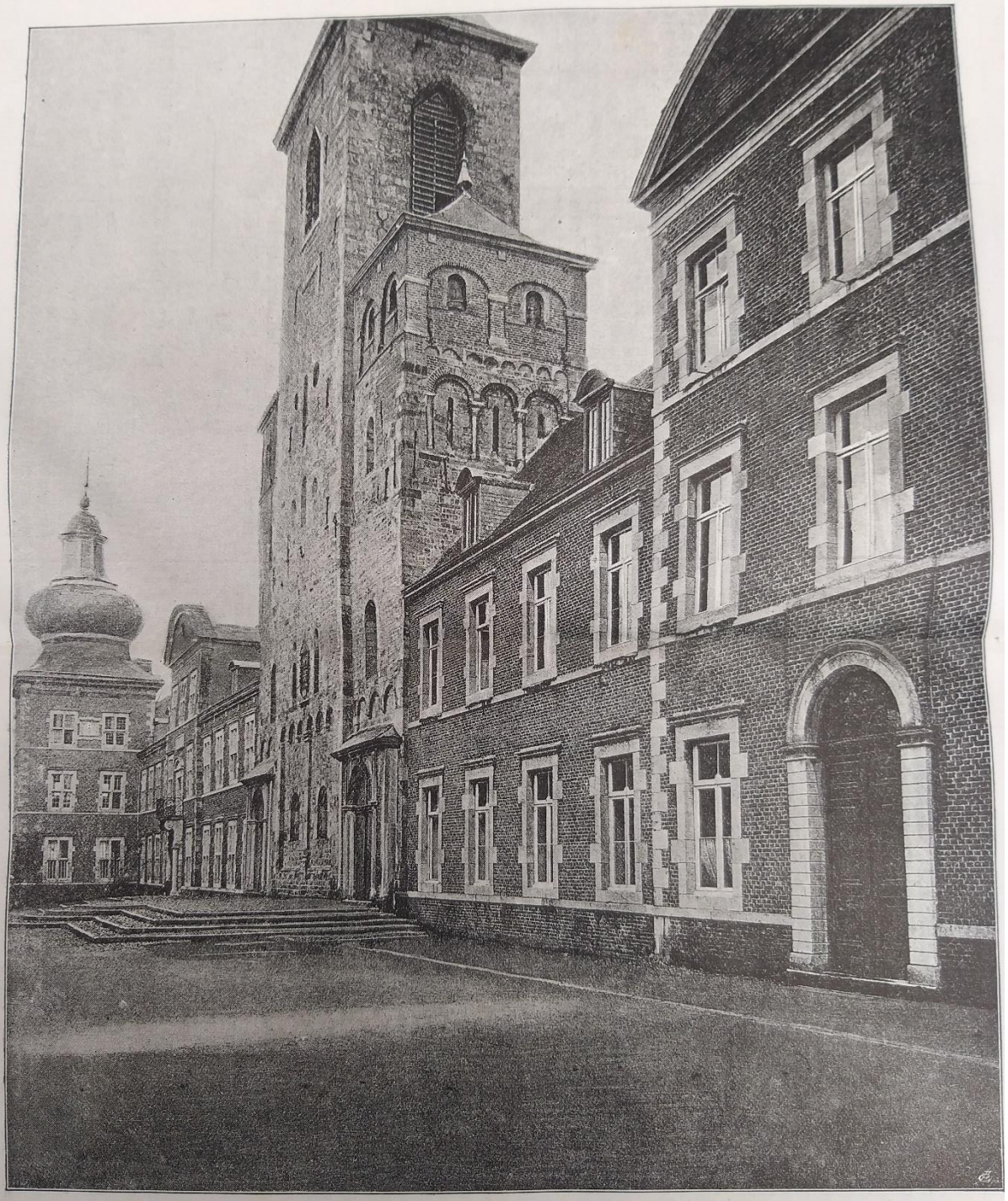

ROLDUC. VOORGEVEL.

zou tot rijken zegen keeren, tot zegen voor de verste geslachten in de verste eeuwen!

Een tweede aanteekening over het onderwijs vinden wij bij het jaar 1381.

De kroniekschrijver leert ons, dat te Rolduc de knapen op tienjarigen leeftijd — elders dikwijls op zevenjarigen — in den geestelijken stand opgenomen werden, en schrijft verder: «ook des«tijds werden in dit klooster de schoone «letteren onderwezen, zooals dit *van «den beginne af* steeds hier gebruike«lijk was. De bestuurder der school «was de prior des kloosters, die onder «zich de paedagogen had. De abdij «had vaste inkomsten voor den be«stuurder en de onderwijzers.»

Zoo dagteekent onze school van de eerste jaren der twaalfde eeuw en zal haar niemand de eer betwisten de *oudste school* in ons vaderland te zijn; immers met slechts weinige jaren onderbreking duurt ze tot op den dag van heden voort.

Nog geen vierde van een eeuw, — en de school van Rolduc viert haar *achtste eeuwfeest!*

Eene school van acht eeuwen! Welk een tijdruimte!

Maar ook welk een verschil tusschen *nu* en *toen!*

Wat een verrassing zou het zijn voor den student onzer dagen, den vertroeteling onzer eeuw, voor wien geen kosten worden gespaard om hem alle hulpmiddelen ter ontwikkeling en kennis te verschaffen, indien hij zich eensklaps, als bij tooverslag, in de school der twaalfde eeuw verplaatst zag!

Geen heerlijk gesticht, met breede en koele gangen, ruime leer-, speel- en slaapzalen, maar het houten kloosterhuis, waar aan ieder inwoner de plaats karig toegemeten is, een gebouw dat nauwelijks tegen de wisselvalligheid van het weder beschut! Geen ruime, open speelplaats, geen lommerrijk bosschage in de heete zomerdagen waar, in de bonte kleurenmengeling der afwisselende kleederdracht, onder ernstig en nauwgezet wel is waar, maar steeds liefdevol toezicht der prefecten en leeraren, zich vrij en vroolijk de schaar der jongelingen beweegt; maar het enge binnenhof waar in ernstig, eenkleurig en eenvormig habijt, onder de hoede der strenge *custodes*, de kloosterleerlingen het langdurige *silentium* soms door het spel, gewoonlijk slechts door de latijnsche conversatie onderbreken.

Geen ruime en hooge leerzalen met makkelijke zitplaatsen en lessenaars, en tal van boeken, en borden, en wandkaarten, en al het comfortabele van het negentiende-eeuwsch onderwijs,— maar enge en lage vertrekken, waarin rondom langs de wanden de scholieren op hun houten stoeltjes zitten, en, zonder andere lessenaars dan hun knieën, nu eens met den Abacus (het rekentafeltje) de sommen uitwerken, dan op hun wastafel de dictee van den magister griffen, meestal aanhoudend memoriseeren, om zich tekst en verklaring in het geheugen te prenten.

En onder welke tucht!

't Is waar, het waren wel de zonen der Saksen niet, waarvan de dichter spreekt:

> Auf den braunen Eichenbänken
> Sass die Brut der Sacksenrecken,
> Junge Bären; Riesenarbeit
> War's sie bildend zu belecken,

maar zoowel de kloosterscholieren als de jonkers der buitenschool vormden toch in dien tijd van ruw oorlogsvermaak en ridderlijke tornooien een veld, waar de teedere bloem der wetenschap moeielijk tierde, hoe rijk ook de bodem van nature was!

> Traun, da gab es viel zu rupfen,
> Viel zu zähmen, und zu zanken,
> Viel zu zerren und zu zupfen
> An den unzezognen Ranken!

Wat zou daar het modern wetboek van strafrecht onzer tegenwoordige kostscholen geholpen hebben: het verlies van goede punten, een vaderlijke vermaning, een uur arrest in de strafzaal, of zelfs een «compareat» op de geduchte vergaderzaal der gestrenge Heeren?

Zeker ook de magister der middel-

eeuwen voedde met priesterlijk vaderhart de jeugd op, en Walafridus Strabo bewonderde het geduld en de bereidvaardigheid van Dominicus Tatto, zijn leermeester; hij voelde zich aangetrokken, zoo schrijft hij, door den stillen vrede, die in zijn trekken lag en die op de gistende hoofden en onstuimige harten als een tooverkracht uitoefende, en allen storm bedaarde; maar toch bij de meeste scholieren, — zoo leeren het ons de middeleeuwsche traditiën, — moest de *roede* tucht en orde handhaven; de roede voor den drentelaar in den vroegen morgen reeds, als hij ter vigilie geroepen werd; de roede voor den speelschen en onoplettenden leerling in de klassen, de roede voor den te uitgelaten en aan strenge kloosterdiscipline slecht te gewennen oblaat, de roede ook voor den jonker, voor den toekomstigen ridder, en graaf, en hertog; en waren de misstappen van erger aard, het verschijnen in het kapittel, waar op het vreeselijk woord van den prior: «*exuimini!*» «'t habijt uit» een flinke tuchtiging volgde.

Bij zulk een aanblik zou het weekelijk studentje onzer tijden al heel verbaasd opzien, — en zijn lot gelukkig prijzen!

Maar andere tijden, andere zeden! En toen niet minder dan nu vormde de school flinke karakters en flinke koppen, en met Weber roepen wij onzen voorgangers toe:

> Preis den braven schwarzen Mönchen,
> Preis den wackren Kuttenträgern,
> Alles menschlich schönen Wissens
> Frommen Hütern, treuen Pflegern!

En welke vakken studeerde men dan in de Rolducsche abdijschool?

Men weet dat het voorbereidend onderwijs in de middeleeuwen de *zeven vrije kunsten* omvatte: de Grammatica, Rhetorica, Dialectica, die het Trivium, — de Musica, Arithmetica, Geometria en Astronomia, die het Quadrivium vormden; dat waren, volgens Alcuinus, de wegen, die de leerling bewandelen moest voordat hij zich aan de studie der «heilige bladzijden» (de h. Schrift) kon wijden.

Een kostbaar overblijfsel onzer middeleeuwsche bibliotheek, een catalogus, omstreeks het jaar 1230 opgemaakt, geeft ons licht over de studiën onzer school.

Een klooster zonder boekerij was, zoo gold het in die tijden, een wapenkamer zonder zwaard of schild.

Kunnen, in de middeleeuwen althans, de boekerijen als maatstaf dienen van de intellectueele ontwikkeling der bezitters, dan mogen wij besluiten dat de abdij zich in hoogen wetenschappelijken bloei verheugde.

Honderd drie en dertig nummers vormden de «*libri theologici Rodensis Ecclesiae,*» en zes en negentig de «*libri artium liberalium et philosophorum et auctorum et poetarum*»: een onwaardeerbare schat in die tijden!

Wij beperken ons tot de laatste, die op de jongelingsschool betrekking hebben.

De studie van het *trivium* begon met de *grammatica*, die men in de middeleeuwen de «portierster» noemde van alle andere wetenschappen, die «de tong zuivert en zonder welke niemand waardig is in Gods kerk eenigszins bevoordeeld te worden». Zij was de *vorstin* der wetenschappen en als zoodanig was zij reeds afgebeeld op een schilderstuk aan het Hof van Karel den Groote: stralend in purperen koningsmantel, het hoofd omkranst met een rijk beparelde diadeem troont zij onder den boom der kennis, gewapend — met een mes om de taalfouten uit te schrappen.

Het doel der grammatica, zegt Rabanus Maurus, is het uitleggen der dichters en het leeren van juist spreken en schrijven.

Als handboeken voor de eigenlijke grammatica waren Donatus viermaal, en Priscianus tienmaal vertegenwoordigd; voor de uitlegging der schrijvers waren er in verschillende exemplaren: Virgilius, Ovidius, Horatius, Cicero, Sallustius, Seneca, Statius, Persius, Prudentius.

Het vervaardigen van Latijnsche verzen was een hoofdbezigheid in de middeleeuwsche school.

Waren de leerlingen genoegzaam in de spraakleer en metrica soms na veel

moeite en veel jaren gevorderd en hadden zij in een examen blijken van aanleg gegeven, dan gingen ze over tot de rhetorica, waar zij met de theorie der welsprekendheid het latijnsch prozaopstel leerden. Te Rolduc gebruikten zij: prima Rhetorica, de Oratore, Manuale Alcuini en Orationum liber.

Na de Rhetorica leerden zij de elementen der philosophie in de dialectica en oefenden zich in het houden van redetwisten. Zij gebruikten als handboeken een bloemlezing uit Aristoteles door Boëtius, de Consolatione van Boëtius, en glossen op de Philosophie van Porphyrius, Macrobius en Plato.

Wat nu de vier vakken van het Quadrivium betreft, het is duidelijk dat de studie der wiskundige vakken, vergeleken bij die studie in onze dagen, al heel elementair te noemen is. Zij diende trouwens hoofdzakelijk tot onderwijs der clerici in de kerkelijke tijdrekening. Ook de Musica had tot hoofddoel den jongeling tot den kerkzang voor te bereiden.

Dat ook in onze school de studie van natuurkunde, landbouw en geschiedenis niet onbeoefend bleef, bewijzen de boeken over deze vakken in den catalogus opgeteekend.

Zoo gingen dan te Rolduc, van zijn eerste bestaan af, hand aan hand godsdienstzin en liefde tot de wetenschap, en is de abdij een sprekend bewijs van de waarheid van het onbevooroordeelde woord van den protestantschen geschiedschrijver:

«Was het de Kerk geweest, die de natie had opgekweekt tot dien trap van wijsheid, waarop zij hare behoefte aan verdere ontwikkeling eerst recht kon beseffen, tot eere van dezelfde kerk mag gezegd worden dat zij het ook geweest is, die het hare er toe bijgedragen heeft om in die behoefte te voorzien. Van haar, inzonderheid, gingen de belangrijke inrichtingen voor onderwijs uit en hare bevoorrechte leden, geestelijken en religieuzen, leverden tot in de zestiende eeuw het grootste en niet het minst bruikbare contingent van leeraren aan alle scholen." (1)

Eeuwen lang was de abdij een heiligdom van godsvrucht en wetenschap. Hoe verder zij haren zegenrijken werkkring uitbreidde, des te meer groeiden hare bezittingen en inkomsten aan, zoowel in den omtrek alsook in meer afgelegen streken.

(1) Moll.

BEIJVERING DER ABTEN VOOR DE GEESTELIJKE EN TIJDELIJKE BELANGEN DER ABDIJ.

Maar voorspoed baart weelde, en deze op hare beurt verzwakking van wils- en geesteskrachten. Ook de abdij van Rolduc deelde weldra in de algemeene verslapping der kloostertucht. Zooals elders, lag ook hier eene hoofdoorzaak in het gebrek aan ware roeping bij sommige kloosterlingen.

Werd dan in den schoot der kloostergemeenten aan geen hervorming ernstig gedacht, en moesten de kloosters op de komst wachten van hem, die zich den titel van Hervormer wederrechtelijk toeëigende?

De geschiedenis der Abten van Rolduc leert ons het tegendeel.

Zooals zij de stoffelijke belangen zorgvuldig behartigden en de muren van het huis bij elk verval, hetwelk zij in den loop der eeuwen ondergingen, herstelden en uitbreidden, zoo trachtten zij ook het geestelijk gebouw steeds te herstellen en tot grootere volmaaktheid te brengen.

Wij zullen hun werken in beide opzichten in de jaarboeken nagaan.

Op het laatst der veertiende eeuw was het bestuur der Abdij in handen van den abt Jan van Berensberg.

De orde van Windesheim had met hulp van bisschop Frederik van Blankenheim het klooster van Ludinghakerk en anderen aan het bestuur van de abdij van Rolduc wederrechtelijk onttrokken en onder haar eigen beheer gebracht, ten einde de noodige hervormingen in te voeren. Hoe goed ook de bedoeling was, de abt kon geen vrede hebben met deze handelwijze: »*non tali auxilio*" dacht hij, en diende een krachtig protest in. Maar hij zelf stelde alle pogingen in het werk, zegt de Annalist, om de misbruiken uit te roeien en de tucht te herstellen.

Van het jaar 1485 tot 1508 bestuurde Jan van Ghoer de abdij; hij toonde denzelfden ijver voor het geestelijk welzijn van zijn klooster en van alle aan zijn gezag onderworpen heeren.

In het jaar 1522 kwam de kromstaf in handen van Leonard Dammerscheidt, zoon van Jonker Jan, Heer van Dammerscheidt. Zegenrijk was zijn vijf-endertigjarig bestuur.

Hij hernieuwde den geheelen kloosterbouw. Van zijn werk bestaan nog (in 1700), zegt de Annalist, de oude muren van beide slaapzalen en van het kapittelgebouw, dat is de oost- en noordvleugel der abdij; de laatste bestond nog in het jaar 1876.

Tevens bouwde hij het gothisch koor, waarvan wij vroeger gesproken hebben.

In het vernieuwde klooster moest een vernieuwde tucht heerschen.

De abt, de beleediging van vroegere tijden vergetend, wendde zich tot de kloosterlingen van Windesheim met de bede: zij zouden zes of acht kloosterlingen naar Rolduc zenden om daar, volgens hun gemeenschappelijk leven, de tucht in de abdij te herstellen. Dit werd geweigerd.

Hierdoor niet ontmoedigd beproefde hij een ander middel.

Eenige studenten van Leuven hadden zich als kloosterlingen in de abdij aangegeven; nu wendde hij zich tot het klooster van St. Martinus te Leuven opdat het bestuur priesters naar Rolduc zou zenden, die zich hier met de leiding der jeugdige novicen zouden belasten. Of aan het verzoek van den abt gevolg werd gegeven, blijkt uit zijne levensbeschrijving niet.

Zijn hervormingsmaatregelen bepaalden zich niet binnen de muren der abdij. In de afhankelijke parochiën stelde hij nieuwe, plichtgetrouwe herders aan, en verloste het heele land van Herzogenrade, van de dwingelandij van den Hertog van Gulik, die het geloof onderdrukte; de abt bewerkte dat de 20,000 gulden, waarvoor het den hertog verpand was, uitgekeerd werden.

Tot belooning voor zooveel ijver en goede diensten werd hij door Koning Karel II tot zijn raadsheer benoemd.

Was na zooveel moeite de tucht in in het klooster hersteld?

O neen, zware wonden heelen langzaam! Maar wanneer de Kerk zelve de levenssappen niet biedt om gezonde vruchten voort te brengen, te vergeefs zal er genezingskracht gezocht worden in dorre, van den boom des levens afgesneden ranken!

Daar naderen de dagen der «Hervorming!»

DE ABDIJ IN DEN TIJD DER HERVORMING.

De hervorming! Een dageraad dus vol licht en warmte, vol kracht en leven, een lentedag, die wat kwijnt, opbeurt en straks den boom der Kerk met geurigen bloesem en blozende vruchten belaadt?

O neen, maar een tijd van bloed en brand, waarin woeste benden onder de ruwe krijgslaars alle kiemen van godsdienst en wetenschap vertrappen, of ze onder de asch der verbrande heiligdommen begraven.

Hoort den kroniekschrijver!

Ferdinand Alvarez, Hertog van Alba, schrijft hij, uit Spanje gezonden om het vuur der ketterij, dat geheel België doordrong, te blusschen en het oproer te smoren, was met zulke strengheid te werk gegaan, dat vele landen van den Koning afvielen en de ketters in hun verbittering zich door het vuur en staal wreekten waar zich de gelegenheid aanbood. Zoo verwoestte Willem van Nassau, Prins van Oranje, het hoofd der oproerlingen en aanvoerder der troepen, alles wat zich op zijn weg voordeed.

In het jaar 1568 dreigde hij ook de abdij in brand te steken, indien hem niet terstond 10,000 imperialen uitgeteld werden.

Uit het leger der Duitsche huurlingen kwam het bericht des bevelhebbers: .... «undt hab der Pfaltzgraff den Abt zû Klosterrode geschetzt um 20,000 gulden; er hab aber nichts wollen geben; also sey das Closter sampt seinen zugehörigen Weygerhoven undt gütern angesteckt undt verbrant."

Daar de betaling der som niet mogelijk was, werden de kostbaarheden in veiligheid gebracht en het klooster den vijanden prijs gegeven; abdij en kerk werden geheel uitgebrand. Zes jaren daarna, in 1574, onderging de abdij hetzelfde lot en na wederom zes jaren, in 1580, overrompelde een bende soldaten het klooster, plunderde het gebouw en stak met opgehoopte stroobossen de kerk in brand, zoodat nu ook de kerk van binnen geheel en al geschonden en uitgebrand werd.

Inmiddels waren de kloosterlingen overal verspreid; de heilige diensten hadden opgehouden, en nauwelijks waagde een enkel priester zich in een schuilhoek van 't klooster te verbergen, niet om het te vrijwaren van roovers, maar om de droevige getuige en boodschapper der heiligschennissen te wezen.

Het is met betrekking tot de twee eerste verwoestingen dat, volgens een oorkonde van den 30sten Januari 1579, de Gouverneur van Limburg, Christoffel de Mondragon spreekt van de »oitmoedige supplicatie van den Prelaet des »Gotshuis van Cloisterroide inhoudende »hoe jammerlijken dat zijn cloister »mitsgaders der kerken en vorts zijnen »tobehorenden weinhoven is in verleden »tijden door Herttog Christoffel den »Paltzgraven bij Rijn ende Graiff Lo»dowichen van Nassauwen tyrannely»cken beroufft, verbrant ende ten gronde »gedestruwert gewest.»

Uit een ander stuk, gedagteekend van Rolduc, den 1 Jan. 1597, blijkt dat bij den brand van 1574 de abt Jan van Thombergh, Wormbs genaamd, door de vijanden gevankelijk weggevoerd werd; in dat stuk bepaalt de abt de rente van den losprijs (200 daalders), een som die hij van een burger te Aken geleend had en gedurende al die jaren niet had kunnen teruggeven »wegens de allertreurigste omstandigheden van brand, roof en oorlog.»

De kroniekschrijver spreekt met niet veel lof over het bestuur van abt Wormbs; bij het aanschouwen echter van de innemende trekken van den priester wiens kalme, edele figuur op den lijksteen onder zijn leus: «*spes mea Christus*» uitgehouwen is, willen wij gaarne de aanmerking van den schrijver aannemen als hij zegt, dat de vervallen toestand en achteruitgang der abdij toch meer aan de alleronzaligste tijden dan aan de zorgeloosheid van den bestuurder te wijten waren. Hoe stond daar het klooster gehavend en verlaten!

Verlaten, ja, en wel zóó dat, indien men althans aan de overlevering, waarvan de Annalist spreekt, geloof kan hechten, een andere kloosterorde op het gerucht, dat de abdij daar lag als een ruïne en zonder kloosterlingen, pogingen aanwendde om ze in bezit te krijgen. Reeds waren onderhandelingen aangeknoopt met Rome; reeds waren gelastigden te Rolduc gekomen om zich van de volslagen verlatenheid te overtuigen; maar de abt, verwittigd van hun komst, had alle priesters van den omtrek ontboden, en hen in het habijt der orde plaats doen nemen op het koor; en toen de vreemde kloosterlingen de kerk binnentraden, weergalmde de koorzang

in volle tonen door het van den brand nog niet herstelde heiligdom. Aan geest en vinding ontbrak het den abt niet.

Eene bijzonderheid moeten wij nog aanteekenen: hoe weinig kloosterheeren er in de Abdij waren, de school werd niet opgeheven. Het onderwijs werd aan leeken toevertrouwd.

Onwillekeurig vragen wij ons bij het beschrijven dezer allertreurigste periode, bij het vreeselijk vernielingswerk der »Hervorming» af: hoe is het mogelijk, dat het huis niet gelijk zoovele andere ten gronde ging en uit de geschiedenis verdween? Wij antwoorden met den eersten kroniekschrijver, die reeds in 1128 aanteekende: «Rolduc zou vergaan zijn, indien de Moeder der Barmhartigheid en haar bruidvoerder (paranymphus) de engel Gabriël het niet op bijzondere wijze beschermd hadden.»

Zware stormen waren over de Abdij heengetrokken; nog zwaardere zouden volgen!

De eerste jaren verliepen echter in betrekkelijke rust en boden gelegenheid om de wonden eenigermate te heelen.

De abt Mathias Straelen (1600—1614), een zeer godsdienstig man, werkte met onvermoeiden ijver om het klooster in bewoonbaren toestand te brengen en de tucht te herstellen. Ten einde dit laatste te bereiken, trachtte hij nieuwe kloosterpriesters aan te winnen en wendde zich tot het klooster der H. Gertrudis te Leuven om de daar geldende statuten te Rolduc in te voeren.

Zijn opvolger, Jonker Balduwijn van Horpusch tot Wallum, door tusschenkomst van den Koning van Spanje benoemd, zette roemrijk het werk van zijn voorganger voort.

Hij bouwde den thans bestaanden toren der kerk, overwelfde het koor, voorzag de kerk van nieuwe klokken, orgel en hoofdaltaar, en het huis van al het benoodigde.

Hij was een vroom en waardig kloostervoogd, die fier en streng zijn waardigheid deed gelden.

De priester had de fierheid en ijdelheid van den edelman niet geheel en al verdrongen; op alles wat hij bouwde, ook op de kleinste versierselen, zegt de kroniekschrijver, plaatste hij zijn wapen; dat wapen en 's mans beeltenis zagen wij op de tafereelen van Christus' lijden, die voor twee jaren nog het koor ver- of liever ontsierden.

Hij opende de rijke kolenmijn te Steinbusch en plaatste de noodige werktuigen tot het uitpompen van het water.

Hij kocht het leenheerschap van Kerkrade voor 9600 en dat van Merkstein voor 5600 brabantsche guldens: een bewijs van de stoffelijke welvaart der abdij.

Zoo hadden twee abten in dertig jaren tijds het klooster wederom tot hoogen bloei gevoerd; 't was de rust, die den storm voorafgaat, een storm zóó vreeselijk dat het huis slechts als door een wonder gered werd.

ROLDUC. ZIJN REDDER EN REDDING IN HET UITERSTE GEVAAR.

Eenige jaren namelijk vóór den dood van abt Horpusch maakten de Staten van Holland zich meester van het slot Limburg en begonnen, onder voorwendsel van wederwraak tegen de Spanjaarden, die eenige predikanten te Breda gevangen hielden, een vreeselijke vervolging der geestelijken in de landen van Overmaas, Valkenberg, Dalhem, Herzogenrode.

Met name zouden, — zoo was bepaald — de abdijen van Rolduc en Val-Dieu het misgelden.

Talrijke legerbenden doorkruisten het land.

De kloosterlingen vluchtten uit de abdij en hielden zich, in leekenkleeding, schuil in bosschen of veilige huizen. Na den dood van Horpusch, gelukte het Jan van Weert, met veel moeite, de

benoeming van zijn bloedverwant Kaspar Duckweiler door te drijven; deze echter nam weldra als coadjutor Winand Lamberti.

Winand Lamberti! De man der Voorzienigheid, de redder van Rolduc!

De kroniekschrijver Heyendal, een vurig bewonderaar van den grooten abt, begint de geschiedenis (1637—1650) met deze woorden:

«Geen ander lot dan dat der opheffing (zooals te Hooydonk) zou onze abdij getroffen hebben, had de barmhartige God zich harer niet ontfermd en haar van een wissen ondergang gered. Dewijl Hij dan de blikken Zijner meedoogendheid op dit huis had laten vallen, voorziende de werken Zijner genade, die Hij hier tot heil van velen zou verrichten, gewaardigde Hij zich een abt aan het hoofd te stellen, wien Hij gegeven had ijver voor den godsdienst, vastheid van karakter, vriendelijkheid en bevalligheid in omgang, bedrevenheid in het onderhandelen, in één woord, alle de gaven der natuur en der genade, die noodzakelijk waren om het klooster te redden van een ondergang, die onvermijdelijk scheen.»

De oorlogen tusschen Spanje en Holland waren geëindigd en de vrede te Munster in 1648 gesloten, een bittere vrede zegt Heyendal, «*in hac pace amaritudo nostra amarissima*»

Immers (1) terwijl men te Munster op den grondslag: «*uti possidetis*» onderhandelde, had de Republiek zich meester gemaakt van deze streken en de hand gelegd op de abdij en hare onderhoorigheden.

Het betooverende van het oord, de schoonheid van het huis, de rijkdom van den grond, hadden de hebzucht van de jonge Republiek gaande gemaakt. Rolduc scheen haar een Eldorado toe dat staatseigendom moest worden. Schraapzucht, politieke haat, godsdienstige onverdraagzaamheid, alles zocht voldoening in dien roof. Van den kant der Republiek, — voortvarendheid, halsstarrigheid, aandrang om het stuk te doen lukken; van den kant des konings, — eene traagheid, die veel leek op een prijsgeven zijner rechten. Nooit had Rolduc meer gevaar geloopen.

Maar Lamberti stond op de bres. Hij had het doorzicht van den fijnsten diplomaat, de sterkte en zielskracht van een geloofsbelijder. Bekwaam en wakker onderhandelaar als hij was, deed hij dertien maal als ambtshelper nog van Duckweiler de reis naar Den Haag, om de belangen der abdij te bepleiten.

De abt stierf; de regeering had alles gedaan om Lamberti's verkiezing te verhinderen; toen haar plannen mislukten, en hij met algemeene stemmen gekozen was, liet zij geen middel onbeproefd om hem te verleiden. Beloften en vleitaal om hem te verblinden, bewijzen van achting en voorkomendheid om hem te verstrikken, bedreiging en geweld om hem te doen wankelen, — te vergeefs, alles stuitte op dien man van staal. Abt Lamberti bleef onwrikbaar als de rots.

Een moordenaar wordt op hem afgezonden; hij ontkomt, en op de bede van het slachtoffer schenkt men genade aan den aanvaller.

Nauwelijks is de abt ontsnapt aan den dolk van den sluipmoordenaar, of hem wacht de gevangenis.

In schijn tot een onderlinge beraadslaging en een vriendschappelijk middagmaal door den drossaard uitgenoodigd, wordt hij opgesloten en onder de strengste bewaking gedurende tien maanden en tien dagen gehouden.

Terwijl de onbuigzame prelaat in de gevangenis zuchtte, zou de kudde de zekere prooi der wolven worden.

Door de belofte van een pensioen wisten zij sommige kloosterlingen voor hunne inzichten te winnen, en de gelastigden der Regeering verheugden zich reeds in de zekere hoop op het bezit der heerlijke woning. Het hoofd vol plannen doorwandelen zij tuinen en parken, bewonderen de nieuwe gebouwen en spreken onverholen over verfraaiingen, die zij willen aanbrengen: het klooster zal door eene brug

(1) F. Neujean.

met het kasteel verbonden, en de stille wijkplaats van deugd en wetenschap zal in een paradijs van wellust en weelde herschapen worden.

Lamberti verneemt dat de gemoederen wankelen; hij slaakt diepe zuchten in zijn eenzame opsluiting; maar wat te doen? er bestaat geen mogelijkheid zijn wil door een brief te doen kennen. Hij grift in het binnenste van het deksel der kruik, waarin men den gevangene te drinken brengt, de woorden: »maledicta pensio" (dat vervloekt pensioen!)

De kreet van afkeuring, geslaakt uit de heldenborst van den abt, geeft den zwakken moed! Rolduc was gered!

Gered! Wel wordt de abt, bijzonder door toedoen van Stephanus de Gamarca, den legaat van het Hof van Spanje bij de Republiek, den 16en October 1657, eervol te Rolduc teruggevoerd; — maar de zaak der landen van Overmaas blijft hangende. De »camera-bipartita" komt na maanden en jaren werkens tot geen besluit. Eindelijk zijn beide partijen het eens: men zal de drie landen schatten, ze in twee gelijke deelen splitsen, en het lot zal beslissen welk deel aan elk der staten toekomt.

In het jaar 1661, den 9en Maart, wordt het lot geworpen, en . . . . . het stadje Herzogenrode met al zijn dependentiën valt aan de Republiek ten deel.

Nu was het met de abdij gedaan; terstond reeds had zij de geweldenarijen van haar nieuwen meester te verduren; de Hollandsche soldaten verkochten al het vee voor 1400 gulden.

Lamberti bleef onversaagd.

De Gamarca had het den abt geschreven: «wij willen liever sterven dan u en uwe abdij in den steek laten.» Hij deed zijn woord gestand, en na onbeschrijfelijke moeiten en reizen en opofferingen, met bewonderenswaardig beleid en standvastigheid doorgezet, wordt de zaak, den 16 Oct. 1662, ten einde gebracht; Spanje doet afstand van een grooter deel zijner bezittingen, Rolduc blijft den Koning. De abdij is gered!

Wat een gejubel in het klooster! Wat gelukwenschingen van koning en bisschoppen! Zelfs de Paus geeft blijk van zijn dankbaarheid en schenkt den abt het recht om den mijter te dragen, een recht, dat geen der vroegere abten bezat.

Na meer dan twee eeuwen mengen ook wij onze stem in dat koor, en roepen wij den held toe: roem en eer aan den schranderen, moedigen, bewonderenswaardigen Winand Lamberti! Zijn naam blijve in zegening binnen Rolduc's muren!

Wij danken de Voorzienigheid dat zij ons de herinnering aan den grooten man in twee hoogst dierbare voorwerpen bewaard heeft: zijn levensgroote beeltenis op doek, en zijn graf met grafsteen.

Zijn beeltenis! o ja, hij is het!

Dat fier en hoog voorhoofd, omschaduwd door het bruine hoofdhaar, dat in dichten, donkeren bos zwierig over hoofd en hals nedervalt; dat lange, gebruind aangezicht, wiens energische uitdrukking door den langen, forschen neus en den rossigen snor- en kinbaard nog verhoogd wordt; die scherpe, strak ter zijde geworpen blik zijner blauwe oogen; die krachtige leest, gedoken in den Augustijnermantel, die met zijn breeden, sierlijken hals- en armkraag wel een Spaansche riddermantel lijkt, o 't is een vorstelijke figuur! Het straalt van zijn voorhoofd, het schiet uit zijn blik, het vloeit uit zijn pen: Rolduc is mij toevertrouwd, Rolduc zal niet vergaan! Lelie en leeuw, onschuld en kracht, was zijn wapen; »justitia et pietate," rechtvaardigheid en godsvrucht was zijn leus; tot aan zijn dood bleef hij er aan getrouw.

Lamberti stierf kort na zijn triomf, in 1664, en, zoo 't schijnt, nog in de volle kracht van zijn leven. Hij werd begraven in de St.-Nicolaaskapel, voor 't altaar; en allen, zoo sluit de kroniekschrijver zijn leven, en allen, die ooit het voedsel des lichaams of des geestes te Rolduc zullen genieten, zullen zijner ziele in hunne gebeden herdenken.

Het grafschrift luidt:

Hic jacet
Reverendissimus ac amplissimus Dominus
WINANDUS LAMBERTI
qui
turbulentissimis bellorum temporibus innumeris
itinerum periclis
incarceratione
bonorum jactura
sanitatis et vitae dispendio
religioni
et
regi
hoc monasterium et patriam conservavit
et
Bis quarto idus Maias Leto cessit.
Requiescat in pace!

Hier liet
de Hoogeerwaarde, Hooggeroemde Heer
WINANDUS LAMBERTI
die
in de onrustigste tijden van oorlog
met ontelbare reisgevaren
inkerkering,
verlies van goederen,
ten koste van gezondheid en leven,
aan godsdienst
en
Koning
dit klooster en vaderland bewaard heeft
en
den 8sten Mei gestorven is.
Hij ruste in vrede!

DE WARE HERVORMERS PETRUS VAN DER STEGHE EN JOANNES BOCK.

Veel was er door den moed en het kloek beleid van Lamberti tot stand gebracht; veel echter bleef er voor zijn opvolger te doen en wel op de eerste plaats, de hervorming der kloostertucht, de moeielijkste aller ondernemingen!

De Voorzienigheid had den man voorbereid: *Petrus, Melchior van der Steghe.*

Na het tweejarig bestuur van Mathias de Amezaga werd Van der Steghe op den sterfdag zelven van zijn voorganger tot abt benoemd, den 26en Juni 1666.

Deze uitverkoren priester vereenigde in zich al de hoedanigheden, die een waar hervormer onontbeerlijk zijn: innige vroomheid, taai geduld, onvermoeibare werkkracht, doorzicht en nederigheid.

Hij zou de zon zijn, die licht en warmte moest brengen in het kloosterleven, waar de liefde en ijver verkoeld waren en de glans der heiligheid taande. Drie sterren stralen in zijn wapen, en zijn leus is: *lucide et ardenter.*

Maar de taak scheen te moeilijk voor één man: een krachtigen medewerker vond hij in den priester Joannes Bock, die wegens moeielijkheden met het klooster te Sinnich, reeds toen twee jaren te Namen vertoefde en daar in den omgang met strenge kloosterlingen den grondslag legde van het groote werk, dat hij met den nieuwgekozen abt hier tot stand zou brengen.

Petrus begon zijn bestuur met het stoffelijk gebouw te volmaken; hij bouwde de geheele westfaçade met haar breeden hoektoren, (die toen het «abbatiaal» gebouw uitmaakte,) en tevens de spits van den kerktoren, zooals zij heden ten dage nog bestaan.

Een heerlijk gebouw dat de eeuwen trotseert is de westervleugel der abdij, die den naam van den stichter vereeuwigd heeft!

Maar hoeveel grootscher en moeielijker tevens zou het wezen, het geestelijk gebouw der kloostertucht van de grondslagen af te vernieuwen.

Hoc opus, hic labor!

De harde steen is gewillig onder de hand des bouwmeesters; de wil des menschen is vaak tegenstrevend, soms onbuigzaam onder de behandeling der oversten!

Van het begin van zijn bestuur af had de abt gehaakt naar een hervorming van het geestelijk leven. Reeds had hij allen bij het afleggen der kloostergeloften verplicht zich te onderwer-

pen aan de nieuwe regels, die hij zou invoeren. Maar oorlogen en andere hindernissen hadden steeds de uitvoering zijner plannen vertraagd.

In het jaar 1679 legt hij voorgoed de hand aan het werk. Hij roept Joannes Bock, destijds pastoor te Henri-Chapelle naar het klooster terug, en benoemt hem, niettegenstaande de ontevredenheid en de tegenkanting der medebroeders, tot prior.

Verder zond hij zeven der jeugdige novicen naar een klooster te Luik om daar eenige maanden te vertoeven, zich te gewennen aan de daar heerschende tucht, en dan naar de abdij terug te keeren; zij moesten de kern worden eener hervormde kloosterschaar.

Hij neemt de statuten over van de reguliere kloosterheeren van St. Genoveva te Parijs, en zendt ze ter goedkeuring aan den Paus.

Deze maatregelen echter en zoovele andere leidden tot geen resultaat. Binnen en buiten de muren van het klooster vond de abt hevige tegenkanting, zelfs hooggeplaatste personen zooals de Internuntius te Brussel, Tanarius, door verkeerde inlichtingen misleid, werkten mede om de pogingen van abt en prior — want deze stonden nu bijna heel alleen — te verijdelen.

Drie jaren gingen in lijden en kommer voorbij, en geen ster van hoop verscheen.

De abt zou het zaad in lijden en vernedering geworpen, niet zien ontkiemen.

Den 25sten November werd hij aangetast door een longontsteking, die hem na zes dagen ten grave sleepte.

Zijn geest was tot aan de laatste ademhaling zoo helder, dat hij met alle wijsheid besprak wat na zijn dood in zake van kloostertucht gedaan moest worden.

Toen de weinigen, die zijn streven ter harte namen, hem vroegen: «Eerbiedwaardige Vader, wat zal in de toekomst met ons gebeuren?» antwoordde hij: «Wanneer gij zult denken dat alles verloren is, zult gij eensklaps de hulp des Heeren zien.»

Hij verbeidde den dood niet alleen met gelatenheid, maar met de vurigste begeerte naar het hemelsch vaderland.

Toen hij het heilig Oliesel ontvangen had, keerde hij zich tot alle kloosterlingen, oudere en jongere, want alle waren tegenwoordig, en verklaarde plechtig, God en zijne engelen tot getuigen nemend, dat noch drift, noch menschelijke beweegredenen de drijfveer zijner handelingen geweest waren; niets anders had hij beoogd dan de eer van God en het heil der zielen; waren er ergernissen voorgevallen, niet hem moest men ze wijten, maar hun, die zich zonder reden tegen de heilzaamste maatregelen verzet hadden.

Daarop verzocht hij aan de ouderen zich te verwijderen, en hield tot de jongeren een lange, treffende toespraak door het reutelen der pijnlijke ademhaling onderbroken; hij troostte hen met de bemoedigendste woorden en spoorde hen aan tot getrouwheid in 's Heeren dienst.

Het was de vigilie van St. Andreas. De stervende abt verzocht dat men hem het partikel van het heilig kruis zou brengen; immers ook Andreas, zeide hij, was een minnaar des kruises geweest. Hij kuste met de teederste liefde het hout des levens en sprak: «Nu, Heer, laat uw dienaar gaan in vrede naar uw woord.»

Hij stierf in de innigste gevoelens van godsvrucht op het feest van den heiligen Andreas, 1682.

Hij werd begraven voor het altaar van St. Anna, en zijn opvolger liet den grafsteen met het volgend opschrift in den muur plaatsen:

Sta viator
Audi petram de Petro loquentem.
Si enim homines taceant, lapides loquentur.

Hic jacet
reverendissimus Dominus
PETRUS MELCHIOR
VON DER STEEG

Sta wandelaar
Luister naar den steen sprekend over Petrus.
Indien de menschen zwijgen, zullen de steenen spreken.

Hier ligt
de hoogeerwaarde Heer
PETRUS MELCHIOR
VON DER STEEG

XXXIII hujus monasterii Abbas
qui
antiqua monasterii aedificia vetustate
collapsa,
novis ab ipso fundamento exstructis
splendore, magnificentia, firmitate
renovavit,
collapsam bellorum clade et communi rerum
humanarum conditione
regularis et canonicae vitae disciplinam
restauravit
et in hac duplici aedificatione deficiens
de labore ad requiem
migravit
anno Dni 1682, 1 Decembris
aetatis LXII
professionis XXIX, sacerdotii XXXVIII
dignitatis XV.
Requiescat in pace.

XXXIII abt van dit klooster
die
op de grondslagen der oude vervallen kloostermuren,
nieuwe gebouwen deed verrijzen,
in den luister, de heerlijkheid en hechtheid van
weleer;
die de tucht van het reguliere en kanonieke leven,
door de rampen des oorlogs en de onbestendigheid
van alle menschelijke dingen in verval geraakt,
herstelde,
en, onder den last dezer dubbele taak bezwijkend,
van den arbeid tot de rust
is overgegaan
den 1en December van het jaar Onzes Heeren 1682
in het 62ste jaar zijns levens
het 29ste zijner kloostergelofte, het 38e zijns pries-
[terschaps
het 15de zijner waardigheid.
R. I. P.

«Wanneer gij zult denken dat alles verloren is zult gij eensklaps de helpende hand des Heeren zien», had de stervende abt op zijn lijdenssponde met de zekerheid van den ziener gezegd.

Van der Steghe was gestorven; den prior Bock, zijn medestander, hadden de kloosterlingen alle waardigheid en gezag ontnomen. Heel het klooster jubelt in de herkregen vrijheid! Men denkt er niet eens aan, dat de strenge prior aan 't bewind zal komen. Hij zelf vertoeft te Aken, ver van alle bemoeiingen.

En toch, daar komt de boodschap: Joannes Bock is benoemd tot Abt van Rolduc! De bisschop van Roermond Reginaldus Cools, en de gouverneur van België, Markies de Grana, hadden de zaak bewerkt.

Het was een donderslag bij helderen hemel. Eenige der ergste tegenstanders, reeds ouderlingen in het klooster, zagen in die onverwachte benoeming den vinger Gods, en onderwierpen zich aan den nieuwen overste; de anderen wist de abt, die in de school van zijn voorganger de leiding der zielen, «de kunst der kunsten» geleerd had, door minzaamheid, nederigheid, toegevendheid tot betere gevoelens te brengen.

«*Sapide et valenter*» was zijn leus; «*fortiter et suaviter*» zijn spreuk; liefde en kracht zegevierden.

Alle kloosterlingen onderwierpen zich na korten tijd aan den nieuwen regel, door Paus Innocentius XI in het jaar 1683 goedgekeurd.

Het groote, moeielijke werk was volbracht! Rolduc trad een nieuw tijdperk in.

Er heerschte weldra in het hernieuwde godshuis een atmosfeer van rust en vroomheid en heiligheid, die aan de eerste eeuwen van het bestaan des kloosters herinnerden.

De abdij werd onder de voortreffelijke leiding van den vromen en geleerden bestuurder een middelpunt van godsdienstoefeningen; de geloovigen stroomden van heinde en verre toe om hunne zonden te belijden en een godsdienstiger leven te beginnen. De priesters trokken zich daar in stille afzondering terug, om zich in den geest hunner verheven roeping te vernieuwen en tot hoogere volmaaktheid te geraken.

Op het initiatief van den abt hadden overal theologische conferentiën plaats om gemeenschappelijk de moeilijkheden, die in de bediening der parochiën voorkwamen, te behandelen en de gewijde studiën te bevorderen. De abt zelf schreef tal van ascetische werken, zoowel voor monniken en priesters als voor leeken van elken stand.

Maar het valt den mensch moeilijk, den gulden middelweg te bewandelen.

Laakte men vroeger — en te recht — de kanunniken wegens hun wereldsch leven, nu beticht men hen van overmatige strengheid, van Jansenisme.

Een nieuwe strijd ontbrandt.

Nicolaus Heijendal.

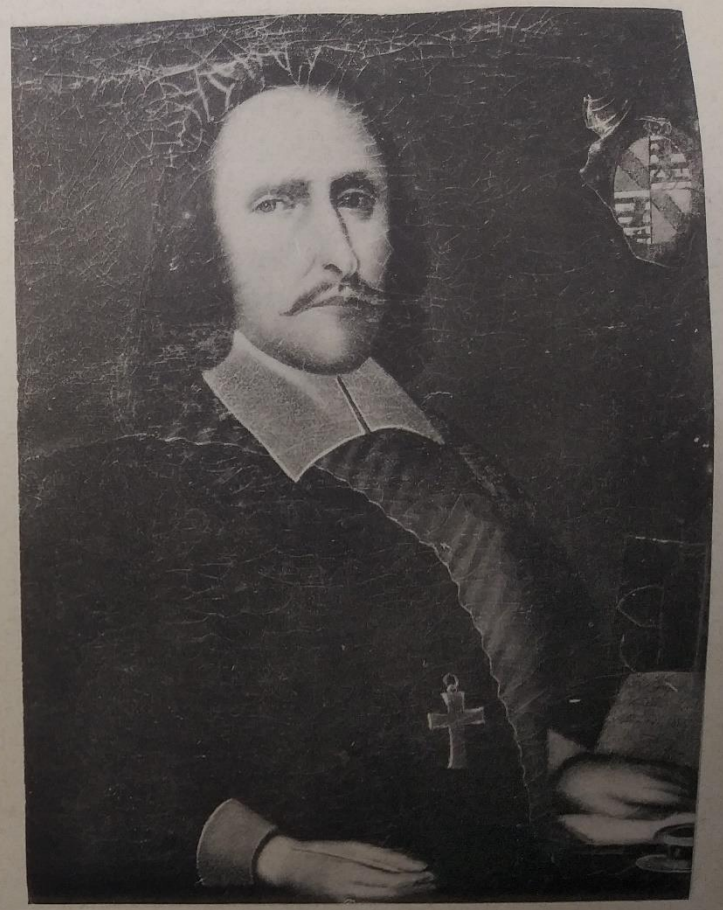

Winandus Lamberti.

Phototypie B. Kühlen, M.Gladbach.

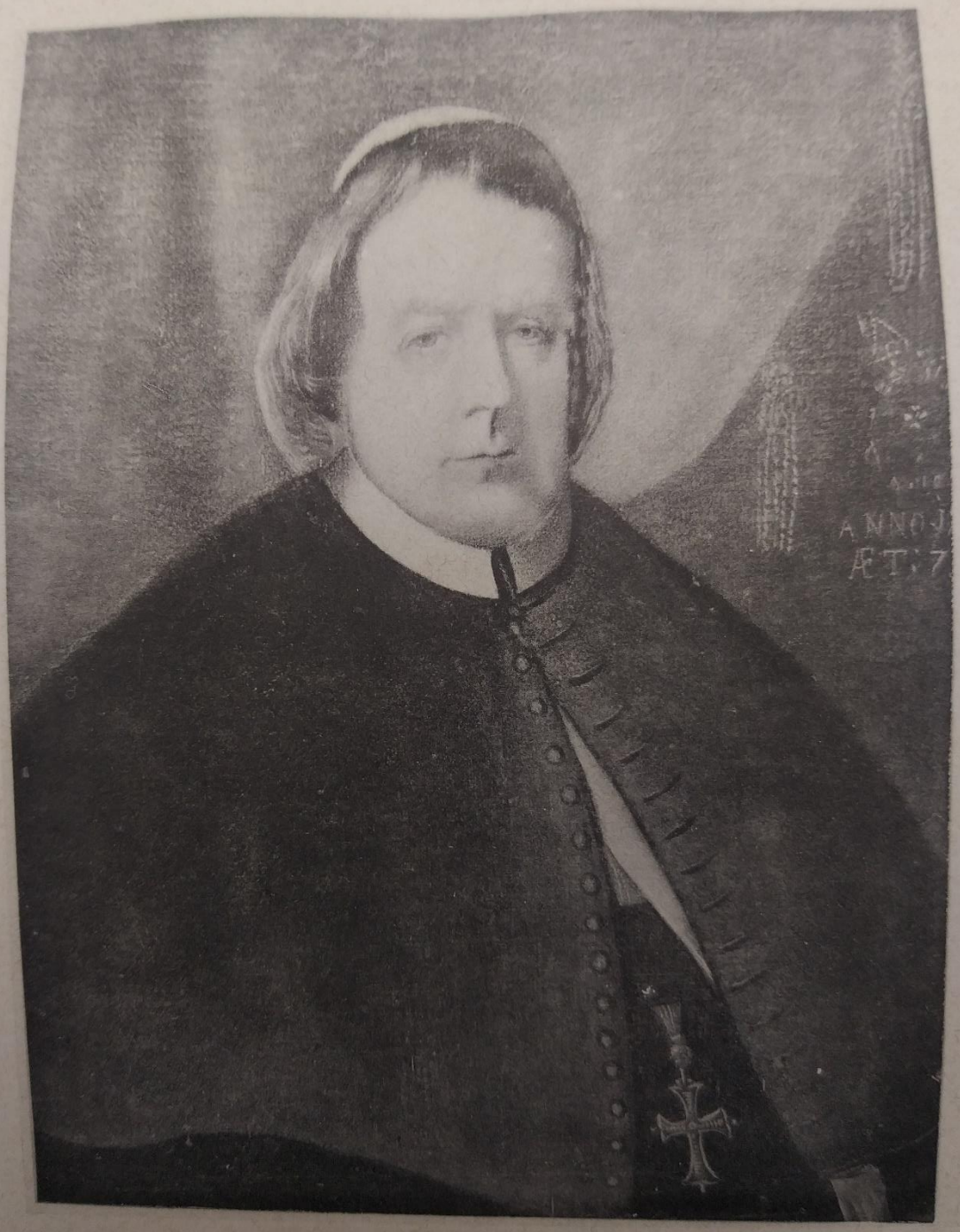

Nicolaus Heijendal.

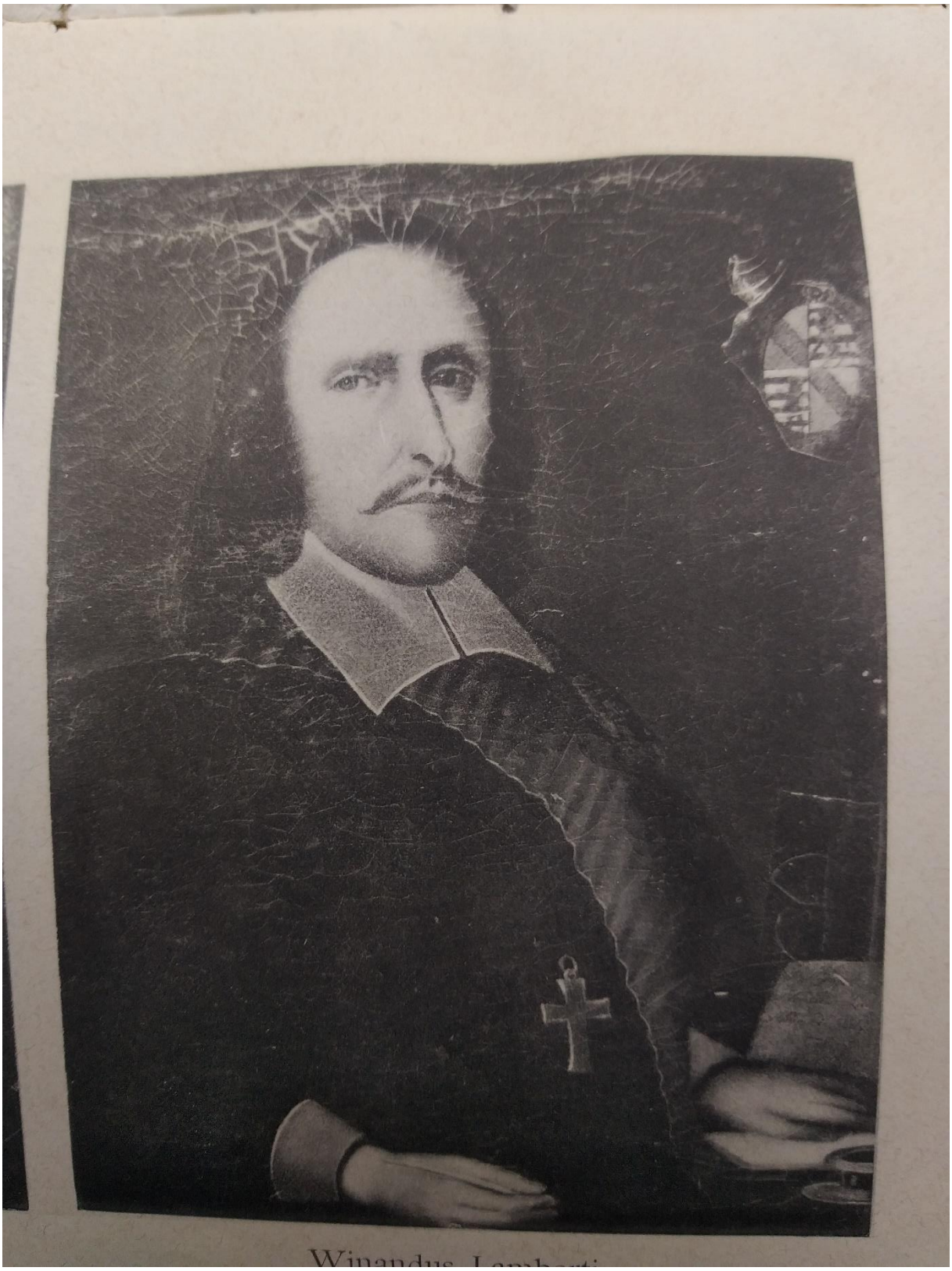

Winandus Lamberti

Aanleiding tot de beschuldiging gaf een werk van den abt Joannes: *Jours évangéliques en trois-cent-soixante-six vérités etc.*, te Parijs in de latijnsche vertaling herdrukt onder den titel van: *pia desideria*. Een tweede oorzaak stelde hij door zijne goedkeuring te hechten aan eene vertaling van: het nieuwe Testament ons Heeren Jesus Christus, een vertaling op kosten der Hollandsche Jansenisten uitgegeven. De strenge levenswijze volgens den nieuwen regel scheen de beschuldiging tegen Bock te staven.

Hij vond echter een kloeken voorvechter in Nikolaas Heyendal, zijn opvolger; wij komen straks op deze zaak terug.

Joannes Bock bouwde het gedeelte van den noordervleugel, waar vroeger de eetzaal, nu de speelzaal der studenten is; hij richtte een passend lokaal voor de bibliotheek in, kocht voor een aanzienlijke som boeken en liet de abdij in geestelijken en stoffelijken welstand achter.

Hij stierf in de innigste gevoelens van godsvrucht, na eigenhandig zijn grafschrift opgesteld te hebben. Dankbaar plaatsten echter de kloosterlingen naast den grafsteen met zijn eigen, te bescheiden inschrift, een anderen met de volgende woorden:

Reverendissimus et amplissimus Dominus
JOANNES BOCK
Monasterii Rodensis abbas trigesimus quartus
cui per triginta regiminis annos
nec mundi adversantis pressura
nec assiduum studium
orandi legendi scribendi
carnem ac spiritum mortificandi
verbis exemplis praeceptis patientia humilitate
disciplinam restauratam firmandi
statum Abbatiae et pastoratuum meliorandi
suis benevolentia, pauperibus beneficentia
subditis prudentia, patriae pietate
consulendi
ullam permisit requiem
hic deteriore sui parte in coelis meliore
requiescit.

De Hoogeerwaarde en hooggeeerde Heer
JOANNES BOCK
34e abt van het klooster Rode.
De rust, die de vervolging der vijandige wereld,
zijn onvermoeide ijver in bidden, lezen en schrijven,
zijne aanhoudende versterving van lichaam en geest,
zijn streven om herstelde tucht, door woord
en voorbeeld,
door gebod, geduld en nederigheid te
bevestigen,
den toestand der Abdij en der pastorieën te verbeteren,
de zijnen door welwillendheid, de armen door
weldadigheid.
de onderhoorigen door wijs beleid, het vaderland
door liefde en trouw
aan zich te verplichten, hem, gedurende de
dertig jaren
van zijn bestuur, niet gunden,
die rust vond *hier* zijn lichaam, in den Hemel
zijne ziel.

NIKOLAAS HEYENDAL.

Bock had tot opvolger Nikolaas Heyendal, een der vermaardste mannen dezer streken, de eer en roem der abdij.

Heyendal! Laten wij den grooten man leeren kennen!

Rolduc bezit twee portretten Van Heyendal, den geleerden, hooggevierden abt.

Bij den eersten oogopslag is men getroffen door 's mans eenvoud. Eenvoud ligt in de geheele verschijning van den priester, dien gij daar ziet, de breede borst omhuld door den zwarten mantel, waarop alleen het kruis zijne waardigheid aanduidt; het hooge, eenigszins gerimpelde voorhoofd half verborgen onder de zwarte haren, die achteloos en verward nederhangen. Op zijn ronde, bleek-roode wangen en fijne lippen speelt vrede en goedheid, en gaarne gelooven wij zijn medebroeder, als hij schrijft dat hij Heyendal nooit, ook niet in het vuur der twisten, vertoornd heeft gezien, en dat hij zijn opgeruimd karakter zelfs op het sterfbed niet verloochende.

Maar wat geest straalt u tegen uit den scherpen blik! Wat ernst en kracht ligt er op het mannelijk gelaat!

Fortiter et suaviter. «Kracht en zachtheid tevens,» o ja, dat was zijn leus, dat is ook de uitdrukking van zijn gelaat. En zijn wapen? 't Is heel eenvoudig, en zinspeelt op den naam: op een veld van goud, een heidebloempje van keel en een stengel van sinopel.

Toch gold die eenvoudige priester eens — en te recht — als het «sieraad der staten» *decus statuum*, zoo beroemd was zijn staatkundige bekwaamheid; als de «gouden pen» *calamus aureus*, zoo gevierd was zijn stijl.

De familie Heyendal woonde weleer te Oud-Valkenburg en vestigde zich in de 17de eeuw te Walhorn. Daar werd Nikolaas in 1658 geboren. De talentvolle jongeling volbracht zijn letterkundige studiën te Aken in het College der Jesuïeten; daarna vertrok hij naar Rome, om in het middelpunt der katholieke Kerk de studiën te voltooien. Op reis naar de eeuwige stad werd hij door Venetiaansche krijgslieden gevangen genomen, die hem medesleurden naar Corfu.

Vier jaren bleef hij in het leger en benuttigde de ballingschap tot het aanleeren der Grieksche taal, die hij sprak als zijn moedertaal. De jeugdige banneling had midden tusschen de ruwe krijgslieden zijne vroomheid en onschuld ongerept bewaard. Toen hij later over dien gevaarlijken tijd zijner jeugd sprak, zeide hij, dat hij het behoud zijner onschuld alléén aan Gods barmhartigheid toeschreef en aan de belofte van eeuwige zuiverheid, die hij — in zijn vurigen ijver — op negenjarigen leeftijd had afgelegd.

Ontvlucht van het eiland, ging hij naar Milaan, waar hij poësis en rhetorica doceerde, totdat hij eenigen tijd later naar Walhorn terugkeerde.

Lang te voren had zich te Walhorn de mare verspreid, dat de jonge Heyendal omgekomen was.

Zijne moeder, die niets meer van haar kind vernomen had, geloofde eindelijk aan het loopend gerucht, en liet in de parochiekerk een plechtigen dienst houden voor de zielerust van haren zoon. Juist terwijl de lijkdienst gehouden werd, kwam Nikolaas in zijn dorp aan, ging ter kerke om God te bedanken voor zijn gelukkige terugkomst, en woonde de zielemis bij.

Een verrassend wederzien, voorwaar!

Nikolaas bleef eenigen tijd bij zijne familie en vertrok toen naar Leuven, waar hij in de rechten studeerde, die hem later in de zitting der Staten zoo veel roem brachten, en in de Oostersche talen, die hij meesterlijk schreef en sprak.

Zóó met uitgebreide en grondige wetenschap toegerust, vroeg hij om als novice in de abdij opgenomen te worden. De jeugdige en geleerde Heyendal was een voorbeeld voor allen; niemand was ernstiger dan hij in het volbrengen zijner plichten, niemand vriendelijker in den omgang, innemender van karakter.

Hij verdeelde zijn tijd tusschen oefeningen van studie en gebed. Als novice kende hij geheel het Nieuwe en een groot deel van het Oude Testament woordelijk van buiten; hij las nooit de heilige Schrift dan geknield en met ontdekten hoofde.

Nauwelijks was hij priester gewijd (1694), of hij werd benoemd tot pastoor te Eupen. Daar viel een harden strijd te strijden. Zijn groote, misschien te groote ijver en het te strenge optreden tegen de misbruiken der parochie, berokkenden hem vele vijanden. Het ging zoo ver, dat men herhaaldelijk een aanslag op zijn leven beproefde.

De abt Joannes Bock, van den toestand verwittigd, riep hem terug naar de abdij, en Heyendal ontving de boodschap met deze woorden: «'t Is goed, o Heer, dat gij mij vernederd hebt.»

Hij werd benoemd eerst tot professor der exegese, en weldra tot prior van het klooster.

In deze laatste hoedanigheid trad hij op als verdediger van den abt en de abdij, en schreef tegen Pater Desirant: *orthodoxie de la foi et de la doctrine de l'Abbé et des chanoines réguliers de St. Augustin de l'Abbaye de Rolduc.*

In 1712 werd hij tot abt gekozen. Nu ontbrandde de strijd nog heviger.

Drie en dertig stellingen uit zijn werken werden naar Keulen gezonden, waarvan er zes gedoemd werden.

Heyendal teekende beroep aan naar Rome, — en niet de minste censuur volgde. Er verhief zich dan ook geen enkele stem meer om hem te beschuldigen.

Het ligt niet op onzen weg de aanklacht van Jansenistische dwaalleer breedvoerig te behandelen. Wij verwijzen voor dit punt naar het werk van prof. Neujean: Notice historique de l'Abbaye de Rolduc.

Eéne zaak is zeker: mogen er in de schriften der abten van Rolduc dwalingen voorkomen, hun herhaalde betuigingen van volkomen onderwerping aan den Paus bewijzen, dat van formeele schuld geen sprake kan zijn.

Veel, zeer veel had Heyendal gewerkt. Zijn onvermoeiden ijver bewijzen niet alleen zijn talrijke uitgegeven en onuitgegeven schriften op theologisch en politiek gebied, maar ook de vele zaken, die hij in de abdij zelve tot stand bracht, zooals de lijsten der bezittingen, inkomsten en uitgaven der abdij, die sedert lang in de war waren, de oorkonden van het huis, die hij opzocht, regelde en met eigen hand afschreef.

In zijn laatste levensjaren leed hij vreeselijke smarten, veroorzaakt door eene ingewandsziekte; toch werkte hij gestadig door, en toen de geneesheeren hem de opmerking maakten, dat die bedrijvigheid zijne ziekte verergerde, antwoordde hij: »Abbas sum. Non laborem!" Ik ben abt en ik zou niet werken!

Eenigen tijd voor zijn dood had hij den grafkelder laten bouwen, en zeide lachend: »Ik bouw een huis voor mijn lichaam."

De vrome priester stierf den 5den Mei 1733.

Volgens zijn bevel werd hij begraven in de onderste nis beneden de trap.

Het grafschrift luidt:

Reverendissimus et Amplissimus Dominus
NICOLAUS HEYENDAL
Monasterii Rodensis Abbas trigesimusquintus
Vir ad magna natus
Omni virtutum ac eruditionis genere clarus
Et ad omne opus bonum instructus
Postquam in finem usque in promovenda
et firmanda regulari disciplina
Vita perfecte communi et sincera charitate
In monasterii et patriae tractandis negotiis
Tuendis juribus commodisque procurandis
Indefesse pie gloriose desudavit
Anno Dmi. 1733, 5a Maii aetatis 75
Regiminis 21 sociatus est his de quibus
Dicit Spiritus, ut requiescant a laboribus suis.

De hoogeerwaarde en hooggeëerde Heer
NICOLAUS HEYENDAL
35ste abt des kloosters
een man tot groote zaken geboren,
beroemd in alle deugd en wetenschap
tot elk goed werk uitgerust,
na tot het einde toe
onvermoeid, ijverig, roemvol
gewerkt te hebben
om de kloostertucht, het gemeenschappelijk leven
en de broederlijke liefde te bevorderen en te
bevestigen,
de zaken van klooster en vaderland te behartigen,
hunne rechten te verdedigen, hunne belangen
voor te staan
werd in het jaar 1733, den 5den Mei, het 75ste
jaar zijns levens, het 21ste
van zijn bestuur, met hen vereenigd van
wie de heilige Geest getuigt, dat zij
uitrusten van hun arbeid.

De vier abten: Lamberti, Van der Steghe, Bock en Heyendal, waren in de hand der Voorzienigheid de werktuigen geweest om Rolduc tot het toppunt zijner grootheid te brengen.

In het midden van het ongeloof en de onverschilligheid der achttiende eeuw stond de abdij als een heiligdom van godsvrucht en wetenschap, alom geëerd en bemind.

Van de hernieuwing der kloostertucht af, tot op den noodlottigen dag, waarop de hoogmoedige en vrijheidsdronken menschheid in bloed en vuur, op de ruïne van troon en altaar haar waanzinnigsten triomf vierde, bleef Rolduc in den vollen bloei van kloosterlijke volmaaktheid. Was het misschien in de orde der Voorzienigheid een eeuw van verdiensten voor het huis, opdat God, zooals in vroeger woelingen, ook op dien dag der verwoesting, zijn meedoogenden blik op de abdij zou werpen en niet zou dulden dat zij voor eeuwig te gronde ging?

DE LAATSTE ABTEN.

De abten, die Rolduc in die eeuw bestuurden, allen mannen, die zich met lof van hun plicht kweten, waren;

Frans Willem Rauschauw 1733—1745.
Augustinus Paulus Fabritius 1745—1757.

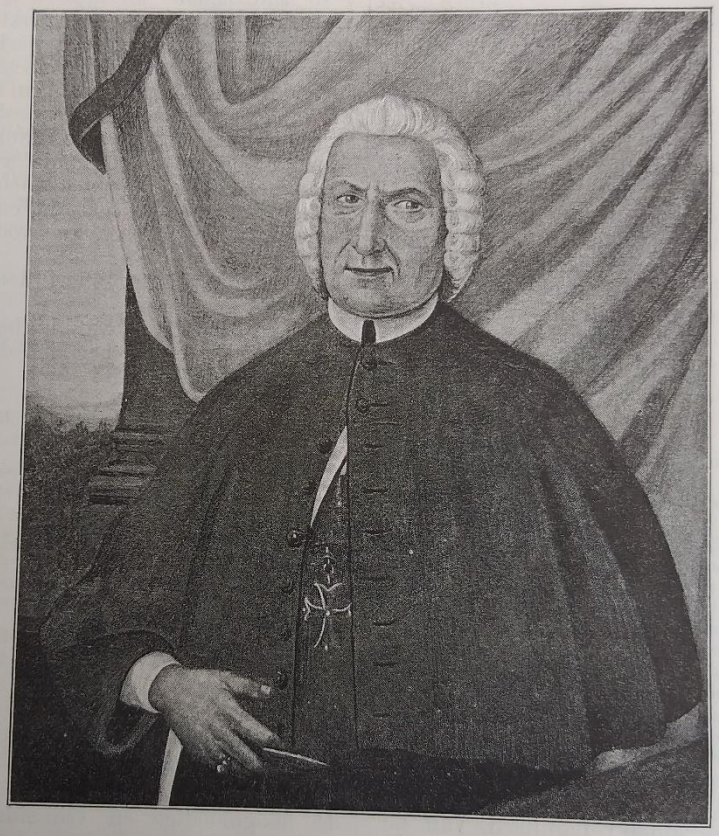

AUGUSTINUS PAULUS FABRITIUS.
Abt. 1745—1757.

Jan Jozef Haeghen 1757—1781.
Pieter Jozef Chaineux 1781—1800.

De eerste, een voorbeeld van deugd en heiligheid voor zijn medebroeders, had, evenals zijne voorgangers, zich tegen de beschuldiging van Jansenisme te verdedigen. Hij deed dat in een meesterlijk geschreven antwoord van 9 Febr. 1740 aan den bisschop van Luik, waarin hij den handschoen opnam voor de eer der abdij en met zijn medebroeders een geloofsbelijdenis onderteekende, die

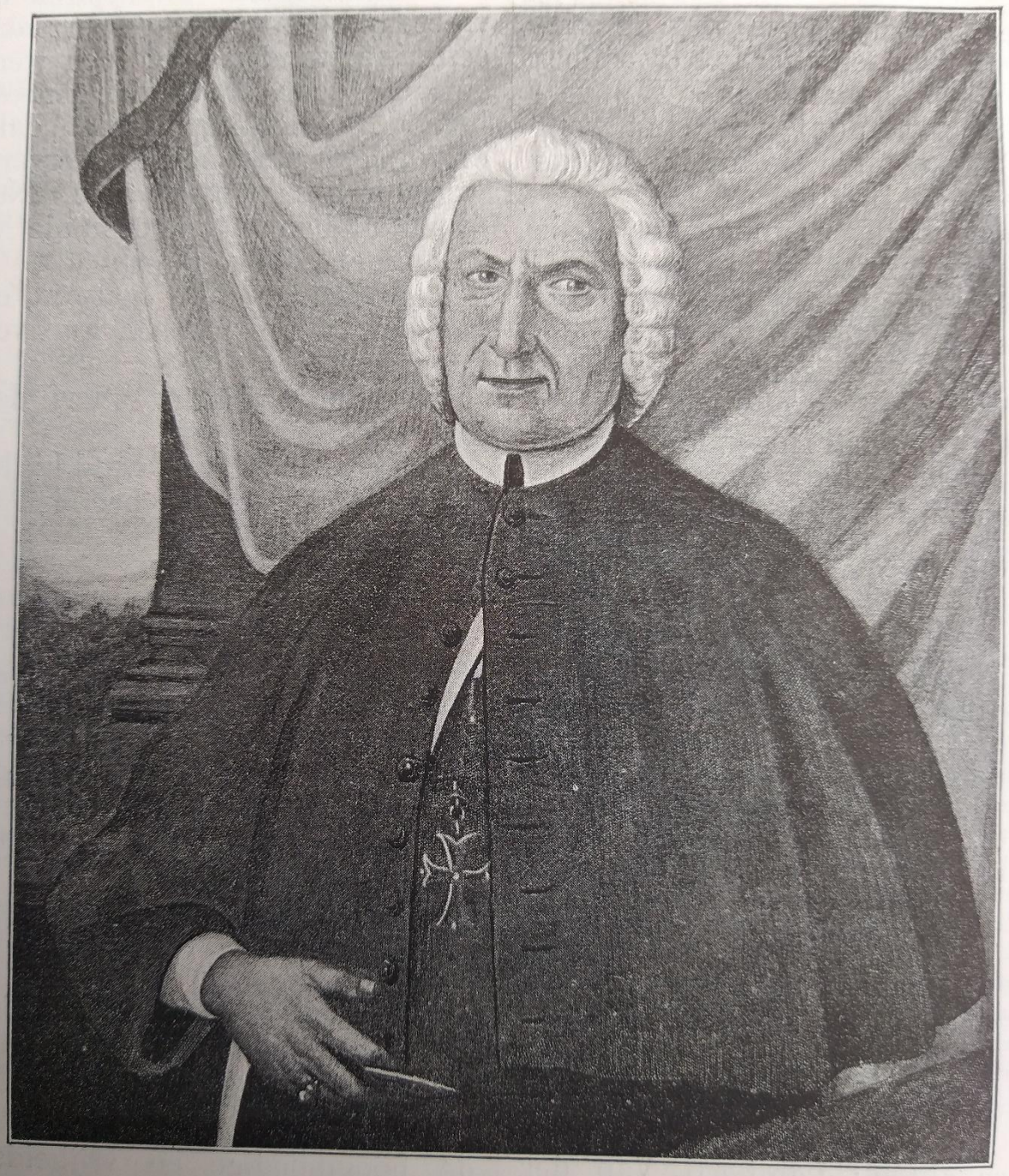

AUGUSTINUS PAULUS FABRITIUS.

Abt. 1745—1757.

allen twijfel omtrent hunne orthodoxie voorgoed wegnam.

De abt Fabritius werd in 1669 uit een patricisch geslacht geboren, dat zijn takken tot in Gelderland uitstrekt een hier te lande te Aubel en Schinnen woonde.

Hij bouwde omstreeks het jaar 1752 den heerlijken oost-vleugel van Rolduc, een prachtig en eeuwigdurend gedenkteeken van zijn bestuur, een bewijs tevens van den rijkdom der abdij.

Zijn wapen zinspeelt op den naam.

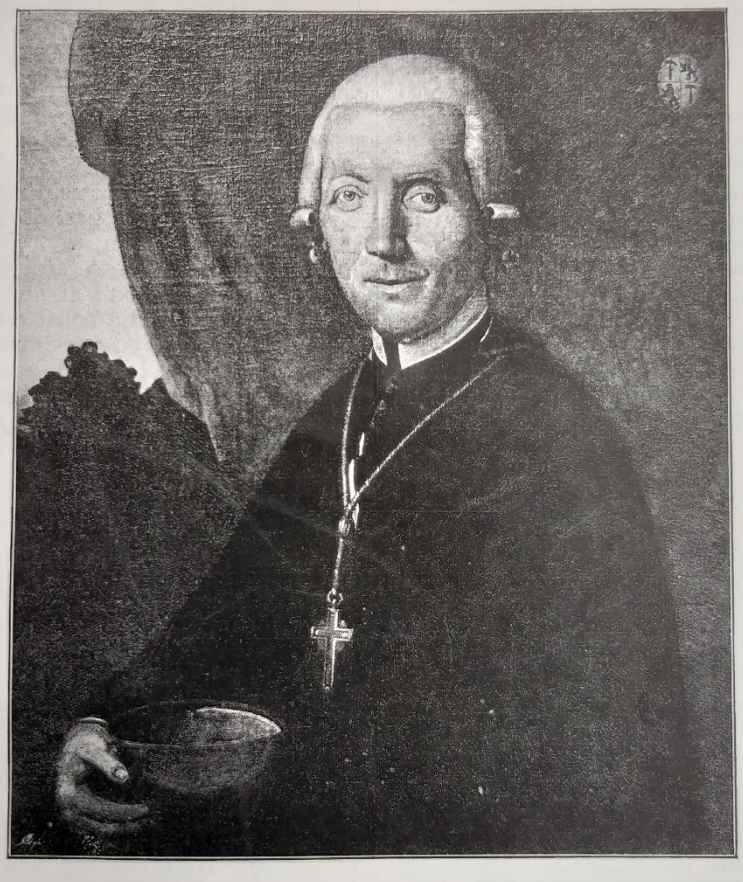

PIETER JOSEF CHAINEUX.

Abt. 1781—1800.

In het schildhoofd van keel staat een zwart gekleede arm, houdende een hamer van sabel, in den schildvoet, een drieledig klaverblad van sinopel. Zijn wapenspreuk is: *fortiter et sapienter*.

Haeghen was een talentvol man, vol liefde voor kunst en wetenschap.

Als jeugdig priester en kloosterling besteedde hij vele zijner vrije uren aan de schilderkunst; langen tijd had hij gewerkt aan een beeld der Moeder-

de te Auberen schimmen woonde. | Zijn wapen zinspeelt op den

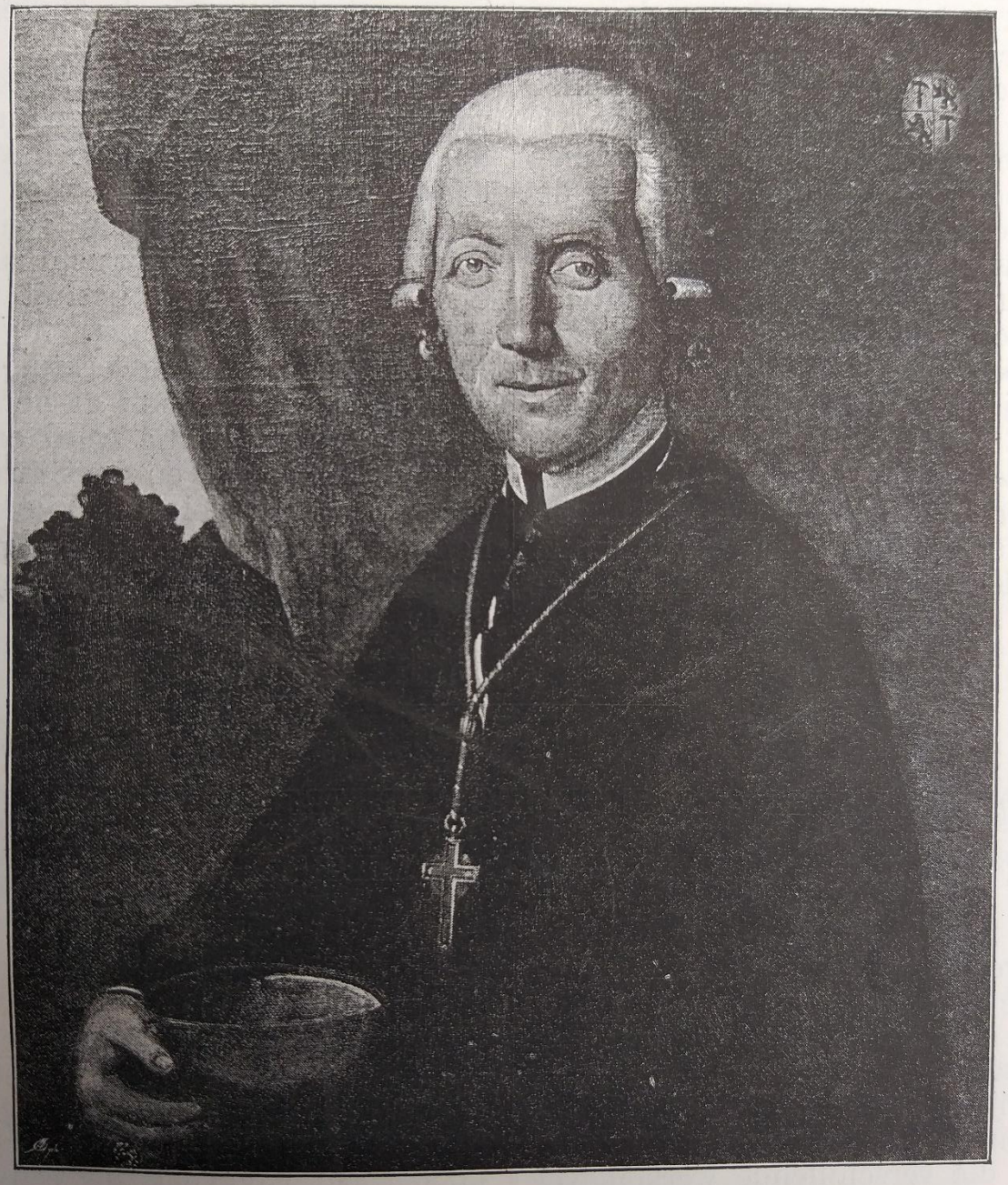

PIETER JOSEF CHAINEUX.

Abt. 1781—1800.

maagd; eindelijk had hij het afgewerkt, ging naar den abt, en toonde hem het werk zijner uitspannings-uren; toen de abt er zijn tevredenheid over uitte, vroeg de jeugdige priester hem als gunst: hij zou hem toch nooit een betrekking in of buiten het klooster geven, maar hem toelaten zich in stille rust op kunsten en wetenschappen toe te leggen.... Eenige dagen later was de dilettant in de schilderkunst benoemd tot lector in de theologie.

Zijne vele schriften in dit vak bewijzen met wat ijver en talent hij de godgeleerdheid beoefende.

Uit een door hem geschreven statistiek van het jaar 1757 blijkt, dat het getal kloosterlingen destijds zeven en veertig beliep en dat de inkomsten der abdij op 24,000 franken geschat werden.

De laatste abt, Pieter Jozef Chaineux, ontving de inzegening uit de handen van den suffragaanbisschop van Luik, Karel Alexander, Graaf van Arberg-Valengin, Heer van Elsloo.

Niet alleen was zijn werken zegenrijk voor het geestelijk welzijn der abdij, maar, uitstekend mineraloog als hij was, regelde hij met buitengewoon beleid het ontginnen der kolenmijnen.

Van de eerste jaren af van haar bestaan, bezat de abdij haar kolenmijnen, wier opbrengsten reeds in de zestiende eeuw een belangrijk deel harer inkomsten uitmaakten.

Tot deze tijden was het ook aan privaatpersonen geoorloofd, op hunne kosten en tot hun profijt, de kolenvelden te ontginnen.

Gebrek aan geld en aan kennis maakte het werk onvruchtbaar. Abt Chaineux nam het besluit de zaak zelf in handen te nemen.

Afvoerkanalen, mijnwerktuigen, nieuwe wegen tot vervoer, al het noodzakelijke ter exploitatie werd onder zijn toezicht geordend en met groote kosten ten uitvoer gelegd. Vijf kolenmijnen werden door de abdij in werking gebracht en 600 tot 800 man arbeidden in de mijnen.

DE FRANSCHE OMWENTELING. OPHEFFING DER ABDIJ. REDDING VAN HET HUIS.

Hoogeren bloei had Rolduc niet gekend. De schoot der aarde bracht haar rijkdom; de wetenschap verwierf haar roem in werken van mannen als van *Ernst* den schrijver van de «Histoire du Limbourg» en den geleerden *van de Wardt d'Oensel*, die verschillende werken over de heilige Schrift opstelde; de kloosterlingen muntten uit in de trouwe opvolging der evangelische raden.... Daar verdonkert de gezichteinder; sombere onweerswolken pakken zich saam, en dreigender nadert de ijzingwekkende storm.

Den kloosterlingen slaat de schrik om het hart. De abt stelt hen gerust en zegt, wijzend op de kolenmijnen: «Zij zijn voldoende om de abdij met al haar toebehooren driemaal uit den grond te doen herrijzen!»

Het onweer breekt los, en de cycloon, die in zijn woeste, onweerstaanbare vaart tronen en altaren en alle gedenkteekenen der christelijke beschaving medevoert, rukt ook de eeuwenoude abdij omver.

In 1793 wordt Rolduc door de Fransche legerbenden in beslag genomen.

De priesters vluchten om hun leven te redden; de altaren worden omvergehaald; alle kostbaarheden, die niet tijdig in veiligheid zijn gebracht, worden geroofd; de ruime zalen worden veranderd in kazernen, de kerk in een paardenstal! De gruwel der verwoesting heerscht in de heilige plaats.

Wel dienen vijftien der aanwezige kloosterheeren (25 Frimaire, l'an 5) een krachtig protest in tegen den heiligschendenden roof en zeggen:

«Fier op de getuigenis van ons geweten en van het geweten des volks, dat wij nooit iets gedaan hebben, waardoor wij zulk eene behandeling verdiend hebben, beroepen wij ons op de zes eeuwen van ons wettig bestaan, op de erkenning door alle vorsten gedurende die lange tijdruimte, op de erkenning zelfs van het Fransche volk, dat belastingen op ons eigendom heeft geheven, en verklaren wij plechtig niet dan door geweld te scheiden van Rolduc.»

Maar wat vermag recht tegen geweld en dwingelandij?

In 1797 werd Rolduc en zijn onderhoorigheden in 't openbaar verkocht. De kloosterheeren kochten hun eigen bezittingen uit de handen der roovers terug.

Nederig baden zij om te mogen wederkeeren in het dierbaar oord, in hun eigen woning, — het werd geweigerd.

Dan zou ten minste het huis tot schuilplaats en onderkomen dienen voor zieke en afgeleefde priesters, — ook dat werd geweigerd.

Zoo bleef hun niets anders over dan de orde te ontbinden. De twee en dertig overgebleven kloosterheeren lieten zich ontslaan van hun beloften van armoede en verdeelden onder elkander de goederen der abdij in 1804.

En Rolduc? O, ook in dien uitersten nood waakten God en de Moedermaagd en de Engel Gabriël over het oude heiligdom.

Eenparig nemen de kloosterheeren het edelmoedig besluit: Rolduc met zijn pachthoeve mag niet in de verdeeling der goederen vallen. Het zal gemeenschappelijk eigendom blijven, totdat het tot een heilig doel, liefst tot een seminarie zal afgestaan worden.

Die dag zou lang uitblijven!

Een kwart eeuw lag Rolduc, het eens zoo rijkbevolkte heiligdom, eenzaam en verlaten. Het was een onbewoond erf, aan de vernielzucht van tijd en menschen prijsgegeven.

Een doodsche stilte heerscht in de ruime gangen. Gods tempel is een bergplaats geworden van hout, steen en stroo; de vensters zijn stuk geslagen en slechts ruwe stroomatten beschutten het eens zoo rijkversierde heiligdom tegen sneeuw- en regenvlagen.

In de ruime kapittel- en bibliotheekzaal, — zoo verhaalden het ons de ouden van dagen — vergaderde de jeugd der omliggende dorpen om haar spelen uit te voeren; en zoo weinig werd het oude klooster geëerbiedigd, dat de arme dorper der omstreken er vrij het hout der slaapzalen en de steenen der vloeren wegnam en te zijnen bate aanwendde.

Verlaten, geheel verlaten was Rolduc! Treurend stond de havelooze abdij op hare heuvelen, zooals eens Davids stede op de bergen van Sion, en menigmaal, zoo wil het ons voorkomen, zal, bij het zien van de onttroonde Vorstin, het klaaglied van den profeet over de lippen der overgebleven kloosterlingen gekomen zijn:

«Helaas! hoe eenzaam zit de stad, die eens vol van volk was! De koningin is weduwe geworden, de beheerscheres gaat gebukt onder schattingen! Zij weent den nacht door, en niemand komt haar troosten! De wegen Sions treuren omdat niemand komt om feest te vieren, haar poorten zijn vernield, haar priesters zuchten en zij zelve is overstelpt van bitteren weemoed.»

Maar op de treurzangen der lijdensdagen zal het Alleluia der verrijzenis volgen!

De eerste stappen om aan Rolduc zijn nieuwe bestemming te geven, werden in 't jaar 1817 gedaan, toen de overgebleven kloosterheeren de abdij als een vorstelijk geschenk aan Mgr. Barrett, den generaal-vicaris van Luik aanboden, om ze tot klein seminarie in te richten.

Rolduc. Seminarie van Luik.

Dat edelmoedig aanbod kon echter wegens politieke omstandigheden slechts in 1819 aangenomen, en het plan eerst in 1831 ten uitvoer gebracht worden.

Nog geen twee maanden waren er verloopen sedert Mgr. van Bommel den bisschopszetel van den H. Lambertus beklom, of hij schreef in zijn eersten herderlijken brief, gedagteekend uit Den Haag, 14 Januari, 1830, sprekend over de oprichting van een seminarie:

«Ons hart brandt van verlangen om de »hand aan het werk te slaan... O be»geliefde jeugd, gij die steeds het »voorwerp waart onzer teederste zorgen »en innigste genegenheid, weldra zult »gij vernemen, welke plaats gij in ons »hart inneemt. Onze eerste pogingen »zijn u gewijd!»

Dat *weldra* werd echter verschoven wegens den opstand van België met zijne gevolgen. Maar nauwelijks scheen de vredezon, of den 26 Augustus weerklinkt voor de geloovigen van Luik het blijde woord des bisschops:

»Gij weet dat het bij ons vaststaat »ons seminarie te openen in de heer»lijke abdij van Rolduc, op zes uren »afstands van Maastricht, op 10 uren »afstands van Luik, op de grenzen der »twee provinciën, maar op de uiterste »grenslijn van ons bisdom; deze ope»ning zal plaats hebben den 17 Octo»ber (1831). Niemand zal het tegen»spreken dat de grootsche gebouwen »van het gesticht zoo doelmatig inge»richt, zoo gezond en luchtig, wedij»veren met de schoonheid der ligging, »der tuinen en der wandelplaatsen, en »er is niemand, die het gesticht gezien »heeft, die niet in de vereeniging van »zoovele voordeelen eene schadeloostel»ling vindt voor den verren afstand bij »velen onzer diocesanen.»

De opening had plaats, maar in welke omstandigheden! De Bisschop zelf was ter plaatse om het huis bewoonbaar te maken; en later hoorde hij met innige voldoening de verzen van een student, die onder het motto: *haec olim meminisse juvabit*, op luimigen toon de eerste dagen van het schooljaar bezong.

Si l'on dormait son saoul, on ne le mangeait guère;
Du pauvre proviseur la pauvre cuisinière
N'offrait que la choucroute et du salé boudin
Qu'avec nous Monseigneur mangeait d'un plat d'étain,
Tandis qu'en des navets, les clerges de l'église
Eclaraient ce souper sur une nappe grise. —
Cela vous étonne! Ah, une bêche à la main
On voyait Sa Grandeur déblayer le jardin,
On voyait à la cour, ses mains épiscopales
Enseigner dans le cuir à découper des balles,
Et dresser à la fois les Régents aux leçons,
Les élèves au jeu, au travail les maçons. —
Que de faits curieux! Des dortoirs sans chambrettes,
Des chambrettes sans lits, sans rideaux, sans cas-
[settes;
Des coffres renversés parmi des matelas
Formant le lit de camp de ces nouveaux soldats.
. . . . . .
Passons à l'étude. Or, faute d'ameublement,
Sans étude ni classe, on flanait simplement;
Quand les portes, un jour, à leurs gonds arrachées
Sur quatre ais chancelants, se virent attachées
Voilà la table farte, et puis sur quatre pieux
Un banc improvisé porte nos petits gueux.
. . . . . .
Au lieu de commenter le noir chaos d'Ovide
Qu'on nous dise comment une main intrépide
Fit sortir du désordre et malgré cent revers
Cette maison célèbre, unique en l'univers!

Enkele jaren gingen voorbij, — en Rolduc was een der bloeiendste scholen van het land.

Meer dan driehonderd studenten bevolkten de ruime gebouwen. Niet alleen vermocht het uitgebreide bisdom van Luik met Rolduc's leerlingen de rangen zijner geestelijkheid aan te vullen, maar ook leverde de school aan de maatschappij uitstekende mannen in alle betrekkingen, tot op de zetels van 's lands ministeriën.

Kerk en school! De Kerk, waarin de Christen zijn God vereert en aanbidt; de school, waarin hij het kind, het schoonste en reinste evenbeeld der Godheid, in den glans der onschuld bewaart en tot hooger zieleleven ontwikkelt,

— zij rijzen spontaan uit den schoot der Katholieke Kerk door de liefde en offervaardigheid van het Katholieke volk; 't zijn twee spruiten op denzelfden wortel, twee bloemen op denzelfden stengel!

Kerk en school! Beide te grondvesten, te behouden of tot een nieuw leven op te wekken, valt der Kerk niet moeielijk!

Rolduc zou weldra in ons vaderland tot een sprekend, een schitterend bewijs strekken.

Niet lang immers zou de oude abdij aan het bisdom Luik tot opvoedingsgesticht dienen; niet lang, — slechts een tiental jaren, — toch lang genoeg om aan allen, die uit de Zuidelijke Nederlanden naar het verre Rolduc heengereisd waren en daar hun jeugd doorgebracht hadden, ik weet niet welk heimwee in het hart te storten, dat zich zoo onverholen uitte, toen op 20 September 1881 velen der Belgische oud-studenten naar Rolduc heensnelden, en daar het gouden herinneringsfeest vierden der oprichting van het seminarie van Luik.

In het jaar 1839 kwam door het aannemen der 24 artikelen een deel der provincie Limburg aan Holland, en deze splitsing had ook hare gevolgen op kerkelijk gebied: het afgescheiden deel ging van het bisdom Luik over aan het apostolisch vicariaat van Roermond en Mgr. Paredis kocht uit de handen van den bisschop van Luik Rolduc, dat zijn seminarie moest worden.

Rolduc. Inrichting van hooger en middelbaar onderwijs in het Bisdom van Roermond.

Dit gebeurde in het jaar 1843 en den 1sten Mei van dat jaar werd het seminarie te Rolduc geopend.

Zoo staan wij dan aan het begin der geschiedenis van *onze* school, van *ons* Rolduc, aan het begin der halve eeuw, die in geluk en zegen verstreken, ons het dank- en jubellied God ter eere doet aanheffen!

Zeker mag Rolduc, terugblikkend op de acht eeuwen van zijn glorievol bestaan, met fierheid zich noemen een telg uit hoogen adel, een afstammeling uit een beroemd voorgeslacht; liever echter noeme het zich nederig, indachtig aan zijne armoede bij zijn nieuwe bestemming, een kind der fortuin, — neen, een kind der zegeningen Gods.

Want waarlijk hij was onverschrokken, de onvergetelijke Johannes Augustinus Paredis, eerste bisschop van Roermond, die rijk in vertrouwen op God, maar geenszins in geldelijke middelen het waagde de uitgestrekte gebouwen van Rolduc te *koopen*, om ze tot seminarie van het kleine, pas opgerichte en nooddruftige diocees in te richten.

In welken toestand ontving de Bisschop de abdij!

Alles was weggevoerd naar het nieuwe seminarie van Luik, te St. Truijen gevestigd. Er was niets dan de naakte gebouwen! Geen meubels niet alleen, maar nu ook geen bronnen van inkomsten meer: geen pachthoeve, geen akkers, ... niets dan Gods zegen! Men moet het hooren uit den mond der eerste leerlingen, der zestig, die in Mei 1843 de school van Rolduc uitmaakten om zich een denkbeeld te vormen van de armoede en nooddruft der eerste jaren.

Eer en dank den moedigen Kerkvoogd, den redder van Rolduc! Met recht mocht het katholieke Nederland hem den roemrijken titel geven van «Bisschop van het Onderwijs!»

Eer en dank den eersten Directeur

Z. D. H. MGR. J. A. PAREDIS.

Bisschop van Roermond 1853—1886.

der Nieuwe school, Mgr. Peters die aan de zijde van zijn Bisschop moedig het werk begon.

Maar op de eerste plaats eer en dank aan God, die ook nu wederom de blikken zijner barmhartigheid op het oude

heiligdom liet vallen en zijn rijksten zegen op Rolduc deed nederdalen!

Auspice Deo! In groote letters hechtte de bisschop die leus op Rolduc's muren, — en onder Gods leiding begint het gesticht zijn nieuwe loopbaan.

Wij laten hier het woord aan een der vroegere leeraren van Rolduc, die zelf aandeel had in het werk der twee eerste bestuurders en in zijn «*Notice historique de l'Abbaye de Rolduc*» een trouwe en welsprekende getuigenis over de eerste vijf en twintig jaren geschreven heeft.

MGR. H. H. J. PETERS.

Directeur van Rolduc, 1843—1855.

Hij, dien het vertrouwen van zijn bisschop aan het hoofd van Rolduc had geplaatst om dat groote werk te doen gelukken, was een man der schoone vormen, een man, onderscheiden door zijne manieren, edel en beschaafd in zijne uitdrukking, die zich in groote oogenblikken tot de hoogste welsprekendheid wist te verheffen. Aan een helderen geest en een zeker oordeel paarde hij voor professoren en leerlingen een hart van goud. Door deugd en levendig geloof was Mgr. Peters de ware man op de ware plaats; door zijn

ticht zijn nieuwe loopbaan.
laten hier het woord aan een

de eerste vijf en twintig jaren gesc
ven heeft.

MGR. H. H. J. PETERS.

Directeur van Rolduc, 1843—1855.

wetenschap en de kennis van de behoeften der eeuw, de man van zijn tijd. Boven alle waardeering was de adel van dat hart, kloppend in die priesterborst, de edelmoedigheid en toewijding, levend in die ziel. Wie ooit zou waardiger geweest zijn de stichting van dit huis te leiden, zijn belangrijke toekomst te bevestigen, dan Mgr. Peters? Zie hem België doorreizen, aan de huizen der groote families aankloppen en haar een aalmoes vragen voor zijn geliefd Rolduc! Ziet hem daar, den waardigen priester, in de paleizen der machtigen, de zaak van zijn klein seminarie bepleiten, spreken, schrijven, geen enkelen tred sparen, dien de meest ervaren geest van opoffering maar kan aanraden.

Het nieuwe gesticht werd op zichtbare wijze door God beschermd. Als de mensch zijn beste krachten inspant laat God zijn hulp niet ontbreken. De koninklijke weg der smarten leidt tot glorie en overwinning.

Rolduc telde weldra bij de drie honderd studenten. Twintig jaren voor dat de Staat zijn hoogere burgerscholen opende, bloeide reeds dergelijke inrichting te Rolduc; op een kleine uitzondering na was het programma van Rolduc's school gelijk aan dat van den Staat, maar altijd met het zakelijk verschil, dat hier de godsdienst de grondslag was èn van het onderwijs, èn van de opvoeding.

Welk een troost voor Kanunnik Kruyder, den eenig overgebleven priester der oude abdij, toen hij zijn dierbaar Rolduc, helder uit den storm te voorschijn zag treden.

Ten tijde van de verschrikkelijke crisis, die Rolduc moest doorstaan, had die vrome priester dikwijls het vertrouwen van Mgr. Peters en zijne medehelpers opgebeurd door deze woorden: *Gottes Segen ruhet über diesem Hause.* God schonk een hoogen ouderdom aan dien eerbiedwaardigen priester, wien het gegeven werd zijne gebeden verhoord en zijn geloof aan de Voorzienigheid boven alle verwachting beloond te zien. — Stippen wij eene omstandigheid aan, die zich menig oudleerling van dit huis met genoegen zal herinneren.

De eerste maal, dat die goede en beminnelijke grijsaard te Rolduc kwam, welks godsdienstige bestemming na zoo wreede onzekerheden eindelijk verzekerd was, werd hij feestelijk ontvangen door directeur, leeraren en leerlingen. In de ontvangstzaal gaf een opschrift het vers van den dichter te lezen:

Fortunate senex, ergo tua rura manebunt!

De edele grijsaard prees de onuitputtelijke goedheid Gods voor ons huis, en opgetogen van vreugde, riep hij met den heiligen ouderling Simeon uit: «Laat thans o Heer, uwen dienaar in vrede gaan!»

Maar keeren wij terug tot Mgr. Peters, den schranderen leider, den vaderlijken vriend der jeugd, den man van opoffering en toewijding, den uitverkoren priester, die zich ondertusschen afsloofde en geheel wijdde aan zijn Rolduc.

De zorgen van het bestuur, de beslommeringen van den dag en van den nacht, al dat waken, gewijd aan de studie, hadden spoedig de krachten van den onvermoeibaren directeur gesloopt. Hij had den leeftijd van 50 jaar nog niet bereikt toen God den goeden en getrouwen dienaar tot zich riep.

Een kort maar welbesteed leven — een snelle maar roemvolle loopbaan — een klein getal van dagen met een rijken oogst van daden, deugden en verdiensten — het glorievol sterven van den soldaat, die op het slagveld valt met de wapenen in de hand — een dood, schoon en kostbaar als die van den missionaris, die vreugdevol zijn leven geeft om zielen voor Jesus Christus te winnen: ziedaar het leven en sterven van dien uitstekenden man.

Evenals zijn voorganger begreep directeur Jansen zijne hooge en nobele zending: hij beschouwde de opvoeding van de jeugd als een verheven apostolaat, een apostolaat van wetenschap en deugd, welks doel is goede burgers voor den Staat; uitstekende Christenen voor de Kerk, voorbeeldige leden voor de katholieke priesterschap, toekomstige

heiligen voor den hemel te vormen. Onvermoeid was zijn streven om zijn leerlingen tot vroomheid op te leiden, maar groot ook zijn zorg voor degelijke studiën. Wetenschap en godsdienst, waarheid en deugd, dat waren de groote trekken der opvoeding, zooals hij ze verstond. Het werk van Christus bij de jongelieden voortzetten, hen door waarheid en deugd tot het ware geluk brengen, God doen heerschen in hunne jeugdige harten, hen ten eeuwigen leven

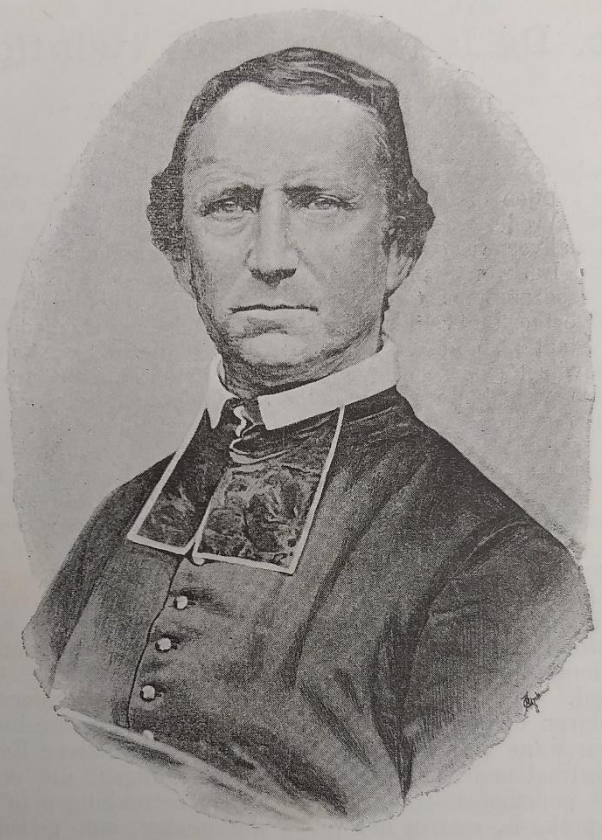

A. L. J. JANSSEN.

Directeur van Rolduc, 1856—1868.

voorbereiden door hun een goed gebruik van het tegenwoordig leven te leeren maken, dat was zijn vurigst verlangen, zijn eenige eerzucht. *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis*, deze woorden van den grooten Apostel had hij tot de zijne gemaakt, zij waren zijne leus; zij teekenen den man en zijn werk.

De Hoogeerwaarde Ant. Jansen stierf plotseling ten huize van een zijner vrienden. Hij werd begraven naast zijn

ien. Wetenschap en godsdienst, | brengen, God doen heerschen in
rheid en deugd, dat waren de groote | jeugdige harten, hen ten eeuwigen

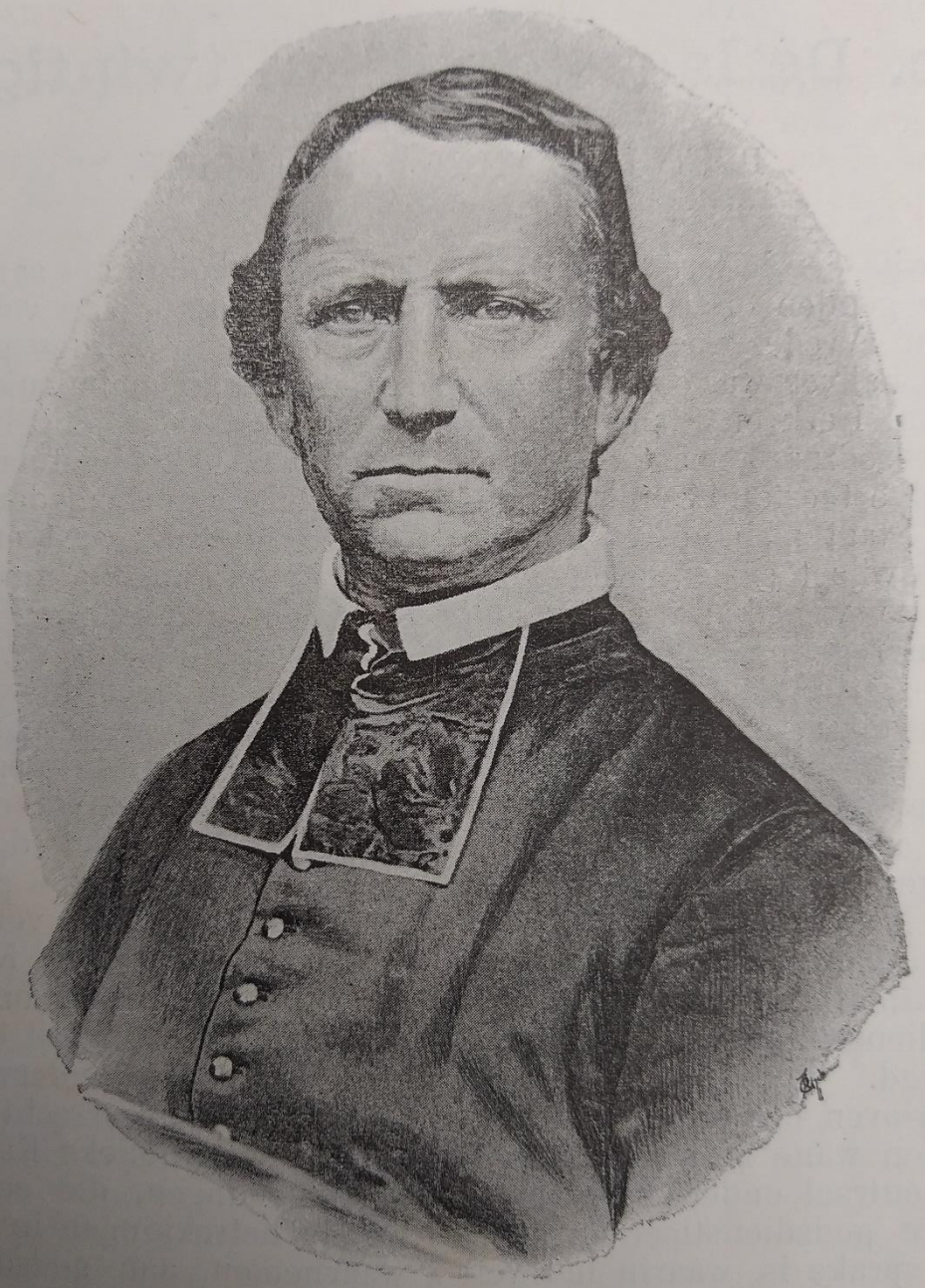

A. L. J. JANSSEN.

Directeur van Rolduc, 1856—1868.

voorganger in den grafkelder van het gesticht.

De te vroeg aan de liefde zijner leeraren en leerlingen ontrukte bestuurder liet de school van Rolduc in bloeienden toestand achter. Haar roem had zich verder en verder, niet alleen in ons vaderland, maar ook in Duitschland en België uitgebreid.

Rolduc. De laatste vijf en twintig jaren.

BESTUUR VAN MGR. W. EVERTS.

Het onderwijs der letteren, zooals de letteren zelve gedijen onder de stralen der vredezon. Vrede was er in het land en zelfs naijver was er onbekend; de scholen van Kerk en Staat stonden en werkten vreedzaam naast elkander.

Die gelukkige toestand zou veranderen, toen de Staat zich het monopolie van het onderwijs toeëigende en onder de bedrieglijke woorden van *neutraal* onderwijs een regeling der scholen ontwierp en doorzette, waarmee een groot deel der bevolking geen vrede kon nemen.

Het is hier de plaats niet om over de heillooze strekking, de noodlottige gevolgen dezer wetten verder uit te wijden; het Nederlandsche volk heeft de ongerechtigheid ingezien en gedeeltelijk de rechtmatige eischen van allen, die op godsdienstig onderwijs prijsstellen, ingewilligd.

Wij veroorloven ons echter deze aanmerking. Men wane niet dat dit zoogenaamd «neutraal onderwijs» waarin van positieve godsdienstleer en godsdienst geen sprake is, waarin het verband tusschen *opvoeding* en *onderwijs* grootendeels opgeheven is, zijn verderfelijken invloed alleen op de *lagere* school, bij de *eerste* ontwikkeling der kinderen, uitoefent.

Wij zijn van meening, dat zulk een onderwijs juist de treurigste gevolgen achterlaat bij de *verdere* ontwikkeling in de *middelbare* en *hoogere* scholen, waar het kind tot jongeling, de jongeling tot jongen man gevormd wordt! Het is juist dan, als aan den rijpenden geest de uitgebreide velden van waarheid en logen worden geopend, als in het voor iederen indruk zoo ontvankelijk gemoed des jongelings de driften ontwaken, het is juist dan dat de stralen der volle waarheid den jongeling onontbeerlijk zijn; hart en geest kwijnen weg in de koude atmosfeer van godsdienstloos onderwijs.

Men raadplege de ondervinding!

Toen dan door de wetten van 1863 en 1876 de bijzondere inrichtingen van middelbaar en hooger onderwijs in minder gunstige verhouding kwamen in vergelijking met de staatsscholen, rees de vraag, de zoo gewichtige vraag voor het Katholieke volk in Nederland:

Zal de Katholieke Kerk den handschoen in den strijd om de opvoeding des jongelings durven opnemen, en zal het Katholieke onderwijs wedijveren met de zoo bevoorrechte staatsscholen?

Zal de Katholieke Kerk in Nederland de jongelingen, die eens de invloedrijkste betrekkingen in het land zullen waarnemen, aan godsdienstige onverschilligheid prijs geven, of zal zij de jeugd, ondanks alle hindernissen en met de grootste opofferingen, opleiden in *hare* scholen, in de waarheid harer leer en de heiligheid harer zeden?

De pas benoemde directeur, de Zeereerw. Heer W. Everts, die van 't jaar 1851 tot 1868 als leeraar aan het gesticht, de letteren onderwezen had, stond voor de oplossing dezer hoogstgewichtige vraag, des te gewichtiger

MGR. Dr. WILHELMUS EVERTS,

Directeur van Rolduc, sinds 1868.
Eere-Kamerheer van Z. H. Paus Pius IX, 1876,
Huisprelaat van Z. H. Paus Leo XIII, 1891,
Kanunnik van de Kathedrale Kerk van Roermond, 1883,
Doctor in de Letteren, 1887.
Ridder van den Nederlandschen Leeuw, 1891.

omdat ook het lot van Rolduc-zelf van de beslissing dezer vraag afhing.

De nieuwe directeur was, — wie erkent het niet gaarne met ons? — de man der Voorzienigheid niet alleen voor Rolduc, maar voor de belangen van geheel het katholieke onderwijs in ons vaderland.

»Jeugdige leeftijd, zeide te recht, bij zijn optreden, prof. Neujean, lichaamskracht, wetenschap, — geloof en offervaardigheid, — bedrijvigheid en initiatief, dat zijn de kostbare hoedanigheden, die zich in zijn persoon vereenigen.»

Zoo iemand, dan was hij de man die aan Nederland zoude bewijzen dat de Kerk niet aarzelt alle offers voor de wetenschap te brengen en dat deze aan hare handen steeds veilig is toevertrouwd.

Zware moeilijkheden stonden in den weg.

Waar zal men in een zoo weinig uitgebreid diocees als het onze de leeraren voor zoovele vakken van onderwijs vinden?

Waar en hoe zal men de noodzakelijke voorbereiding aan deze leeraren geven? Waar zijn de inkomsten om de vele hulpmiddelen, tot het geven van die leervakken gevorderd, te betalen? Bestaat er zekerheid dat het katholieke Nederland zijne zonen naar het uiteinde van het verre Limburg zal zenden?

O zeker, voor een kleinmoedig en zwaartillend man waren er redenen te over om de zaak te laten varen en in stille rust voort te dommelen; maar zoodanig was het karakter niet van den nieuwen bestuurder der school.

Adveniat regnum tuum! Dat was de leus van den priester van zijne jeugd af. En nu hij daar stond als de aanvoerder der jongelingen in den vreeselijken strijd onzer eeuw van het geloof tegen het ongeloof, was bij den vurigen strijder voor Christus en zijne Kerk aldra de vraag opgelost: Rolduc zal de kansen wagen!

Steunend op de aanmoediging van den grijzen Kerkvoogd van Roermond, op de bescherming van het geheel Episcopaat van Nederland, steunend op de leiding van zijn kundigen en moedigen directeur, de talenten en de onvermoeide zorgen zijner leeraren, trad Rolduc zijn nieuwe loopbaan in.

Met welk gevolg?

Wij laten het woord aan de feiten.

Nauwelijks was de wet ter regeling van het middelbaar onderwijs afgekondigd, of op aansporing en gedeeltelijk reeds onder de leiding van den Zeereerw. Heer Everts, destijds nog leeraar, bereidde Rolduc de toekomstige leeraren voor, die met het gevorderde getuigschrift van den staat voorzien, aan de nieuw ingerichte school hun werkkring zouden vinden.

In den driejarigen cursus, die tevens tot handelsschool ingericht is en reeds lang vóór de staatsscholen bestond, was het programma der studiën volgens de eischen der nieuwe wet terstond veranderd geworden.

In 1872 werd ook de vijfjarige cursus geopend. Aan de Zuidzijde werd een nieuwe vleugel aangebouwd met leeszalen, kabinetten voor natuur- en scheikunde, voor natuurlijke historie, met nieuwe teekenzaal, in één woord met al wat voor de nieuwe inrichting noodzakelijk of wenschelijk was.

Na de invoering van de wet tot regeling van het Hooger Onderwijs in 1876, werden ook de klassieke studiën zóó geregeld dat de leerlingen der rhetorica (6e klas) het admissie-examen der Universiteit konden afleggen.

Van dien tijd af gaat de wetenschappelijke opleiding der geestelijkheid hand aan hand met die der leeken, vereenigd waar het kan, gescheiden waar het moet; en terwijl de jeugdige levieten, getrouw aan hunne roeping, niet alleen in de behoeften der kerkelijke bediening in ons bisdom rijkelijk voorzien, maar tevens in aanmerkelijk getal of als ijverige missionnarissen èn in de Nieuwe Wereld, èn in het oude Azië aan de uitbreiding des geloofs werken, of in de verschillende kloosterorden zich aan een hoogere volmaaktheid toewijden, verlaten anderen ieder jaar het gesticht om aan de hoogescholen

hunne studie te voltooien en zich in alle provinciën van het land te verspreiden om er de meest verscheiden betrekkingen te vervullen.

Zoo ontstaat tusschen geestelijkheid en burgerij een vriendschappelijke verhouding, die beiden ten goede komt, zoo beantwoordt de school aan het ideaal der opvoeding in onze tijden, waarvan Kardinaal Manning sprak in eene vergadering der Katholieken te Mechelen.

Het katholieke Nederland heeft de zorgen en moeiten op prijs weten te stellen, en steeds zijn vertrouwen aan het gesticht in ruime mate geschonken.

Het getal der leerlingen groeide dermate aan, dat de ruime gebouwen niet meer toereikend waren. In het jaar 1876 werd de noordelijke vleugel van het huis gedeeltelijk hooger opgebouwd, gedeeltelijk op nieuw van den grond uit, tot ruimere eet-, speel- en slaapzalen, opgetrokken.

Terwijl zoo onder de uitstekende leiding van hun hoogstgewaardeerden directeur, de leeraren hart en geest der jeugd met deugd en wetenschap verrijkten, verbeterde en verfraaide het bestuur van het gesticht door zeer nuttige inrichtingen het huis; helder gaslicht schittert in de uitgestrekte gebouwen, rijkelijk stroomt door de heele ruimte het frissche water der diepe bronnen en geen moeite wordt gespaard om den jongelingen alles te bieden, wat hun nuttig en tevens, binnen de grenzen eener verstandige opvoeding, aangenaam kan wezen.

Eere wien eere toekomt!

Daarom verhief Mgr. Paredis, Bisschop van Roermond, den hoogeerwaarden directeur reeds in 't jaar 1883 tot de waardigheid van Kanunnik der Kathedraal, en Paus Pius IX in 't jaar 1876 tot die van Kamerheer Zijner Heiligheid. Daarom verleende de hoogeschool van Leuven den kundigen en geleerden priester den titel van Doctor in de Letteren in 't jaar 1887. Daarom werd Mgr. Everts bij gelegenheid van zijn veertigjarig priesterschap in 1891 door Paus Leo XIII, den roemrijk regeerenden Paus, benoemd tot Huisprelaat en door Hare Majesteit de Koningin-Weduwe tot Ridder van den Nederlandschen Leeuw.

Eere wien eere toekomt!

Daarom vereenigden zich leeraren, leerlingen en oudleerlingen met den doorluchtigen en beminden Kerkvoogd van het Bisdom, Mgr. Franciscus Boermans, en brachten bij gelegenheid van het veertigjarig priesterschap, in woord en daad de schitterendste hulde aan den hooggevierden jubilaris. Daarom herdenken zij jubelend en dankbaar den 9en Augustus het vijf en twintigjarig bestuur van den ijverigen priester en vereeuwigen zijn naam en roem met hun huldeblijk in het gekleurd vensterraam van het nieuwe priesterkoor:

roDa
gULIeLMo eVerts
reCtorI sUo
qUInqUe LUstrIs gLorIose repLetIs
pIa grataqUe
ponIt.

Zoo hebben wij door de lange tijdruimte van bijna acht eeuwen de lotgevallen van Rolduc in roem en rouw gevolgd.

Wie erkent niet bij het lezen dezer vluchtige schets in Rolduc's heden en verleden de beschermende en meedoogende hand der Voorzienigheid, die het Huis en zijne Kerk bouwde en door zoovele stormen heen *ons* bewaarde?

En als nu de dag van 't jubelfeest nadert en Rolduc daar staan zal op zijn heuvelen, in het feestgewaad der vreugde, omkranst met festoenen, juichend bij het wapperen zijner vlaggen en het weergalmen der vreugdetonen, — wie, die Rolduc mint, mengt dan zijn danklied niet in de hymne, die door de gewelven der aloude kerk schallen zal Gode ter eer, den Gever van alle goed?

Wie verheft dan niet zijn hart tot God, smeekende dat Hij, de Machtige, nog eeuwen lang Rolduc spare en be-

ware! »Immers, als de Heer het huis niet bouwt, dan arbeiden de bouwlieden tevergeefs; als de Heer de stad niet bewaakt, dan waken de wachters tevergeefs!"

Wie beveelt dan het heerlijke gesticht niet dringend aan de Moedermaagd en den Engel der Blijde Boodschap, die van den oorsprong af zoo trouw over zijn muren waakten?

Wie zendt zijn heilwensch niet, met ons uit volle ziel, in warme genegenheid, Rolduc toeroepend:

Blijf, o Rolduc, onder Gods bescherming uw eeuwenoude roeping trouw! Ontvang in uwen liefdevollen moederschoot de jeugd, de Bloem der Kerk, de Hoop des Vaderlands! Verlicht haar geest, en staal haar hart! Ongeloof en twijfel hullen de aarde in duisteren, kouden nevel; verspreid gij de verwarmende stralen der wetenschap, die van God en Kerk uitgaat! Hoogmoed en zinlijkheid verstikken alle kiemen des Christendoms: bevolk gij ons land met een geslacht, dat trouw aan het vaandel des kruises, geest en lichaam weet te beteugelen in strenge deugdbetrachting!

Dat is uwe roeping! Dat zij uw leven en streven! Dat zij uw glorie nog vele eeuwen lang!

ROLDUC, St.-Aloysiusfeest, 1893.

Abten der Abdij van Rolduc.

1. Richerus, 1111—1122.
2. Giselbertus, 1122—1123.
3. Bertholphus, 1123—1124.
4. Borno, 1124—1137.
5. Joannes, 1137—1141.
6. Erpo, van Maastricht, 1141—1178.
7. Rutgerus, 1178—1217.
8. Helmerius, 1217—1222.
9. Marsilius, 1222—1257.
10. Conradus, 1257—1262.
11. Cono, 1262—1301.
12. Theobaldus, 1301—1314.
13. Tilmannus.
14. Wilhelmus van Gulik, † 1330.
15. Cono van Ruve, † 1346
16. Christianus van Stege, † 1353.
17. Wilhelmus van Mertzenhausen, † 1360.
18. Joannes van Rade, † 1392.
19. Joannes van Berensberg, 1392—1436.
20. Joannes de Vorstheim, † 1469.
21. Joannes Rippelman, bijgenaamd van Bertheim, 1469—1480.
22. Joannes van Huffel, 1480—1485.
23. Joannes van Ghoer, 1485—1508.
24. Arnoldus Vinck, 1508—1515.
25. Joannes Potens, 1515—1521.
26. Leonardus van Dammerscheidt, 1522-1557.
27. Joannes Wormbs, 1558—1600.
28. Mathias Straelen, 1600—1614.
29. Balduinus van Horpusch, 1614—1635.
30. Casparus Duckweiler, 1635—1650.
31. Winandus Lamberti, 1650—1664.
32. Mathias de Amazaga, 1664—1666
33. Petrus, Melchior van der Steeg, 1667-1682.
34. Joannes Bock, 1683—1712.
35. Nicolaus Heyendal, 1712—1733.
36. Franc. Gulielmus Rauschauw, 1733—1745.
37. Joannes, Goswinus Fabritius, 1745—1757.
38. Joannes, Josephus Haghen, 1757—1779.
39. Petrus, Josephus Chaineux, 1779—1800.

Bestuurders en Leeraren der scholen van Rolduc.

BESTUURDERS:

Henricus Hubertus Jacobus Peters 2 Mei 1843 † 7 Nov. 1855.
Antonius Lambertus Janssen 20 Jan. 1856 † 11 April 1868.
Wilhelmus Everts 1868.

LEERAREN:

Dominicus van Laar 1843—1849.
Theodorus Ariens 1843—1854.
Petrus Canoy 1843—1852.
Joannes Defauwe 1843—1845
Antonius Jansen 1843—1868.
Joseph Muhlenberg 1843—1848.
Godefridus Raetzen 1843—1862.
Franciscus Savelberg 1843—1848.
Petrus Slits 1843 † 1883.
Petrus Smidts 1843—1860.
Engelbert van Haeff 1843—1845.
Henricus Beelen 1843—1846.
Joannes Erens 1844—1845.
Ludovicus Batta 1846—1848.
Theodorus Breyen 1845—1850.
Mathias Geurts 1845—1863
Bernardus Pothast 1845.
Theodorus van der Steen 1845—1854.
Petrus Wetzels 1845—1851.
Petrus Hoefnagels 1846—1851.
Philippus Arets 1848—1852.
Paschalis Frölich 1848—1852.
Joannes Jacobs 1848—1851.
Leonardus Lexis 1848—1852.
Josephus Oomen 1848—1558.
Franciscus Xav. Rutten 1848—1859.
Henricus van Buren 1848—1868.
Joannes B. van de Venne 1848—1857.
Henricus Verheggen 1848—1857.
Gustaaf Verzijl 1848—1865.
Wilhelmus Everts 1851.
Hubertus Jacobs 1851—1856.
Petrus Marres 1851—1868.
Eduardus van Boom 1851—1874.
Hubertus Voragen 1851—1872.
Christianus Fuss 1852—1854.
Franciscus Ramakers 1852 † 1882.
Franciscus Rousseau 1852—1355.
Joannes Janssen 1854—1877.
Joannes Wijnants 1854—1856.
Felix Neujean 1855—1878.
Joseph Deutz 1855—1882.
Gerardus Slits 1855 † 1888.
Godefridus Custers 1856—1864.
Josephus Muhlenberg 1856—1866.
Andreas van Soest 1856—1858.
Augustinus Backhuys 1858—1866.
Petrus Corten 1858—1865.
Lambertus van de Winkel 1858—1879.
Joannes Beys 1858—1861.
Ernestus Menten 1859—1884.
Ferdinandus Moubis 1859—1883.
Joannes Wijnhoven 1860—1866.

Jacobus America 1861—1863.
Carolus Marres 1862—1887.
Antonius Grubben 1863—1868.
Joseph Thissen 1863—1883.
Joannes Timmermans 1864—1886.
Joannes Geenen 1865—1878.
Martinus Bilsekens 1865—1888.
Ludovicus Janssens 1866—1888.
Joannes Engels 1866—1871
Franciscus Spijkers 1867.
Henricus Claessen 1868—1890.
Petrus van den Goor 1868.
Rainerius Corten 1868.
Petrus Jaspar † 24 Mart. 1879.
Joseph Lienaerts 1869 † 1889.
Alphonsus Brouwers 1870.
Petrus Wimmers 1871—1890.
Joannes Janssen van Son 1873—1874.
Petrus Rutten 1873
Hubertus Reighard 1874—1892.
Henricus Systermans 1874
Joseph Bloem 1875—1882.
Petrus de Bruijn 1877.
Joseph Raven 1877.
Joseph Keuller 1878.
Antonius Schmitz 1878.
Aemilius Batta 1879—1890.
Henricus Everts 1879
Hippolytus van Haeff 1879.
Joannes Roex 1880—1892.
Alphonsus Ruyten 1880.
Mathias Herman 1880.
Wilhelmus Jaspar 1881.
Wilhelmus L'Ortye 1882—1887.
Joannes Schram 1883.
Joseph van de Laar 1883.
Petrus Joseph Bollen 1883.
Felix Smidts 1883.
Albertus Grispen 1885.
Wilhelmus Scheepers 1886.
Ludovicus Coenen 1887.
Petrus Marres 1887.
Wilhelmus Nolens 1888.
Ludovicus van Thuijl 1888.
Ludovicus Thijssen 1888.
Joseph Schoolmeesters 1889.
Henricus Derckx 1890.
Leonardus Houben 1890.
Franciscus Madou 1890.
Ludovicus Prevoo 1892.
Wilhelmus Backhuis 1893.
Joseph van Gils 1893.

LEEKEN LEERAREN:

Joannes Knittel 1843—1893.
Petrus Hamers 1844—1848.
Carolus Gibbels 1849.
Gerardus Leus 1869—1883.
Petrus Vermeulen 1872—1881.
Franciscus Daniels 1881.
Joannes Hermans 1883—1892.
Joannes Franken 1887—1891.
Wilhelmus Beckers 1891—1892.

MUZIEKLEERAREN:

Georgius Hanöver 1844—1872.
Servatius van den Weghe 1844—1846.
Joannes Klinkum 1847—1859.
Franciscus Hochstenbach 1858—1866.
Franciscus Puiinx 1859—1865.
Nicolaus Andriessen 1864—1871.
Joseph Hanöver 1869.
Wilhelmus Reyniers 1871—1876.
Joannes Schreurs 1873—1874.
Joseph Rietra 1874.
Joannes Toeller 1876—1877.
Joannes van Ette 1876—1879.
Joseph Dusch 1879—1881.
Joseph Eydems 1879—1886.
Petrus Franck 1886.

Typ. LUTKIE & CRANENBURG, 's-Bosch.